

Kl. 09.00 – 17.02

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 april.

2 § Meddelande om ändring av motionstid

Talmanen meddelade att motionstiden för prop. 2002/03:79 Direktavdrag för lantmåteriförrättningsutgifter vid omarrondering skulle utgå *onsdagen den 30 april kl. 16.30*.

3 § Meddelande om inlämning av interpellationer

Talmanen hade i enlighet med 6.1.1. riksdagsordningen fastställt att sista dag för inlämnande av interpellationer under innevarande riksmöte skulle vara *måndagen den 12 maj kl. 12.00*.

4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmanen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:
2002/03:FPM62 Införandet av det europeiska sjukförsäkringskortet
KOM(2003)73 till socialförsäkringsutskottet

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
2002/03:79 till skatteutskottet
2002/03:100 till finansutskottet

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för prop. 2002/03:100 skulle förlängas till den 5 maj.

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående skrivelse skulle förlängas till den 5 maj.

6 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 11 april

SoU7 Mål för folkhälsan

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (kd)

Votering:

271 för utskottet

29 för res. 1

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 48 m, 37 fp, 23 v, 21 c, 15 mp

För res. 1: 1 fp, 28 kd

Frånvarande: 17 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 2 (Övergripande nationellt folkhälsomål m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (m)

3. res. 3 (fp)

4. res. 4 (c)

Kammaren fastställde med acklamation res. 2 som kontraproposition i huvudvoteringen.

Huvudvotering:

166 för utskottet

50 för res. 2

84 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 3 kd, 22 v, 15 mp

För res. 2: 48 m, 2 fp

Avstod: 2 s, 36 fp, 24 kd, 1 v, 21 c

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 6 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Carina Moberg (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 3 (Delmål för det samlade folkhälsoarbetet)

1. utskottet

2. res. 5 (fp)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 9 (HBT-personers situation)

1. utskottet
2. res. 11 (mp)

Votering:

254 för utskottet

20 för res. 11

27 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 47 m, 33 fp, 4 kd, 21 v, 21 c

För res. 11: 4 fp, 1 v, 15 mp

Avstod: 1 m, 1 fp, 24 kd, 1 v

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Torkild Strandberg (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 22 (Utredning om influensavaccinering)

1. utskottet
2. res. 17 (v)

Votering:

251 för utskottet

23 för res. 17

27 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 48 m, 38 fp, 1 kd, 21 c, 15 mp

För res. 17: 23 v

Avstod: 27 kd

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU4 Vissa tobaksfrågor

Punkt 1 (Rökfria miljöer)

1. utskottet
2. res. 1 (c)

Votering:

277 för utskottet

22 för res. 1

2 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 48 m, 37 fp, 27 kd, 23 v, 14 mp

För res. 1: 1 fp, 1 kd, 20 c

Avstod: 1 c, 1 mp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 2 (Tillsyn över leverantörernas ansvar)

1. utskottet

2. res. 2 (v, mp)

Votering:

263 för utskottet

38 för res. 2

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 48 m, 38 fp, 28 kd, 21 c

För res. 2: 23 v, 15 mp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 5 (Tobaksodling m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (kd, m, fp, c)

Votering:

164 för utskottet

134 för res. 3

2 avstod

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 23 v, 14 mp

För res. 3: 47 m, 38 fp, 28 kd, 21 c

Avstod: 1 s, 1 mp

Frånvarande: 16 s, 8 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Inger Segelström (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Henrik S Järrel (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU6 Alkoholfrågor

Punkt 1 (Alkoholpolitikens inriktning)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

3. res. 2 (v, mp)

Förberedande votering:

40 för res. 1

38 för res. 2

223 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
132 för utskottet
38 för res. 1
130 avstod
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 5 m, 1 v
För res. 1: 37 fp, 1 mp
Avstod: 2 s, 42 m, 1 fp, 28 kd, 22 v, 21 c, 14 mp
Frånvarande: 16 s, 8 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp
Henrik S Järrel (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 5 (Gårdsförsäljning m.m.)

1. utskottet
2. res. 6 (m)
Votering:
249 för utskottet
50 för res. 6
2 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 127 s, 37 fp, 28 kd, 23 v, 19 c, 15 mp
För res. 6: 48 m, 1 fp, 1 c
Avstod: 1 s, 1 c
Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 8 (Alkoholpolitiska olägenheter)

1. utskottet
2. res. 9 (v, mp)
Votering:
261 för utskottet
39 för res. 9
1 avstod
48 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 48 m, 38 fp, 28 kd, 21 c
För res. 9: 1 s, 23 v, 15 mp
Avstod: 1 s
Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 13 (Tillsyn över folkölsförsäljningen)

1. utskottet
2. res. 11 (kd, fp)

Votering:

226 för utskottet

69 för res. 11

6 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 46 m, 1 fp, 22 v, 21 c, 10 mp

För res. 11: 1 s, 2 m, 37 fp, 28 kd, 1 mp

Avstod: 1 s, 1 v, 4 mp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Bengt-Anders Johansson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 16 (Definitioner av alkoholdrycker)

1. utskottet
2. res. 13 (v)

Votering:

276 för utskottet

22 för res. 13

3 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 48 m, 38 fp, 28 kd, 21 c, 14 mp

För res. 13: 22 v

Avstod: 1 s, 1 v, 1 mp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU5 Vissa narkotikafrågor

Punkt 2 (Den narkotikapolitiska inriktningen och förebyggande arbete m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m)
3. res. 2 (c, mp)

Förberedande votering:

57 för res. 1

36 för res. 2

208 avstod

48 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Annelie Enochson och Jakob Forssmed (båda kd) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

215 för utskottet

48 för res. 1

38 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 38 fp, 28 kd, 22 v

För res. 1: 48 m

Avstod: 1 s, 1 v, 21 c, 15 mp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 3 (Etappmål för narkotikaarbetet)

1. utskottet

2. res. 3 (fp)

Votering:

263 för utskottet

38 för res. 3

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 128 s, 48 m, 28 kd, 23 v, 21 c, 15 mp

För res. 3: 38 fp

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Punkt 5 (Drogmissbruket i Öresundsregionen)

1. utskottet

2. res. 5 (m, fp, c)

Votering:

177 för utskottet

122 för res. 5

2 avstod

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 127 s, 27 kd, 22 v, 1 mp

För res. 5: 48 m, 38 fp, 1 kd, 21 c, 14 mp

Avstod: 1 s, 1 v

Frånvarande: 16 s, 7 m, 10 fp, 5 kd, 7 v, 1 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU13 Resultatskrivelse om narkotika

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU13 Vatten- och luftvård

Kammaren biföll utskottets förslag.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU12
Straffansvaret för terroristbrott (prop. 2002/03:38).

Anf. 1 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! För tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation 2, men givetvis står vi moderater även bakom vårt andra reservationsyrkande.

Egentligen hade jag tänkt inleda denna morgon med att önska alla en riktigt god morgon denna underbara dag i stilla veckan. Sällan har väl Riddarfjärden varit så glittrande och så många morgonjaktade människor varit så glada och pigga som just i dag. Våren är här, och alla längtar efter påskledighet. Det är så perfekt som det bara kan vara en dag i Stockholm i mitten av april.

Kontrasten till det vi nu ska debattera blir därför mycket skarp. Frågan om hur vi legalt ska utforma verktyg för att bekämpa terrorismen är vad vi ska tala om. Det upplyser oss om den organiserade ondska och det våld som finns och som dyker upp när vi minst av allt anar det och när vi behöver ha kraft och verktyg för att hantera det hela.

Föreliggande ärende gäller följdlagstiftning av ett rambeslut. Riksdagen fattade ju beslut om det för knappt ett år sedan. Vi moderater tyckte då att riksdagen borde skjuta upp behandlingen av godkännandet tills regeringens förslag till följdlagstiftning förelåg. När detta inte vann gehör valde vi att avstå från att delta i beslutet. Vi fick mycket kritik för det i debatterna. Det var som vore vi inte intresserade av att hantera terrorismproblemet. Men jag menar att det fortfarande var ett klokt ställningstagande.

Det handlar inte om huruvida man ska agera och ha verktyg utan om hur vi ska fatta beslut i Sveriges riksdag. Det är ju först genom följdlagstiftningen som det står klart vilka de närmare konsekvenserna av ett godkännande faktiskt blir. Vi moderater anser att riksdagen ska kunna ta det fulla ansvaret för de lagar som vi stiftar, och jag tror att medborgarna också väntar sig det. Men visst kan det ibland finnas anledning till undantag.

Tyvärr har jag den känslan att regeringen ofta inte ens anstränger sig för att hävda riksdagens och därmed svenska folkets suveränitet i det här avseendet. Det är olyckligt, och det undergräver allmänhetens förtroende för parlamentet och det demokratiska underlaget för Europasamarbetet. Det är också allvarligt att regeringen medverkar till en ordning där bindande beslut för nationen godkänns fast vi vet att det sannolikt inte kommer att vara möjligt att uppfylla alla förpliktelser i beslutet. Därmed urholkar vi anseendet för Sverige utomlands, och det är inte bra.

Frågan om terrorism och dess straffrättsliga behandling är av stor principiell betydelse. Hur medlemsstaternas lagar som rambeslutet syftar till utformas är av högsta vikt. EU:s rambeslut lämnar ett ganska stort utrymme för olika lagtekniska lösningar. Om andra lösningar än de nu föreslagna hade varit möjliga hade det varit av värde om det hade redovisats och om det hade gjorts en avvägning mellan för- och nackdelar med de olika lösningarna. Men så är det inte när vi står här i dag. Det kan,

som Lagrådet har anfört, tänkas att det hade varit möjligt att åstadkomma en smidigare och tekniskt enklare lösning än den som nu föreslås och också en lösning som hade varit ett mindre ingrepp i den svenska strafflagens systematik. Men med det underlag som föreligger ansåg Lagrådet att man inte kunde förorda någon annan lösning än den som regeringen har valt, och det gäller också oss moderater. Vi har inte möjlighet, vi har inte tid att nu hitta en annan lösning. Vi tillstyrker därför i princip förslaget till lag om straff för terroristbrott.

Däremot säger vi nej till att alldeles särskilt införa ett mindre grovt terroristbrott, terrorism light. Vi har funderat mycket över det, och jag undrar fortfarande hur ni socialdemokrater har tänkt att de lite enklare terroristerna ser ut. Det leder tanken helt fel att tala om mindre grova terroristbrott. Risken är att införande av ett mindre grovt terroristbrott får effekten att fler gärningar kommer att bedömas som terroristbrott än vad man avsett. Det i sig är en olycka. Om domstolarna dessutom i en större omfattning kommer att döma terroristgärningar som mindre grova terroristbrott och därmed korta ned fängelsestraffen är risken stor att hela poängen med den nya lagstiftningen undergrävs. Allvaret i de här synnerligen grova brotten suddas ut. Vi moderater menar att risken är skäl nog för att avslå förslaget att införa det här speciella mindre grova terroristbrottet.

Rambeslutet ställer vidare krav på att medlemsländerna kriminaliserar bland annat ledande av och deltagande i en terroristorganisation samt inför regler för ansvar för juridiska personer. Lagrådet har ställt sig tveksamt till regeringens förslag i de delarna, och vi moderater delar Lagrådets tveksamhet. Det är också en brist att regeringen inte analyserat hur institutet företagsbot förhåller sig till standardartiklarna i rambeslutet om straffansvar för juridiska personer, som också finns i det här ärendet, och därmed om det svenska genomförandet uppfyller de krav som ställs i det aktuella rambeslutet.

Detta gör att det sammantaget finns skäl för regeringen att snabbt följa upp den nya lagstiftningen och göra en analys av hur det står till med de här frågetecknen. Svensk lag, det tror jag vi är överens om, ska aldrig tillkomma som ett hastverk, i vart fall är det så att när tiden har varit knapp eller när frågorna är ytterst komplicerade är det viktigt att direkt bestämma sig för en ordning så att man snabbt kan rätta till eventuella bekymmer. Jag har förstått av arbetet i utskottet att majoriteten anser att så här gör vi alltid, vi följer upp ny lagstiftning. Det låter väldigt bra, men jag tror att det är klokt att faktiskt bestämma sig för att man ska göra en utvärdering och sätta tid för det så att man är säker på att det blir gjort. Det är viktigt att de här reglerna uppfyller alla de krav på kvalitet som man kan ställa när vi ska bearbeta och agera mot det som är den grova ondska som ändå förekommer i världen och som faktiskt ständigt hotar vårt samhälle och innebär stora risker för frihet och demokrati.

Anf. 2 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! När vi i dag debatterar den svenska följdlagstiftningen när det gäller terroristbrott, det rambeslut som togs för ett år sedan och som Vänsterpartiet då var oerhört kritiskt till, finns det fortfarande anledning att vara lika kritisk. Även om regeringen har gjort försök att stärka rättssäkerheten i den svenska följdlagstiftningen och ta hänsyn till

mänskliga rättigheter är rambeslutet i sin grund så bristfälligt att det inte har varit möjligt att uppnå rättssäkerhetsgarantierna och garantierna för mänskliga rättigheter.

Den 11 september var en skräckfylld dag för oss alla. De skräckbilder som kablades ut satte skräck i en hel värld. Att inte kunna känna sig trygg, att veta att ondskan och fasan kan finnas runt hörnet gjorde att världen också greps av panik. Följden av den 11 september är tyvärr inte bara tragedin och det dödande och lidande som skedde den dagen. Effekten har också blivit en värld där mänskliga rättigheter och rättssäkerhet inte längre är garantier och mål som man vill uppnå. Med anledning av den ondska som visades då har det på flera håll stiftats lagar där man säger att ondskan är så ond att vi inte behöver garantera fullständiga mänskliga rättigheter, inte behöver garantera full rättssäkerhet. När Storbritannien införde lagar som innebär att man kan hålla människor häktade för terroristbrott i en obegränsad tid då begärde man också undantag från Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

För Vänsterpartiet är kampen för mänskliga rättigheter och för rättssäkerhet en av grundbultarna i kampen mot terrorism. Kampen för demokrati och mänskliga rättigheter är något av de bärande komponenterna i kampen mot terrorismen och grogrunden för terrorism. Då måste man snarare förstärka mänskliga rättigheter, man måste förstärka demokratin, man måste förstärka rättssäkerheten. Det är det enda sättet att få en terroristbekämpning som gör att man faktiskt kan nå de mål man vill uppnå.

I den svenska följdlagstiftningen har, som jag tidigare sagt, regeringen verkligen gjort försök att skydda de mänskliga rättigheterna. Men vi delar också den oro som Moderaterna har framfört i sina reservationer, att det här förslaget kanske inte alls kommer att godkännas när vi blir granskade från EU. Det är risk att det inte ens kommer att uppfylla rambeslutet, och det bara för att man faktiskt har försökt att skydda mänskliga rättigheter och rättssäkerhet.

Det som också visar på problemet är att man så snabbt efter den 11 september inom EU fastställde ett terroristbrott, ett brott som man i FN under 20 år hade försökt enas om en definition av och inte lyckats. Men man lyckades på några få veckor efter den 11 september att enas. Det var förståeligt i den tiden, men det är inte lika förståeligt i dag. I dag borde eftertanken ha slagit till; i dag borde vi faktiskt säga nej.

Den svenska följdlagstiftningen visar att mänskliga rättigheter inte fullt ut har beaktats. Jag ska ge ett exempel. Det gäller ändringen i lagen om särskild utlänningskontroll. Med avskaffandet av undantaget för politiska brott riskerar vi att inskränka rätten till asyl. De uteslutningsregler gällande rätten till asyl som bör finnas regleras i Genèvekonventionen, och de ska inte inskränkas därutöver. Flera remissinstanser har avstyrkt förslaget vad gäller följdlagstiftningen, bland annat Migrationsverket. En annan tveksamhet när det gäller rättssäkerhet är de ändringar som görs i sekretesslagen. Den kritik som har framförts av flera remissinstanser när det gäller risken att den misstänkte får tillgång till all information vid en eventuell rättegång bemöter regeringen inte ens i propositionen.

Herr talman! Med det här tycker vi att det ganska tydligt visas att rambeslutet som togs fram i en hast inte tog hänsyn till grundläggande rättssäkerhetsgarantier och att de mänskliga rättigheterna inte tillgodo-

sågs fullt ut. Men det är ingenting som vi här i Sveriges riksdag kan ändra genom en följdlagstiftning.

Med tanke på dagens långa talarlista och de många ärenden som ska avgöras vill jag med detta yrka bifall till reservation nr 1 och avslag på förslagen i betänkandet.

Anf. 3 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Herr talman! När vi efter den 11 september vaknade upp till en tillvaro som vi inte hade kunnat föreställa oss skakade det om hela västvärlden. Vi drabbades av panik.

Tyvärre fortsatte denna panik genom att man satte i gång med en paniklagstiftning. Tidigare i FN hade man haft svårigheter att enas om en terroristlagstiftning, men nu lyckades man att mycket hastigt få ihop ett förslag till en ramlag.

Vi har följt med i den utvecklingen. De argument som de tidigare talarna har använt sig av kommer jag – efter kamratliga överläggningar – att instämma i fullt ut. För tids vinnande yrkar jag bara bifall till reservation nr 1, och tycker att jag då är värd en eloge för föredömligt kort talar-tid.

Anf. 4 SUSANNE EBERSTEIN (s):

Herr talman! Straffansvar för terroristbrott, vad handlar det om? Jo, det handlar om att mycket grova brott som begås i terroryfte ska bestraffas hårdare. I rambeslutet som fattades för ett år sedan räknades ett antal grova brott upp såsom exempelvis mord, grovt våld, grov misshandel, människorov, sabotage, kapning, spridande av gift eller smitta och grovt vapenbrott.

Avsikten är att den som begår ett sådant allvarligt brott ska dömas för terroristbrott om domstolen finner det styrkt att

1. gärningen allvarligt kan skada en stat eller mellanstatlig organisation
2. avsikten med gärningen är att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller befolkningsgrupp, eller otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd, eller allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller en mellanstatlig organisation.

Svårare än så är inte detta. Ett antal mycket grova brott – mord, grov misshandel, flygplanskapningar och fartygskapningar, tillverkning av sprängämnen, smuggling av kärnvapen och så vidare – kommer att betraktas som terroristhandlingar om de begås med uppsåt och med vissa syften. Då ska man straffa gärningsmännen ännu hårdare än vad man tidigare gjort.

Herr talman! Detta borde alla ställa sig bakom. Men så är tyvärr inte fallet. Och jag måste säga att jag har svårt att förstå varför man väljer att gå emot det här.

Vi socialdemokrater röstar för detta av samma skäl som gjorde att vi för ett år sedan röstade för rambeslutet, dels för att vi anser att det handlar om avskyvärda brott som ska bekämpas på mest effektiva sätt, dels för att vi vill vara med i den internationella kampen mot terrorism och

brottslighet, men även för att vi vill öka rättssäkerheten. Om inte det demokratiska samhället försvarar sig med demokratiska medel äts det upp inifrån. Även om vissa inte tycks tro det så går det att förena internationell kamp mot brottslighet med ökad rättssäkerhet.

Alla säger sig vilja bekämpa terrorism. Alla anser också att det bara är de som begår terroristbrotten som ska betraktas som terrorister och bestraffas som terrorister. Och ett bra sätt att åstadkomma detta är naturligtvis att man har en gemensam definition av vad terroristbrott är. Om vi inte har det kan vem som helst kallas för terrorist. Därför är det viktigt med en gemensam definition i EU.

Som alla annan brottslighet måste terrorism både förebyggas och bekämpas. Den måste förebyggas med en politik som syftar till minskade klyftor i världen, mellan rika och fattiga, mellan etniska grupper och mellan religioner. Vi måste göra allt vi förmår för att bekämpa fattigdom och exploatering, för att upprätta internationell rätt. Vi måste arbeta för alla folks frihet och hela världens fred.

Men vi behöver också skärpt lagstiftning mot grova terroristbrott. Och det är just det vi arbetar med nu. Vi måste bli bättre på att ta fast de människor som begår, organiserar och finansierar terrorattentat.

Herr talman! Som jag tidigare sade borde alla ställa sig bakom detta. Men så är inte fallet. Till det här betänkandet har fyra reservationer fogats.

Vänsterpartiets och Miljöpartiets reservation handlar om att detta inte är rättssäkert. Man skriver: "Den föreslagna definitionen av terroristbrott är otydlig. Rekvisiten är för svaga och därmed svårillämpade." Jag kan förstå – fast jag håller inte med – att ni anförde detta för ett år sedan när ramlagen beslutades, men inte nu. Rambeslutet som antogs för ett år sedan är bindande för Sverige, och därmed föreligger en skyldighet att uppfylla rambeslutets minimikrav. Jag utgår ifrån att både Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte på allvar kan mena att vi i nuläget ska obstruera.

Moderaterna har två reservationer. Den första går emot förslaget om att införa ett mindre grovt terroristbrott. Moderaterna menar att det leder tanken fel eftersom terroristbrott per definition alltid är ett grovt brott.

Jag håller med om att terroristbrott är grova brott. Men jag skulle vilja jämföra med brottet mord med sin mindre grova variant dråp. Fortfarande är båda brotten mycket grova rent generellt, men det kan finnas en gradskillnad. Det finns ibland anledning att skilja mellan mycket grova och mindre grova terroristbrott. Det gäller exempelvis situationer som inte inneburit någon konkret fara för människors liv eller hälsa såsom hot om terroristbrott.

Det finns ytterligare två reservationer till det här betänkandet, en från Moderaterna och en från Folkpartiet, som var för sig kräver utredningar. Självklart finns det alltid skäl att följa upp och utvärdera nya lagstiftningar, och så ska naturligtvis ske också med den här lagstiftningen. Men att i nuläget kräva utredningar är väl ändå att gå händelserna i förväg. Vår förhoppning är ju dessutom att vi inte ska behöva tillämpa den här lagstiftningen – att vi helt enkelt inte ska behöva drabbas av terroristbrott.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslagen i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 5 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att begära replik, men jag kunde inte låta bli.

Vänsterpartiet var motståndare till det rambeslut som förelåg för ett år sedan med hänvisning till bristerna när det gäller rättssäkerhet och skyddet för mänskliga rättigheter.

Som jag sade i mitt anförande anser jag att följdlagstiftningen har blivit bättre. Regeringen har försökt att möta både rättssäkerhetsfrågan och frågan om mänskliga rättigheter på ett ganska bra sätt. Men jag pekade också på ställen i den svenska följdlagstiftningen där vi inte anser att rättssäkerhet och mänskliga rättigheter tillräckligt har tillgodosetts. Av den anledningen är det självklart för Vänsterpartiet att i det här läget även rösta nej till följdlagstiftningen.

Om detta skulle vara att obstruera mot EU-beslut är det nog snart dags att lägga ned den svenska riksdagen – om det innebär att vi måste följa alla beslut som fattas i EU, om vi inte kan säga ja eller nej eller fortsätta att inta en ståndpunkt. Det vore väl ändå ganska olyckligt.

Anf. 6 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att man ska ta rättssäkerhet och mänskliga rättigheter på allra största allvar. Men just när det gäller terroristbrott måste man också tänka på de mänskliga rättigheter och den rättssäkerhet som även måste gälla för de människor som blir utsatta för dessa brott. Vi glömmer lätt det.

Jag tycker att man på ett noggrant sätt har gått igenom detta. Man har verkligen ansträngt sig för att bevaka rättssäkerheten och även de mänskliga rättigheterna eftersom det är någonting som vi alltid är skyldiga att göra. Jag kan inte se att vi har svikit på den punkten i den här lagstiftningen.

Anf. 7 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är just när det gäller den här grova brottsligheten och när ondskan är som värst som frågor om mänskliga rättigheter och rättssäkerhetsgarantier ställs på sin spets.

Det är då det är som allra viktigast att faktiskt inte vika undan. I så fall är det ondskan som vinner, om de demokratiska lagstiftarna och de demokratiska rörelserna börjar tumma på rättssäkerheten. Det är då man har givit ondskan framsteg.

Anf. 8 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik:

Herr talman! Jag ser det inte på det sättet i fråga om den här lagstiftningen. Jag kan hålla med Alice Åström i princip, och i teorin, om att vi måste vara väldigt noggranna med det här. Men rent praktiskt tycker jag att det har fått en sådan utformning att vi kan anse att vi har tillgodosett de skyldigheter vi har när det gäller att bevaka mänskliga rättigheter och rättssäkerhet.

Anf. 9 RAGNWI MARCELIND (kd):

Herr talman! Terrorismen hotar och kränker det öppna samhället och dess värderingar. Kampen mot terrorism står mellan fredsförespråkare

och våldsverkare. Kampen mot terrorism står mellan demokratier och antidemokratier. Därför vore det konstigt om demokratin skulle tillåta demokratins fiender att med demokratin som skydd störta denna styrelseform. Vi kristdemokrater anser att det är bra att Sverige och EU vidtar åtgärder för att bekämpa internationell terrorism. Vi vet att brottsligheten är gränsöverskridande även inom Europeiska unionen. Därför är det rimligt att det finns ett samarbete mellan medlemsstaterna, och vi tycker att det är angeläget att Sverige har bra redskap för att bekämpa dem som med våld hotar och kränker mänskliga rättigheter.

Blev då den 11 september en vändpunkt i terrorismens långa historia? Tyvärr har den senaste tidens händelser pekat på att det inte blev några större förändringar. Fortfarande finns det grupperingar ute i världen som drivs av övertygelsen om att de mål som man har endast kan uppnås genom våld. Denna form av terrorism måste bekämpas, men det måste göras på rättsstatens grund.

Behöver vi i Sverige vara rädda för angrepp? Måste vi ha en lagstiftning som harmoniseras med EU:s antagna rambeslut? Ja, det anser Kristdemokraterna, inte minst därför att vi lever i en ny tid med en helt ny teknik, som skapar andra möjligheter och samtidigt också visar hur sårbart vårt samhälle är. Därför ställde vi oss bakom antagandet av rambeslutet om bekämpande av terrorism, och vi ställer oss också bakom regeringens förslag till ny lag om straffansvar för terroristbrott.

Förslaget till lag om straff för terroristbrott innebär nödvändiga lagändringar för att svensk lagstiftning ska anpassas till rambeslutet. Syftet är att skärpa kampen mot terrorismen. Ett antal mycket grova brott, som flygplanskapningar, smuggling av kärnvapen, tillverkning av sprängämnen, mord och grov misshandel, kommer, om de begås med uppsåt och med vissa syften, att straffas hårdare. Och det tycker vi är bra.

Herr talman! Vi står alltså bakom vårt särskilda yttrande, och för övrigt yrkar vi bifall till förslaget i betänkandet.

I samband med organisationsbrott har Kristdemokraterna gång på gång i motioner och debatter påpekat de problem som uppstår då Sverige saknar en generell organisationslagstiftning. På grund av detta är det svårt, ja näst intill meningslöst, att direkt förbjuda rasistiska eller andra kriminella organisationer. Eftersom det inte finns specificerade bestämmelser om ideella föreningar kan till exempel en förening som förbjuds i dag återuppstå i morgon i en annan form. Därför är det mycket effektivare att kriminalisera den enskildes stöd för eller deltagande i den typen av organiserad brottslighet.

I propositionen *Straffansvar för terroristbrott* påpekar även Lagrådet att det inte är säkert att förslaget om svenska bestämmelser om medverkan, försök, förberedelse och stämpling är tillräckligt för att tillgodose de i artikel 2.2 upptagna kraven på kriminalisering. Lagrådet menar att det inte är övertygat om att denna bedömning på sikt kommer att visa sig hållbar men anser sig inte ha underlag för att motsätta sig att den nu läggs till grund för bedömningen av lagstiftningsbehovet. Regeringen hävdar emellertid att det inom ramen för detta lagstiftningsarbete inte finns underlag att ta ställning till den frågan utan att den får övervägas i annat sammanhang.

Även i majoritetstexten framhålls att frågan om ytterligare kriminalisering av ledande av och deltagande i kriminella organisationer kan dis-

kutas på ett mer generellt plan utifrån andra förutsättningar. Vi kristdemokrater har valt att nöja oss med den här slutsatsen. Vi godtar den tills vidare och förutsätter att regeringen kommer att vidta de nödvändiga åtgärder som krävs i detta sammanhang. Jag yrkar alltså bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 10 JOHAN LINANDER (c):

Herr talman! Det känns lite ovanligt, men för en gångs skull vill jag börja med att yrka bifall till betänkandets förslag angående propositionen och avslag på samtliga fyra reservationer.

Bakgrunden till denna proposition är, som vi tidigare har hört, det EU-rambeslut som riksdagen godkände redan under den förra mandatperioden. Med dagens beslut fastställer vi en ny viktig lag, lagen om straff för terroristbrott. Det är Centerpartiet som tillsammans med Kristdemokraterna förhandlat fram denna proposition med regeringen, ett samarbete som jag tycker har fungerat bra.

Det hör ju inte till vanligheterna att våra tre partier gör upp om politiska spörsmål i Sveriges riksdag. Det brukar vara tre andra partier som gör det. Men när Vänsterpartiet och Miljöpartiet svek i den här frågan kände vi i Centerpartiet att frågan om terroristbrotten är för viktig för att käbblas bort med partipolitisk taktik. Terroristbekämpningen i Europa får inte bli lidande av att vi inte kan komma överens här i Sverige, eller rättare sagt av att de befintliga stödpartierna Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte vill ställa upp på att ta avstånd från allt slags terrorism, som det känns.

För tydlighetens skull ska man säga att det inte är några nya brott som blir straffbelagda med den lagstiftning som vi ska anta. Det är befintliga, mycket grova brott som kan bli terroristbrott om man har ett terroruppsåt enligt den definition som Susanne Eberstein tidigare läste upp. Dessa brott kan bestraffas hårdare om det har förelegat ett terrrorsyfte.

Det är klart att man blir något förvånad över att inte alla partier kan ställa upp på detta. Det vore bra att få ett förtydligande av vilka terroristbrott som faller in under den lagstiftning vi i dag ska anta men som enligt Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte borde göra det. Och finns det terroristbrott, enligt den definition vi har i dag, som sker i ett sådant syfte att de inte borde klassificeras som terroristbrott? Och om de sker i ett gott syfte – borde de inte vara helt straffria i så fall?

Jag tycker att förslaget i propositionen är bra och väl genomtänkt. Till slut vill jag säga att jag hoppas att vi aldrig någonsin behöver använda denna lag.

Anf. 11 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Herr talman! Det är ju riktigt som Johan säger, att de handlingar som här tas upp som brott redan är straffbelagda. I det här fallet ska man straffbelägga själva avsikten med brottet. Det finns en svårbestämbarhet när det gäller att se vad som har skett i avsikt att vara just terrorism. Där finns det stora oklarheter, och de är inte klart definierade.

Det finns människor som kan begå handlingar gentemot diktaturer och andra regimer som vi betraktar som helt legala trots att det är samma handlingar. Därför nämner EU speciellt just motståndsrörelsen under andra världskriget och liknande.

Min fråga till Johan Linander är: Tycker du att terroristbegreppet är tillräckligt väl definierat i propositionen?

Anf. 12 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Det stämmer att vi med denna lagstiftning – som är en ny lagstiftning som vi inte riktigt känner till sedan tidigare i Sverige – straffbelägger avsikten med vissa brott.

Men samtidigt säger man att handlingar mot vissa regimer kan vara okej. Vi ska då komma ihåg att det inte är vilka handlingar som helst. Det handlar om mord, dråp, flygplanskapningar, olovlig befattning med kemiska vapen och annat. Jag kan aldrig försvara de brotten oavsett i vilket syfte de begås. Det är oerhört grova brott, och de ska givetvis bestraffas hårt. Om brotten begås i terrrorsyfte – om man gör dem med avsikt att skada en stat eller en mellanstatlig organisation – så ska de också bestraffas hårdare. De ska bestraffas som terroristbrott.

Anf. 13 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik:

Herr talman! Om jag tar lite vidare ramar så skulle man kunna betrakta en stats angrepp på en annan stat i avsikt att förändra staten som ett slags institutionaliserat terroristbrott om man har en annan uppfattning.

Jag tycker fortfarande att ditt svar, Johan, inte är uttömmande nog när det gäller huruvida terroristbegreppet är tillräckligt väl definierat.

Anf. 14 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att terroristbegreppet är tillräckligt bra definierat för att vi ska anta denna lag i dag. Genom att avvakta har man inte insett i vilket läge vi befinner oss i världen.

För drygt ett och ett halvt år sedan hade vi oerhört grova terrorbrott i världen. Jag skulle vara förvånad om vi inte får fler. Tyvärr är det nog så. Om vi vill ha en gemensam bekämpning av terrorismen i Europa så är det klart att vi också får ställa upp. Vi har ett gemensamt ansvar. Bara för att det kommer från EU och för att det kommer snabbt så kan man inte säga att vi inte kan gå med på det här i Sverige. Terroristbekämpningen är viktigare än så.

Anf. 15 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! I debatten låter det som att Vänsterpartiet inte skulle anse att det här skulle vara straffbart och att det är okej med terroristbrott och så vidare. Så är det inte! I så fall skulle vi nog motionera om att avskaffa en stor del av Sveriges brottsbalk. De här brotten är ju belagda med straff redan i den svenska befintliga lagstiftningen. Det argumentet – att vi inte skulle vilja bekämpa den här typen av brott – är inte speciellt hållbart.

Precis som Leif Björnlod sade här så är det ju själva avsikten med brottet som man ska definiera. Där kan det bli ett väldigt vitt begrepp. I Sverige är jag inte speciellt oroad för att en massa grupper skulle kunna dras in under definitionen, men världen är ju inte enbart svart eller vit. Det här är någonting som sprider sig. Detta är en lagstiftning där man ger en legitimitet att lagstifta även i andra delar av världen, där detta kan användas som ett mycket skarpt instrument för att kränka mänskliga

rättigheter, för att kränka en opposition och för att stämpla organisationer på ett sätt som vi aldrig skulle kunna göra i Sverige. Det är därför FN under alla år har haft problem med att över huvud taget komma fram till en gemensam definition – den kan användas på det här sättet.

Men nu ska vi hålla oss till den svenska lagstiftningen. Tycker Centerpartiet att det är okej att man inskränker asylrätten och att man tar bort politiska brott, som Migrationsverket i sitt remissyttrande säger nej till? Tycker Centerpartiet att det är okej att den misstänkta inte får tillgång till information vid en eventuell rättegång? Det är rena konkreta brister när det gäller rättssäkerheten i den svenska följdlagstiftningen, och det kanske är bättre om vi diskuterar den än huruvida Vänsterpartiet skulle tycka att terrorism är bra. Det är ett dåligt argument i en viktig debatt.

Anf. 16 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Nej, inte ens jag påstår att Alice Åström och Vänsterpartiet tycker att terrorism är bra. Men det intressanta i denna fråga är något annat. Era argument gäller hela tiden mänskliga rättigheter. Men vari ligger de mänskliga rättigheterna i de här mycket grova brotten? Vilka av brotten kan vara acceptabla i vissa bestämda situationer?

Jag gör inte samma tolkning som Alice Åström angående till exempel asylrätten. Jag tror att ni på något sätt övertolkar detta. Visst, ni har Migrationsverkets remissvar på er sida – det stämmer – men det viktiga är att antingen så står vi i Sverige utanför det gemensamma ansvaret för terrorismbekämpning eller så är vi med. Ni väljer linjen att Sverige ska stå utanför, och det tycker jag är en olycklig linje.

Anf. 17 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Nej, Vänsterpartiet anser att Sverige ska vara med i kampen både mot terrorism och mot organiserad brottslighet. Men framför allt står Vänsterpartiet för att det måste göras med skydd för mänskliga rättigheter och med en god rättssäkerhet. Det är krav som vi tycker att man inte kan tumma på ens i svåra lägen. Men självfallet är det en gemensam kamp, och vi ställer oss inte utanför kampen för mänskliga rättigheter och för rättssäkerhet. Det är den vägen vi väljer.

Anf. 18 JOHAN LINANDER (c) replik:

Herr talman! Ni måste ju vara medvetna ändå, Alice Åström, om vad ert yrkande på avslag av propositionen i voteringen senare i kväll – förhoppningsvis inte alltför sent – skulle innebära? Nog skulle det stjälpa eller åtminstone försvåra terrorismbekämpningen i Sverige och den gemensamma terrorismbekämpning som vi har i Europa? Så är ju fallet, och det tror jag att även Alice Åström förstår.

Anf. 19 ALLAN WIDMAN (fp):

Herr talman! Vanliga människors fantasi innebär stora begränsningar när det gäller att förutse vilka vägar den internationella terrorismen väljer för att uppnå sina mål. Inte minst den 11 september 2001 visade världen att vår tids terrorister är beredda att göra det för oss otänkbara.

Denna hotbild ställer krav på samhället – krav på kraftfullt och effektivt agerande och krav på samverkan med andra länder. När terrorismen

blir internationell måste också demokratiernas försvar mot den bli det. Icke minst de senaste åren har ett antal steg tagits för en samordnad kamp mot terrorism och annan allvarlig brottslighet inom Europa. Genom regeringens proposition får vi en med det övriga Europa enhetlig definition av terroristbrott, vilket är av stort värde för att förebygga och bekämpa denna brottslighet. Det handlar i första hand om ett effektivare samarbete mellan rättsliga och polisiära instanser inom unionen.

Även om de objektiva och subjektiva rekvisiten i denna nya brottsdefinition är förhållandevis snäva finns det enligt vår mening skäl att noga följa upp tillämpningen av de nu föreslagna lagändringarna. Särskilt angeläget framstår det att efter viss tid utvärdera lagändringarna med avseende på eventuella effekter när det gäller grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformens 2 kap. Inte minst det förtydligande som rådet har gjort i sitt uttalande om vad som föreskrivits i rambeslutets artikel 10 antyder, herr talman, att vår oro på denna punkt varken är långsökt eller unik. Mot denna bakgrund ter sig utskottsmajoritetens försäkran att de flesta nya lagar brukar utvärderas efter något eller några år inte helt vattentät. Om utvärderingen likväl kommer att ske saknas ju skäl att inte ställa sig bakom vårt förslag i denna del.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 20 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Den här debatten kopplas naturligtvis till händelserna den 11 september. Så har det varit sedan dess i de diskussioner som har förts. Det är riktigt, som Alice Åström säger, att en del beslut som har fattas efter den 11 september definitivt inte har varit bra. Det har vi också kunnat kritisera i olika sammanhang. Jag tänker på det som nämndes om Storbritannien, att man skulle få fängsla människor utan att bestämma hur länge det skulle vara. Vi har själva kunnat konstatera hur det drabbade tre svenska medborgare på ett sätt som definitivt inte uppfyller rättssäkerheten. Vi har också kunnat konstatera hur behandlingen av en svensk person, som sitter på obestämd tid, inte uppfyller kraven på mänskliga rättigheter eller grundläggande rättsprinciper.

Detta faktum innebär dock inte att allt som görs mot terrorism är dåligt eller inte uppfyller kraven på rättssäkerhet. Så enkelt är det inte. Det är inte svart eller vitt. Många saker har ändå gjorts bra. När det gäller den här frågan anser jag att det är en klar och tydlig förbättring av rättssäkerheten.

Under diskussionen har det sagts att det har blivit en paniklagstiftning efter den 11 september. Det gick så oerhört fort och man hann inte med. Visst är det intressant att se hur lång tid lagstiftning tar. Men jag vill också erinra om att diskussionen var nästan den motsatta när det gällde människohandel. Då applåderades det att det gick väldigt fort. Lite kritik riktades också mot regeringen för att det inte gick ännu fortare.

Den här lagstiftningen är inte något resultat av händelserna den 11 september. Detta arbete påbörjades 1999. Den 23 maj 2001 lade kommissionen fram ett konkret förslag om det som vi nu ser resultatet av. Då sade man också att man skulle försöka nå en överenskommelse i slutet av det tredje kvartalet 2001. Det blev en kuslig precision av vad som senare hände. Men man sade alltså detta redan i maj 2001. Det har naturligtvis

använts i debatten – man har sagt att lagstiftningen är resultatet av händelserna den 11 september.

Alla som har följt frågan kan nu gå tillbaka och titta på protokoll och så vidare. Då ser man att detta är ett arbete som har pågått under mycket lång tid. Därför har det också varit flera olika turer. Man har granskat frågan från olika infallsvinklar, vilket naturligtvis är bra. Det är ju viktigt att kraven på rättssäkerhet på detta område, liksom på andra områden, är uppfyllda.

Rättssäkerheten lyfts fram i olika sammanhang, och det ska vi vara glada för. Den måste vara med hela tiden i ett demokratiskt samhälle. Rättssäkerheten ska vara generell. Den ska gälla alla människor, och det ska vara reglerat. Hur når vi då dit? Jo, genom att reglera frågan i lagstiftning som ska gälla för alla människor. Det ska vara tydligt vad som gäller och inte gäller.

Den här diskussionen för vi i olika sammanhang. Vi gjorde det i Säkerhetstjänstkommissionen. Vi har gjort det när det gäller överskottsinformation. Vi har gjort det när det gäller polisens arbetsmetoder. Kritiken mot bristen på rättssäkerhet handlar i stort sett uteslutande om att saker och ting inte är reglerade. Man säger: Detta måste regleras. Vi måste veta vad som gäller. Alla människor måste veta säkert vad som gäller. Men inte här – här är det precis tvärtom. Här reglerar vi, äntligen, en fråga som är så viktig: Bara de som verkligen har begått terroristbrott ska kunna kallas terrorister. Andra personer ska inte behöva riskera det, även om de begår brott.

Här gör vi alltså det som är så viktigt, nämligen reglerar själva frågan om vad som ska utgöra terroristbrott.

Man kan se det steg för steg. Det första steget är att det är viktigt att vi får en lagstiftning, att vi får en snäv lagstiftning så att det blir reglerat, så att vi vet att bara de som har begått terroristbrott ska dömas för det.

I steg två är det viktigt vad som ska regleras. Då gäller att göra det snävt. Så har också gjorts här, efter förhandlingar i Bryssel men också genom de diskussioner som vi har haft i EU-nämnden, justitiekommittén och andra sammanhang. Det har gjort att Sverige har varit ett av de ledande länderna när det gäller att utforma den här lagstiftningen.

Vi har kunnat begränsa lagstiftningen så att det ska bli en stark rättssäkerhet. Det handlar inte bara om att man ska bevisa ett brott, till exempel ett mord. Det ska också bevisas att det är ett terroristbrott.

Vi har också diskuterat vad som inte ska utgöra terroristbrott, som måste understrykas. Det är naturligtvis de grundläggande rättigheterna. Det finns nu med. Detsamma gäller hänvisningen från artikel 6 i Europakonventionen, alltså de grundläggande rättigheterna i Europakonventionen. Det gäller också något som vi hade en mycket bra diskussion om, som vi förde fram i enighet och fick ett gemensamt rådsuttalande om. Alla länder ställer sig nu bakom att människor som begår brott men som gör det i syfte att utöva sina grundläggande rättigheter inte ska betraktas som terrorister.

Vi har alltså åstadkommit en snäv lagstiftning vilket är bra. Vi har uttryckligen fått med de undantag vi vill ha med. Vi har också fått med de andra länderna på det, och det är nog så viktigt. Det här är en internationell fråga. Om vi nu har fått med de här frågorna i de övriga 14 EU-länderna är det en stor framgång för alla de hundratals miljoner som

omfattas av det. Men det är bättre än så. När vi nu ser utvidgningen omfattas också de nya länderna. Där har vi genom vårt arbete, som vi alla från olika partier kan ta till oss, lyckats förstärka rättssäkerheten i EU väsentligt och faktiskt i hela världen. Även andra länder utanför EU kommer att bygga sin lagstiftning på det vi åstadkommit. Vi blir väldigt starka i den frågan.

Det har varit en lång resa. Det har varit bra diskussioner och en bra debatt med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vi har haft olika åsikter men ändå kunnat föra en bra och saklig debatt. Jag vill också passa på att säga att jag tycker att Centern, Kristdemokraterna och vi har haft ett mycket bra samarbete. Vi hade det också under ett valår, vilket säger en hel del om den konstruktivitet som krävs i sådana här frågor. Vi lade den vanliga partidelningen i riksdagen åt sidan och försökte tillsammans konstruktivt nå fram till det som vi kan se resultatet av i dag. Tack ska ni ha!

Anf. 21 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Justitieministern använde uttrycket snäll lagstiftning, som fick mig att vakna till lite grann. Det är väl inte just i det här ärendet som vi vill ha så snäll lagstiftning.

Faktum är att jag skulle vilja ställa en fråga. Det gäller nivåerna i det definierade terroristbrottet, de här A- och B-lagen som man ska sortera ut. Ser justitieministern inte riskerna med den uppdelningen? Hur har man egentligen resonerat när remissinstanserna är så tydliga i fråga om svårigheterna att använda den nya definitionen i och med att avgränsningsproblemen är mycket besvärliga? Det är den ena frågan.

Min andra fråga är: Finns det andra EU-länder som också har sådana här definitioner av ”mindre farliga terrorister”? Jag håller med justitieministern om att det är väldigt bra att man får en definition så att man vet vad terroristbrott är och vilka som kan dömas för det. Men sedan krånglar ni till det genom en trappstegsmodell. Visserligen är det inte så många trappsteg. Det här har vi moderater inte riktigt förstått. Jag kanske får en förklaring av justitieministern nu.

Anf. 22 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det var roligt att Beatrice Ask vaknade till. Man kan se på uppbyggnaden av brottet att det finns tydliga avgränsningar. Det finns objektiva rekvisit: att det ska ha skett uppsåtligt och allvarligt skadat land eller internationell organisation. Sedan kommer man in på det subjektiva. Det finns också, som Beatrice Ask påpekar, en fördelning på trappsteg. Även när det gäller terroristbrott finnas olika grader. Då tycker jag att det är lämpligt, precis på samma sätt som det finns olika nivåer i vår övriga lagstiftning. Det finns grov misshandel, misshandel och det som kan betraktas som ringa misshandel. Vi har det för flera olika brott. Då tycker jag att det är viktigt att vi har det även när det gäller den här lagstiftningen.

Anf. 23 BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Problemet är naturligtvis att vi riskerar att få människor som stämplas som terrorister, men där brottet inte är så allvarligt och straffet därför blir relativt lågt. Även om det inte är avsikten, och det är

det som bekymrar oss moderater, är risken stor att människor kommer att uppfatta det som att Sverige inte ordentligt tar tag i allvarliga terrorister.

Därför hade det varit en fördel att hålla sig till en enhetlig definition och göra avgränsningen tydlig i stället för den här varianten. Den i sig riskerar att urgröpa det som är syftet med hela den nya lagstiftningen. Det tycker jag är synd.

Jag ser dock fram emot den utvärdering som kommer. Det blir spännande att se om det ligger något i de invändningar som remissinstanserna och även Riksåklagaren, som ju varit mycket bekymrade över avgränsningproblemen, har haft. Jag tycker inte att justitieministern har gett en riktigt bra förklaring till vad som är poängen med den lilla krumeluren i propositionen.

Anf. 24 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Som jag sade kan det finnas olika grader av allvar även när det gäller terroristbrott. Det är grunden för det hela. Sedan kan jag glädja Beatrice Ask med att detta naturligtvis kommer att följas upp och utvärderas på samma sätt som annan lagstiftning. Det är givetvis också väldigt viktigt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

8 § Straffrättsliga frågor

Straffrättsliga frågor

Föredrogs

justitiekammarens betänkande 2002/03:JuU10
Straffrättsliga frågor.

Anf. 25 JEPPE JOHNSON (m):

Herr talman! "Erik dödades av rattfull – familjen kämpar för en ny lag." Det var rubriken i Aftonbladet i fredags. Expressen hade en liknande rubrik. I kväll visar TV 4 dokumentärfilmen om Eriks liv och dess tragiska slut. Dokumentären har titeln "Vi fick låna en ängel".

Fallet Erik är bara ett av alla tragiska fall. Varje dag kör ca 16 000 onyktra förare på våra vägar. Endast 30–50 av dem fångas av polisen. Varje år mister 150 svenskar livet i trafiken på grund av en rattfull förare. Nästan hälften av dem som döms för trafikolyckor har dömts tidigare. Risken för återfall är stor. En del av dessa människor är notoriska och mycket farliga återfallsförbrytare.

Rubrikerna i Expressen och Aftonbladet var ingen engångsföreteelse. Vi ser dem ofta. I mitt hemlän skrev Blekinge Läns Tidning i lördags: "Polisen kan inte stoppa rattfyllerist. Han struntar fullständigt i andras liv." Den andra Blekingetidningen, Sydöstran, beskrev denna farliga händelse på följande sätt: "Gång på gång kör han körkortslös och drogad. Poliserna nära få sätta livet till då 31-åring skulle stoppas."

Att sätta sig bakom ratten och köra berusad borde jämföras med dråp. Med en rattfull förare är bilen att jämföra med ett livsfarligt skarpladdat vapen.

Herr talman! Något måste göras. Dagens lagstiftning rör inte på de notoriska rattfylleristerna. Lagstiftningen och tillämpningen av den måste bättre spegla svenska folkets uppfattning. Därför känns det bra att vi i dagens betänkande har ett tillkännagivande till regeringen då det gäller rattfylleri och vållande till annans död.

Det hör annars inte till vanligheterna i justitieutskottet, och förmodligen inte heller i så många andra utskott, att man gör ett tillkännagivande. Vi är, tyvärr, vana vid att regeringspartiet reflexmässigt yrkar avslag på alla motioner. Men i det här fallet, herr talman, fanns det en riktigt bra motion som Vänstern hade väckt. Jag skulle ha kunnat skriva den själv. Eftersom Vänstern yrkade bifall till motionen, och de fyra partierna på den borgerliga sidan stödde den, blev det ett tillkännagivande.

Jag kan ge Socialdemokraterna en eloge för att de gick med på en gemensam och ganska bra skrivning i stället för att reservera sig. På detta sätt har vi kanske lite mera kraft bakom den. Nu får vi alltså ett tillkännagivande om att detta ska ses över. Om justitieministern hade varit kvar i kammaren skulle jag ha sagt till honom: Se nu till, herr justitieminister, att få igenom lagen lite snabbt. Vi är inte alltid bortskämda med det. Tillkännagivanden från kammaren tar ibland alldeles för lång tid. Nu står en enig riksdag bakom det, och jag hoppas att Socialdemokraterna och stödpartierna går i främsta ledet och driver på frågan.

Herr talman! Vi moderater står givetvis bakom samtliga våra reservationer, men jag yrkar bifall bara till den första, nr 9.

Narkotikan är ett av vår tids största gissel. Den bryter ned människor fysiskt och psykiskt och leder till personlig misär och ofta för tidig död. Efterhand tvingar den missbrukaren till brottslig verksamhet och prostitution för att kunna finansiera ett fortsatt missbruk. I en narkomans omgivning ryms många brottsoffer.

Viktigast är naturligtvis att nyrekryteringen stoppas. Förebyggande insatser kan aldrig ersättas av repressiva åtgärder. Jag markerar detta, herr talman, så att mina politiska motståndare i kammaren inte behöver använda sin i dag strängt reglerade talartid till att försöka påstå att vi moderater är emot förebyggande insatser.

I kampen mot narkotikan är familjens roll *outstanding*. Också skolan har en oerhört viktig uppgift, inte minst när det gäller att få tag på tidigt begynnande missbruk.

Herr talman! Att förespråka förebyggande insatser betyder inte att man inte samtidigt kan se strängt på narkotikabrott. Vi anser att det behövs en översyn av straffskalorna för narkotikabrott, vilket vi beskriver i tidigare nämnda reservation, nr 9.

Herr talman! Samhällsklimatet har hårdnat och det grova våldet ökat i omfattning. Bara ca 15 % av alla anmälda brott leder till åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse. Samhällets reaktion på brott är många gånger svag och utgår ofta mer från brottslingens intresse än från brottsoffret. Brottsbekämpningen är, och ska vara, en statlig kärnverksamhet med uppgift att skydda medborgarna från våld och annan brottslighet.

I reservation nr 15 kräver vi moderater ett reformerat straffsystem. Det finns enligt vår uppfattning inget motsatsförhållande mellan brottsförebyggande verksamhet och tydliga reaktioner när brott begås. Samhällets signal till brottsoffren måste vara att övergrepp inte tolereras. Vi måste reagera både tidigt och tydligt mot dem som begår brott.

Herr talman! Den så kallade mängdrabatt som i dag ges vid upprepad brottslighet måste kraftigt begränsas. Vi vill också skärpa straffen för den grova brottsligheten och höja minimistraffen för grov brottslighet. Då det gäller vuxna brottslingar måste hela straffskalan användas. I dag dömer domstolarna i stor utsträckning i den nedre delen av straffskalan. Det är dock inte domstolarna som dömer fel, utan jag hävdar, herr talman, att det beror på att en majoritet i denna kammare, liksom tidigare majoriteter, har uttryckt sig på ett sådant sätt att domstolarna i varje fall ska leta så långt ned som möjligt i straffskalan.

Herr talman! Då det gäller mycket grov våldsbrottslighet anser vi att den som för tredje gången döms för ett mycket grovt våldsbrott ska dömas till det strängaste straff som stadgas för det brottet. Samtidigt måste kriminalvårdens programverksamhet stärkas. Det är ett område där nuvarande och föregående regeringar har mycket på sitt samvete genom ständiga nedskärningar och besparingar.

Anf. 26 TORKILD STRANDBERG (fp):

Herr talman! På brott ska följa straff. Straffet är samhällets reaktion och markering att ett visst beteende eller en viss handling inte är acceptabel. Straffet kan också vara ett led i att skydda medborgare från en farlig individ.

Lika angeläget som själva straffet är att straffets återanpassande och rehabiliterande inslag fungerar. En brottsling ska efter avtjänat straff vara bättre lämpad för ett normalt liv i samhället än han var före avtjänat straff.

Situationen inom svensk kriminalvård lämnar i dag i det avseendet en hel del övrigt att önska. Rehabiliteringen har i många fall ersatts av ren förvaring.

Herr talman! Ungefär 150 personer dör varje år på grund av trafikolyckor orsakade av rattfylleribrott. Varje dödsfall är en fruktansvärd tragedi. Därför måste straffen för rattfylleribrotten bli kännbara. I dag är det inte sällan billigare att köra ihjäl ett barn än att tjuvskjuta en älg. Samtidigt borde vård mot alkoholmissbruk bli obligatorisk. Den snårskog av ganska verkningslösa påföljder som finns i dag minskar inte antalet rattfylleriolyckor. För ungefär tio år sedan sänktes gränsen för grovt rattfylleri från 1,5 ‰ till 1,0 ‰ samtidigt som maxstraffet höjdes från ett till två års fängelse. Den praktiska straffskärpningen har dock uteblivit. Sällan utdöms längre fängelsestraff än några månader. Många rattfyllerister får endast villkorlig dom eller samhällstjänst.

Det är ganska sorgligt att se hur slappt regeringen ser på denna fråga. Förändrade insatser gentemot dem som begår rattfylleribrotten måste till. Tills det sker kommer offer för dessa brott att fortsätta att skördas. Det är ofattbart, oförsvarligt och omänskligt.

Det finns en rad åtgärder som kan vidtas. Straffsystemet måste i grunden förändras, och rattfylleribrott ska alltid leda till vård och i grava fall eller vid upprepad brottslighet till fängelse.

Mot bakgrund av denna beskrivning är det glädjande att handläggningen av dessa frågor i justitieutskottet har resulterat i att vi i utskottet nu är överens i frågan om att regeringen måste utvärdera frågan om vållande till annans död i samband med rattfylleribrott. Detta måste ske omgående.

Ett annat område som förtjänar särskild uppmärksamhet är de så kallade hatbrotten. Brott som begås mot en människa enbart beroende på dennes religion, hudfärg eller sexuella läggning är särskilt allvarliga. Alla människor, oberoende av vem man älskar, varifrån man kommer eller vilken gud man tror på, ska kunna röra sig fritt och öppet i vårt Sverige. Därför är det av största vikt att regeringen ger dessa hatbrott all den uppmärksamhet som de förtjänar. Lagar och straff måste skärpas, men tillämpningen av de befintliga lagarna måste också förbättras. Det behövs ändrade rutiner och ökade kunskaper inom hela rättsväsendet när det gäller bekämpandet av de allvarliga hatbrotten.

Jag står bakom de reservationer som Folkpartiet har i detta avsnitt, men jag yrkar bifall bara till reservation 3.

Anf. 27 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Ärade ledamöter, framför allt de närvarande men även de som nu sitter på sina rum och försöker ta del av dessa synpunkter när det gäller de straffrättsliga frågorna.

Av justitiekottets betänkande beträffande just de straffrättsliga frågorna framgår det att bortsett från detta tillkännagivande som det har berättats om tidigare avstyrker utskottets majoritet samtliga motioner. Jag frågar mig varför utskottets majoritet inte tar till sig och tar vara på all den vishet som finns i dessa motioner. Jag ger mig inte. Det är aldrig för sent att ändra sig. Därför yrkar jag bifall till reservation 14 under punkt 15. Men jag står naturligtvis bakom Kristdemokraternas alla reservationer.

Kristdemokraternas reservation 14 handlar om livstidsstraffet. Jag ska nu försöka tidsbegränsa mitt anförande med anledning av de små varningssignaler som har skickats ut. Och man kan väl säga att tidsbegränsning är någonting som alla de livstidsdömda önskar sig.

Kristdemokraterna utgår från den självklara övertygelsen om varje människas okränkbarhet och alla människors lika värde. Kriminalpolitikens mål är att skapa åtgärder som leder till att så få medborgare som möjligt utsätts för brott samtidigt som lagöverträdarna inte utsätts för mer lidande än nödvändigt. Det är en svår ekvation, och det handlar egentligen om den eviga frågan om brott och straff.

På senare tid har brottsoffren kommit i blickpunkten och i förgrunden för samhällets insatser och intressen, och det är riktigt och viktigt. Det kan göras mycket mer än vad som har gjorts, och det borde ha gjorts mycket tidigare. Men detta får inte innebära att gärningsmännen inte längre betraktas som medmänniskor. Det behöver faktiskt inte vara en motsättning. Insatser för både brottsoffer och gärningsmän borde vara en självklarhet.

Redan 1935 hade den socialdemokratiska justitieministern Karl Schlyter modet att forma parollen: Avfolka fängelserna. Den kriminalpolitiken borde vi i dag fullfölja genom alternativ till fängelse där inte samhällets skyddssynpunkter lägger hinder i vägen.

För närvarande sitter det tusentals personer på anstalterna. Av dessa är ca 100 personer livstidsdömda. Det är en fyra- eller femdubbling av antalet livstidsdömda under den senaste tioårsperioden. Det är inte för mycket sagt att just den gruppen har ökat och är i växande. Det beror bland annat på – det finns naturligtvis flera skäl – att regeringens nåde-

praxis blivit mer restriktiv. Det innebär naturligtvis att den faktiska strafftiden har blivit längre. Regeringens tidsbestämning av livstidsstraffet kommer senare under straffavtjänandet av livstidsstraffet. Då är situationen märklig. Domstolarna dömer till livstids fängelse varefter regeringen genom nåd omvandlar straffet till ett tidsbestämt sådant. Denna benådning sker mera sällan och ofta senare. Detta är ett orimligt och oacceptabelt agerande även från konstitutionell utgångspunkt.

Det är självklart så att ingen tvivlar på vad jag säger om att vi måste ha ett straffrättsligt system för att upprätthålla lagarna. Och den enskildes rättssäkerhet måste skyddas i en demokratisk rättsstat. Men – detta är viktigt – det måste finnas en balans mellan samhällsskydd och rehabilitering. Livstidsstraffet bygger på inställningen att en människa aldrig kan bli bättre. Det är en övertygelse som inte delas av Kristdemokraterna. Vi känner stor övertygelse om att alla människor kan bli bättre.

Ett tungt vägande skäl till att avskaffa livstidsstraffet är att skilja den dömande makten från den verkställande makten. Det borde vara självklart i ett rättssamhälle.

Vi kristdemokrater tror inte heller på att livstidsstraffet har en större preventiv effekt än ett tidsbestämt straff. Påföljden genom ett tidsbestämt straff innebär att påföljden blir förutsebar och politiskt neutral. Livstidsstraffet ska därför avskaffas. Utan någon annan jämförelse med Schlyter kommer jag då med min paroll: Avskaffa livstidsstraffet.

De yttersta orsakerna till brott som jag skulle kunna räkna upp är väldigt många. De är okunnighet, våld, fördomar, rasism, arbetslöshet, utslagning, alkoholism, narkomani, fruktan, hopplöshet, isolering, främlingshat och så vidare. Men det är viktigt att understryka att straffsystemet inte ska tillfredsställa människors hämnd- eller vedergällningsbegär. För att uppnå effekter på brottsnivån krävs i stället andra åtgärder, nämligen ökad upptäcktsrisk och verksamma brottsförebyggande åtgärder.

Slutligen: För dem som har begått brott kräver Kristdemokraterna en politiskt neutral och förutsebar påföljd, vilket innebär ett tidsbestämt straff. Därför anser vi att livstidsstraffet, som är både inhumant och otidsenligt, ska avskaffas.

Anf. 28 ALICE ÅSTRÖM (v):

Herr talman! Jag kan numera korta mitt inlägg ganska väsentligt genom att instämma i Peter Althin, Kristdemokraternas, anförande när det gäller livstidsstraffet, eftersom Vänsterpartiet helt delar denna uppfattning. Flera partier har efterhand ställt sig bakom det här, och det vore en glädje om det också en dag skulle kunna bli en majoritet för den linjen.

Herr talman! Jag ska prata om några av de reservationer som Vänsterpartiet har i det här motionsbetänkandet. Den första reservation som jag ska tala om, och som jag också yrkar bifall till, är reservation 1 om upplopp. Brottsbalkens bestämmelser om upplopp respektive våldsamt upplopp är ålderdomligt formulerade. De uttalanden som görs i motiven till bestämmelserna ger inte tillräcklig vägledning vid bedömning av olika situationer som faktiskt kan uppstå i ett modernt samhälle. Detta har ju visat sig ganska tydligt nu i närtid vid kravallerna i Göteborg, där vi har sett att flera av de domar som fälldes i tingsrätten och sedan överklagades också fick straffpåföljderna väsentligt sänkta. Det här visar på en brist i lagstiftningen.

En av de viktigaste bristerna i den här ålderdomligt formulerade lagstiftningen är att det i den här lagstiftningen också finns en möjlighet till kollektivt ansvar, vilket visade sig speciellt i domen som gäller den så kallade Sambandscentralen under Göteborgskravallerna. Det här är någonting som egentligen strider mot all annan lagstiftning, där varje individ ska dömas för de brott som man själv har begått och man inte kan dömas till kollektivt ansvar. Men det utrymmet finns också i den här ålderdomliga lagstiftningen. Vi vet att det finns många ute i rättsväsendet som också har sett de här bristerna. Det har gjort att vi från Vänsterpartiet anser att man behöver göra en översyn av dessa bestämmelser och faktiskt komma med en mer modern och ändamålsenlig lagstiftning.

En annan fråga jag ska ta upp, herr talman, är frågan om villkorlig frigivning. Vi behandlar den i reservation 17, som jag också yrkar bifall till. Precis som Peter Althin, kristdemokraten, sade här uppe i talarstolen tidigare, har vi fått en situation då våra fängelser nu har blivit överbefolkade. Vi ser en utveckling där våra fängelser bara blir fullare och fullare, och där diskussionen om att bygga fler fängelser och fler fängelseplatser är den diskussion som förs i dag. Vi kan konstatera att antalet både livstidsdömda och långtidsdömda har ökat under de senaste åren. För Vänsterpartiet är det ganska tydligt att långa straff inte är det som löser problemet med brottsligheten. Långa straff tenderar bara att göra att människor står mer utanför samhället, och man skapar sämre möjligheter att rehabilitera.

Vi tror att det nu är dags att slå in på en annan väg. Därför har vi i vår motion och vår reservation föreslagit att man ska införa halvtidsfrigivning för förstagångsdömda. Halvtidsfrigivning är någonting som fanns tidigare och som fortfarande finns i många länder, men som vi har avskaffat i Sverige. Vi i Vänsterpartiet tror att man definitivt bör satsa på de förstagångsdömda, framför allt för att vända utvecklingen med fler och fler långtidsdömda och överfulla fängelser där man inte kan ge den rehabilitering som behövs. Det är viktigt att se att en halvtidsfrigivning inte enbart ska kopplas till att man blir släppt efter halva tiden. Givetvis måste det här sättas in i ett sammanhang med rehabilitering, återanpassning, boende och möjlighet att komma tillbaka till samhället så att man gör en kraftfull satsning på dessa personer. Lyckas vi få de förstagångsdömda att förbli förstagångsdömda och inte återkomma, så har samhället vunnit mycket. Därför tror vi att det här är den rätta vägen att gå nu i stället för att bara acceptera att vi får fler och fler i fängelse, fler och fler långtidsdömda och färre människor som blir rehabiliterade.

Herr talman! I dag, innan vi ska gå på påskledighet, måste jag säga att det känns oerhört glädjande att stå i denna talarstol i dag och säga att det här betänkandet också har ett tillkännagivande till regeringen med anledning av ett motionsyrkande från Vänsterpartiet. Jag sitter nu i riksdagen på mitt nionde år. Jag är van vid att när man skriver motioner dröjer det väldigt många år innan någonting händer. Ofta händer det lite smygande: Ett parti tar åt sig och har med något i sina motioner nästa år, och sakta men säkert kommer frågan fram till ett beslut. Men vid det laget har de flesta fullständigt glömt vem som skrev den första motionen. Det kan man leva med som riksdagsledamot, för det viktigaste är ju att politiken går i rätt riktning.

Men den här gången är det fråga om en motion som jag skrev för Vänsterpartiet under allmänna motionstiden efter valet. Det är en motion som handlar om rattonykterhet: när rattfulla kör ihjäl människor, och det bara blir vållande till annans död. Det är en fråga som har upprört många människor och som har upprört mig, när jag har läst om det, att det kan kosta så lite att köra ihjäl ett barn som det gör i dag. Det kan inte vara rimligt.

Vänsterpartiet är inte känt för att kräva hårdare straff, men man måste ha ett straffsystem som faktiskt är rättvist, ett straffsystem som människor begriper. Och detta är fullständigt obegripligt för de flesta människor. Om jag skulle stöta på ett barn på en trottoar och sticka ned det med en kniv så skulle jag givetvis bli dömd för dråp eller mord, men om jag sätter mig full bakom ratten och kör ihjäl samma barn så kan jag klara mig undan med ett ganska lindrigt straff. Bilen är i det här fallet faktiskt ett dödligt vapen, och därför måste man också beakta det här när man sätter sig bakom ratten och har druckit. Det är glädjande att hela utskottet står bakom att man ska ha en översyn av vållande till annans död i samband med rattfylleri. Jag hoppas också att det inte dröjer länge innan det kommer ett förslag från regeringen som skärper straffet i den här frågan.

Med det här yrkar jag bifall till betänkandet i de övriga frågorna, men jag står givetvis bakom Vänsterpartiets övriga reservationer som jag inte yrkar bifall till.

Anf. 29 JOHAN LINANDER (c):

Herr talman! Som vi även hört tidigare: Den 23 oktober 2001 dödade Erik Bergendahl av en rattfyllerist när han var på väg till sin innebandyträning. Erik blev bara 13 år gammal. I kväll kl. 21 visas dokumentären *Vi fick låna en ängel* om Eriks liv och hans död samt familjens kamp för att andra familjer inte ska behöva uppleva samma sak som de tvingats uppleva. Jag hade möjlighet att se den här dokumentären redan i går, och det tog inte många minuter innan tårarna rann nedför mina kinder. Det här är en oerhört stark dokumentär, och jag lovar er att även era tårar kommer att rinna om ni ser den här dokumentären i kväll.

Straffen för grovt rattfylleri är regelmässigt låga, och i de fall då rattfyllerister har dödat en annan människa är straffen alldeles för låga. Problemet är att brottet att döda en människa under rattfylleri enligt dagens lagstiftning är ett culpöst brott, alltså ett vårdslöshetsbrott och inte ett uppsåtligt brott.

Att sätta sig i bilen för att köra hem efter ett antal öl eller ett antal groggar på krogen är enligt mitt sätt att se det ett medvetet risktagande. Jag menar att den som begår en sådan handling är medveten om vad handlingen kan leda till men visar en sådan likgiltighet inför följderna att det finns ett eventuellt uppsåt, och rattfylleristen ska kunna dömas för dråp.

Det handlar inte bara om högre straff utan också om att samhället markerar mot det utbredda rattfylleriet som dagligen förekommer på våra vägar. Det är givetvis inte så att hårdare straff minskar eller stoppar rattfylleriet. Jag tror faktiskt inte det. Det är ett välkänt faktum att många dömda rattfyllerister ändå fortsätter att köra fulla eftersom de inte kommer till rätta med det grundläggande problemet, sin sjukdom, sin alkoholism.

Först och främst måste dessa personer få hjälp och vård. Och vi i Centerpartiet menar att den som döms för rattonykterhet, rattfylleri, ska tvingas installera ett alkolås i sin bil för att få tillbaka körkortet. Det bör vara ett ovillkorligt krav. På sikt bör alla nytillverkade bilar ha alkolås. Detta skulle verkligen minska rattfylleriet. Det är jag övertygad om.

Även jag ingår i det eniga justitieutskott som ger regeringen till känna att utvärderingen av rattfylleribrott också ska omfatta vållande till annans död i samband med rattfylleri. Min starka förhoppning är att utvärderingen går snabbt och att regeringen kan komma med ett förslag så snabbt som möjligt så att vi därefter kan fastslå att rattfyllerister kan dömas för dråp.

Herr talman! Innan jag glömmer bort det ska jag säga att jag står bakom samtliga Centerpartiets reservationer från utskottsbehandlingen. Men, som vanligt, för att spara lite tid yrkar jag enbart bifall till reservation 2 under punkt 2 angående barnpornografibrott.

I en annan reservation, nr 16, tar vi upp en annan viktig fråga, nämligen straffen för återupprepad brottslighet. Det är inte acceptabelt att den som döms för ett antal rån, några olaga hot, ett antal bilinbrott med mera ska dömas till ungefär samma straff som den medbrottsling som bara har varit med vid ett rån. Så är det tyvärr i dag. Den som har begått flera brott vid samma tillfälle eller under en period fram till domstolens avgörande måste få känna att varje enskilt brott ger ett visst straff.

Herr talman! Slutligen kort om barnpornografibrott. Den tekniska utvecklingen går i rasande fart, och det är tydligt att vår svenska lagstiftning inte hinner med. Det tror jag faktiskt att alla är överens om. I Storbritannien, Norge och Danmark har man antagit en tuffare lagstiftning som sträcker sig längre än den svenska lagstiftningen gör.

Lagens arm måste nå de nya tekniska lösningarna som pedofilerna och deras nätverk hittar för att kringgå befintlig lagstiftning. Jag skulle vilja se en lag som totalförbjuder allt innehav av barnpornografi, oavsett vilken teknik som används för innehavet. De som sysslar med den här verksamheten är väl organiserade och tekniskt duktiga, och jag tror inte att det är möjligt att vi ska hinna uppdatera lagen i samma takt som den tekniska utvecklingen sker. Därför krävs det en total lagstiftning som når all barnpornografi, oavsett teknisk lösning.

Anf. 30 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Herr talman! Vi från Miljöpartiet står givetvis bakom alla våra reservationer. Vi kommer också att stödja reservation nr 1 från Vänsterpartiet när det gäller upplopp. Men jag kommer bara att yrka bifall till reservation nr 6 angående olaga diskriminering.

Alice Åström har infört en bra sed. Jag instämmer i hennes motivering angående upploppen. Jag vill bara understryka att det moment av kollektiv bestraffning som finns i den här lagstiftningen strider mot vanliga rättsbegrepp. Deltagande i upplopp kan faktiskt i vissa fall vara helt ofrivilligt. Det kan ändå bestraffas, och det kan upplevas som helt märkligt, speciellt som en del kan klä ut sig och delta i upploppet utan att de anses delta.

I vår reservation nr 6 om olaga diskriminering står vi från Miljöpartiet enade när det gäller att förhindra all form av diskriminering i samhället. Vi har nu fått krav på olika lagstiftning när det gäller olika grup-

per som särskilt ska behandlas i hetslagstiftning med mera. Vi har alltså skilda lagar för olika diskriminerade grupper. Dessutom har vi skilda lagar när det gäller arbetslivet och utanför arbetslivet. Jag tycker att det skulle vara en vits att försöka göra någonting mer översiktligt och därför få en allmän lagstiftning som vänder sig mot diskriminering. Det här är naturligtvis någonting som regeringen får arbeta vidare på. Men jag tycker att det är väsentligt att man kan reda upp lite i den djungeln.

Lagstiftningsarbetet som gäller vållande till annans död i samband med rattfylleri har vi också varit med i. Jag håller med Torkild Strandberg, tror jag det var, som sade att bilen var att betrakta som ett laddat vapen som naturligtvis kan användas även avsiktligt och faktiskt skulle kunna komplettera listan på terroristbrott om man använder den i det avseendet. Jag tycker att det är viktigt att man ser på avsikten och klargör den när det gäller terroristbrotten. Det gäller också bilen.

I fråga om livstidsstraffet gör jag återigen så att jag instämmer i den motivering som Peter Althin har fört fram här. Vi står helt och hållet bakom den.

Vi har ytterligare en fråga som är väldigt engagerande och som vi känner mycket djupt för. Det är ekologiskt nödvärn. Det finns människor som av övertygelse, altruistiskt och av en inre drivkraft vill värna till exempel en biologisk miljö eller någon annan företeelse. De låter kedja fast sig vid ett träd, ställer sig i vägen för grävskopor för att värna en kulturell byggnad och så vidare. Det är människor som egentligen begär en form av brottsliga handlingar, men de gör det i den djupaste övertygelsen att de försöker värna någonting som har ett mycket högre värde. Det här begreppet, ekologiskt nödvärn, känner vi är viktigt att vi kan föra in i den diskussion som förs.

Nödvärnsrätten ska givetvis inte omfatta våld mot människor eller djur. Men jag tycker att vi ska försöka se över den delen så att vi kan ha en viss förståelse för det ekologiska nödvärnet.

Ytterligare en fråga som vi känner är väldigt viktig är preskriptionstider för miljöbrott och brott mot djurskyddslagen. Motiveringen till avstyrkandet av vår önskan om att få längre preskriptionstider för miljöbrotten är att straffsatserna är för låga i det här fallet. Då får vi väl återkomma på den punkten.

Anf. 31 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag tror att det finns en väldigt bra ordning i Sverige, nämligen att politikerna i Sveriges riksdag stiftar lagar och besluten som ska följa fattas av domstolar. Med andra ord ska inte Sveriges riksdag vara någon domstol och göra sig till tolk för vilka straffsatser som en domstol ska utdöma. Jag är naturligtvis medveten om att en domstol måste vända och vrida på olika stenar utifrån olika utgångspunkter både när det gäller den som har förövat brottet och den som har blivit drabbad.

Det är klart att ibland kan vi som enskilda ledamöter, som människor, bli upprörda när vi ser TV-program. Ibland kan vi uppleva saker och ting som är fel. Men jag vill hävda att det är ett naturligt led i Justitiedepartementets verksamhet att titta över praxis av den lag vi stiftar i Sveriges riksdag. Man följer hur den slår ut i vardagen i vårt samhälle.

Jag vill övertyga Peter Althin om att det självklart finns en rad kloka förslag i form av motioner, och jag är alldeles övertygad om att även om det inte finns någon från Justitiedepartementet här sitter många av dem och lyssnar på en sådan diskussion och följer upp de betänkanden och synpunkter som kommer från oppositionen och från enskilda ledamöter. Jag tror inte att Peter Althin behöver vara orolig för att de förslag som läggs fram i Sveriges riksdag i form av motioner, även om de ibland avslås, inte tas med i resonemangen om vad som kan göras för att få Sverige att bli ett bättre rättssamhälle.

Det betänkande vi behandlar bygger på en hel rad av motioner från allmänna motionstiden. Jag kan konstatera att en del vill ha längre straff och en del vill ha kortare straff. Jag konstaterar att på en rad områden som dessa motioner berör har lagstiftningen skärpts. Det är i fråga om barnpornografibrott, diskriminering, narkotikabrott, rattfylleri och djurplågeri.

Många av frågorna som berörs i betänkandet och i reservationerna är föremål för beredningar i Regeringskansliet. Det handlar om samhällstjänst och livstidsstraff. Det är kanske inte så enkelt att det handlar om avskräckning, Peter Althin. Det handlar kanske också om ett samhällsskydd. Jag är medveten om att livstidsstraffet är en komplicerad fråga. Man följer den frågan i Justitiedepartementet för framtiden.

Man bereder också frågor om personrån. Man bereder frågor om unga lagöverträdare och om diskriminering. Det handlar också om att i Justitiedepartementet utifrån Ingvar Carlssons utredning i Göteborgskommittén följa upp straffskalorna för upplopp och så vidare.

Det är samma sak i fråga om barnpornografi. Det handlar om att komma överens med andra länder. Tekniken breder ut sig. Jag utgår från att även där bereds olika förslag i Justitiedepartementet.

Det är inte så att dessa motioner avstyrks därför att det inte skulle vara något viktigt i dem. Vi avstyrker för att de flesta av frågorna i motionerna och reservationerna bereds i Justitiedepartementet. Jag utgår från att med tanke på att vi har en alert minister på området kommer han tillbaka så fort man har vänt och vridit på alla stenarna. Juridiken handlar ändå om komplicerade spørsmål. Man måste vrida och vända på stenar så att det inte blir konsekvenser på andra håll.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 32 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Jag tar till mig det Lennart Nilsson nu har sagt som ett löfte, det vill säga att departementet återkommer ganska snabbt och tar till sig all vishet som finns i motionerna. Det är inte bara löst prat. Jag tar detta till mig. Jag kommer att noga kontrollera att så blir fallet.

Anf. 33 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Tack för det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 19 §.)

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2002/03:LU12
Skadeståndsrättsliga frågor.

*Skadeståndsrättsliga
frågor*

Anf. 34 BERTIL KJELLBERG (m):

Herr talman! Lagutskottets betänkande nr 12 behandlar åtta motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2002 i olika skadeståndsrättsliga frågor. Motionsyrkandena rör rätt till ersättning för sorg och saknad, precisering av anhörigkrets som har rätt till ersättning för kostnader i samband med att en anhörig drabbas av personskada, ersättning för skador i tjänsten, patientskadelagen samt ersättning för fingerade personuppgifter.

I betänkandet finns tre reservationer, varav vi moderater står bakom två.

Herr talman! I svensk rätt finns ingen självständig rätt för en nära anhörig att få ersättning för den sorg och saknad den känner när någon dödas. Den väg lagstiftaren hänvisar till i aktuella fall är att kräva ersättning för psykiskt lidande. För att en sådan ersättning ska bli möjlig krävs att skadan är medicinskt påvisbar. Förvisso har kraven mildrats när det gäller att visa att det är en medicinsk skada. Men vi anser att det finns ett behov av att kunna utge ersättning till den som drabbats av en nära anhörigs död för den sorg och saknad som den efterlevande känner utan att det ska rubriceras som psykiska besvär.

Ersättning för sorg och saknad är också en skarp markering från samhällets sida till förmån för den eller de efterlevande. Genom en sådan ersättningspost inskräps också gärningens betydelse för offrets närstående hos gärningsmannen. Gärningsmannen får klart för sig vilken sorg och saknad han har förorsakat brottsoffrets anhöriga.

Det har från majoritetens sida påståtts att en sådan ersättningsregel skulle utgöra en principiell nyhet i svensk rätt. Vi anser att man kan lämna det påståendet därhän. Den svenska skadeståndsrätten har utvecklats under de senaste årtiondena, och det är viktigt att den utvecklingen fortsätter. I längden tror vi att en schabloniserad ersättning för sorg och saknad också kommer att underlätta skaderegleringen.

Herr talman! Vi står bakom båda våra reservationer, men för tids vinande yrkar jag bifall till endast reservation 1 under punkt 1.

Anf. 35 CHRISTINA NENES (s):

Herr talman! Vi ska nu behandla lagutskottets betänkande nr 12, som tar upp motionsyrkanden från allmänna motionstiden om skadeståndsrättsliga frågor.

Jag vill redan här och nu yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Herr talman! Redan 1988 tillsatte regeringen en utredning för att se över skadeståndslagen. Utredningen fick namnet Kommittén om ideell skada. År 2001, efter många år av gediget utredningsarbete, beslutade riksdagen om ett antal ändringar i skadeståndslagen. De innebar bland annat att rätten till skadestånd för ideell skada stärktes. Lagförslaget innebar att anhöriga till den som dödas genom en skadeståndsgrundande

handling, oavsett om ansvarsgrunden är culpa eller strikt ansvar, fick en lagstadgad rätt till ersättning för psykiska besvär till följd av dödsfallet.

Högsta domstolen har under 1990-talet i flera avgöranden tagit ställning till i vilken omfattning som ersättning för psykiska besvär ska utgå till någon som drabbats till följd av att en nära anhörig dödats eller skadats allvarligt. Regeringen har då föreslagit att det ska finnas en lagreglerad rätt till ersättning enligt skadeståndslagen.

Herr talman! När någon dödas genom en skadeståndsgrundande handling kommer dödsfallet som regel plötsligt eller oväntat och mycket ofta på ett våldsamt sätt. Det är helt naturligt att den efterlevande då drabbas av psykiskt lidande utöver den sorg och saknad man känner efter sin närstående. Den efterlevande ska normalt inte behöva styrka sina psykiska besvär med läkarintyg eller annan bevisföring.

Det är bara när de psykiska besvären blir särskilt långvariga eller omfattande som särskild bevisning kan behövas.

Här har Moderaterna och Folkpartiet en reservation där de anser att en särskild rätt till ersättning för sorg och saknad ska införas i skadeståndslagen. En av reservanternas motivering till detta är att det ställs krav på att de psykiska besvären ska bevisas och att det ofta kan vara svårt, ja, till och med kränkande för den skadelidande.

Majoriteten i utskottet gör samma bedömning som Kommittén om ideell skada gjorde, nämligen att det i nuläget inte bör införas någon särskild ersättning för sorg och saknad. Reservanternas motivering att det kan vara svårt att bevisa de psykiska besvären faller ju bort, eftersom det enligt förslaget i betänkandet normalt inte ska behövas några bevis för att man ska få ersättning.

Herr talman! Sedan den 1 januari 2002 finns det också möjlighet för närstående till en person som har utsatts för en personskada att få ersättning för till exempel förlorad arbetsförtjänst och andra utgifter i samband med sjukhusbesök eller annan omvårdnad som är till gagn för den skadade.

Lagen innehåller inte någon precisering av "närmast anhörig" men avser främst den skadelidandes make, registrerade partner eller sambo, barn och föräldrar. Men även någon annan person kan enligt paragrafens mening vara närstående.

Moderaterna har i en reservation påtalat att det i lagtexten bör preciseras att det just ska gälla make, registrerad partner, sambo, barn och föräldrar, för att det inte ska uppstå några tillämpningssvårigheter vid den praktiska skaderegleringen.

Utskottsmajoriteten delar inte reservanternas förslag till ändring. Vi tycker däremot att det är mycket positivt att även andra personer som står den skadelidande nära ges möjlighet till ersättning.

Herr talman! Jag tänker nu kort säga några ord om ersättning för fingerade personuppgifter.

Här har regeringen uppmärksammat den problematik som kan uppstå när en person på grund av till exempel förföljelse tvingas byta sin identitet. Det kan exempelvis vara kostnader i samband med byte av bostadsort, försäljning av bostad och att den enskilde måste byta arbete. Därför beslutade regeringen i december 2001 att tillsätta en särskild utredare som ska se över bland annat ersättningsfrågan när det gäller de personer som anses behöva fingerade personuppgifter.

Folkpartiet har en reservation där man anser att ett förslag när det gäller ersättningsfrågan bör tas fram omgående för personer som får finge-
rade personuppgifter, sekretessmarkering eller kvarskrivning i folkbokfö-
ringen.

Majoriteten i utskottet vill invänta pågående utredningsarbete som ska slutredovisas i september 2003 och yrkar därför avslag på reservationen.

Herr talman! Slutligen yrkar jag, återigen, bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer. Jag vill också passa på att önska herr talman och alla andra en riktigt glad påsk.

Anf. 36 JAN ERTSBORN (fp):

Herr talman! Vi har två reservationer från Folkpartiets sida beträffande de skadeståndsrättsliga frågorna.

Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation nr 1, som vi har tillsammans med Moderaterna, beträffande sorg och saknad.

Jag står givetvis också bakom reservation nr 3 om ersättning för finge-
rade personuppgifter, men jag avstår från att yrka bifall till den. Jag avstår också från att närmare utveckla den saken och vill nu enbart säga några ord beträffande begreppet ”sorg och saknad”.

I vår lagstiftning är det nu mycket klart och tydligt att anhöriga, personer som stod den avlidne särskilt nära, kan få skadestånd. Det är naturligtvis oerhört positivt.

Men skadestånd innebär principiellt att en skadelidande måste visa att det har inträffat en skada. Och även om man i rättspraxis nu har lättat på beviskravet när det gäller de psykiska skadorna på grund av att en anhörig avlidit så gäller fortfarande principen att skada ska bevisas i en domstol.

Vi vill införa skadeståndsgrunden ”sorg och saknad” för att man helt och hållet ska slippa den här bevisningen. Vi vill att det ska vara fråga om en schablonersättning, inte så våldsamt hög. Vi har inte velat sätta någon siffra på detta.

Vi menar att detta skulle vara till stor fördel för anhöriga. Det finns faktiskt människor som lider i det dolda som kanske inte går till någon läkare, inte sjukskriver sig men väl lider av det dödsfall som har inträffat.

Vi ser också att en sådan här ersättningsform finns i till exempel England, Frankrike och Italien, och vi tror att det här är den rätta vägen att gå för att stärka de anhöriga i samband med ett tragiskt dödsfall.

Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 1.

Anf. 37 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! I betänkandet om skadeståndsrättsliga frågor behandlas faktiskt åtta motionsyrkanden. Jag vill här från Kristdemokraternas sida yrka bifall till förslaget i betänkandet och fästa uppmärksamheten på den problematik som berörs i vårt särskilda yttrande.

Christina Nenes från Socialdemokraterna har redan nu tydligt härifrån klargjort den lagstiftning som finns och som Kristdemokraterna ställer sig bakom vad gäller skadeståndsrätten när en anhörig bragts om livet. Jag tänker inte återupprepa det, utan jag tänker enbart tala om just det som jag nämnde här.

Skadestånd betalas redan nu ut när någon genom oaktsamhet, som inte nödvändigtvis behöver vara grov, har bragt en människa om livet. Den ersättningen ska naturligtvis betalas ut alldeles oavsett om gärningsmannen kan fällas eller ej. Det finns dock rent konkreta problem för dem som har rätt till skadestånd. Det gäller när skadeståndet har avgjorts i rätten och den skyldige inte kan betala. Då går ärendet över till Brottsoffermyndigheten, som ånyo ska fastställa skadeståndersättning. Alltför ofta blir det en reducering av i domstol fastställda belopp. Detta upplever den skadeståndsberättigade som oerhört svekfullt.

Vi menar att man borde se över det här förhållandet, när en myndighet i princip överprövar ett domstolsutlåtande.

En annan konkret svårighet finns när gärningsmannen inte har kunnat fällas. Då har den anhörige själv att ansöka om ersättning från Brottsoffermyndigheten, och det är inte självklart att alla som är berättigade är informerade eller ens medvetna om denna möjlighet. Man borde också se över informationen och delgivningen i samband med anhörigs död, förorsakad av brott.

Herr talman! Det finns motioner om att man ska införa en ny typ av ersättning för sorg och saknad. Jag finner uppenbara risker med det, nämligen att de som verkligen har psykiskt lidande då inte får den ersättning som de är berättigade till. Innan en sådan reform genomförs bör det undersökas i vilken grad skadeståndersättningar som fastställs av domstol eller annan myndighet faktiskt kommer de drabbade till del.

Anf. 38 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Övriga åhörare! Jag vill från Centerpartiets sida kommentera några motioner som vi behandlar i betänkande LU12, bland annat motionerna med krav på att införa ersättning för sorg och saknad.

En mycket kort tid har gått sedan skadeståndet för ideell skada stärktes. Låt oss nu först se hur den lagen i praktiken fungerar. I den nya lagen utgår ju också ersättning för psykiskt lidande, och sorg och saknad kan vara en del i den psykiska ohälsan. Vi finner därför inte skäl att utöka skadeståndslagen enligt motionärernas önskemål utan vill i stället inrikta oss på att nu gällande lagstiftning verkligen efterlevs.

Jag anser också att det är viktigt att inte bredda kretsen av ersättningsberättigade utan att först klargöra var gränserna ska sättas. Vem ska bedöma rätten till ersättning för sorg och saknad, och vilken nivå ska vara rimlig? Vi delar alltså inte motionärernas syn här.

Herr talman! Jag vill fortsätta lite grann med bemötandet. Vi tycker att det är mycket viktigt att man satsar mer resurser på bemötande, stöd och hjälp åt människor som har råkat illa ut. Det är också viktigt att människor som drabbas psykiskt av en anhörigs död erhåller ersättning enligt den nya lagen.

Det återstår dock en hel del att förbättra för brottsoffren. Det gäller till exempel rätten att erhålla det utdömda skadeståndet, såsom Yvonne Andersson tidigare har påtalat. Vi kan i dag se att detta inte är någon självklarhet, speciellt inte där gärningsmannen saknar tillgångar. Det är viktigt för oss att säkerställa att brottsoffret här får det utdömda skadeståndet. Likadant är det när gärningsmannen inte är känd. Även här är det viktigt att samhället går in och ser till att ersättning utbetalas till dem som

har drabbats. Detta borde faktiskt vara en självklarhet, men tyvärr får vi signaler om att det inte är så.

För rättssystemets trovärdighet är det viktigt att vi först ser till att polis, åklagare och domstolsväsende får bättre förutsättningar att utreda och lagföra brott innan vi stiftar nya, svårtolkade lagar.

Därmed vill jag också yrka bifall till betänkandets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

Prot. 2002/03:92
16 april

10 § Vissa frågor rörande fastigheter

*Vissa frågor rörande
fastigheter*

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2002/03:LU13
Vissa frågor rörande fastigheter.

Anf. 39 BERTIL KJELLBERG (m):

Herr talman! Detta betänkande från lagutskottet rör elva motionsyrkanden från den allmänna motionstiden. Motionsyrkandena rör felregler i jordabalken, historiska arrenden, fastighetsmäklarlagen och herrelösa fastigheter.

Vi moderater står bakom två reservationer i betänkandet rörande fastighetsmäklarlagen och herrelösa fastigheter.

Herr talman! Den 1 oktober 1995 fick vi en ny fastighetsmäklarlag. Syftet med lagen var bland annat att stärka skyddet för konsumenterna. Hösten 1996 tog Fastighetsmäklarnämnden ställning till ett gränsdragningsproblem mellan fastighetsförmedling och annan mäklarverksamhet. Fastighetsmäklarnämndens ställningstagande förorsakade vissa problem för den som avser att överlåta sin rörelse när det ingår en fastighet i rörelsen. Det kan då bli nödvändigt att använda både en fastighetsmäklare och en företagsmäklare, vilket ger ökade kostnader.

Riksdagen uppmärksammades på detta problem under riksmötet 1997/98, och lagutskottet uppmanade därför regeringen att i lämpligt sammanhang återkomma till riksdagen med förslag till ändring i fastighetsmäklarlagen. Riksdagen ställde sig bakom lagutskottets betänkande.

Samma fråga behandlades i riksdagen våren 2000. Då hade Justitiedepartementet låtit meddela att frågan var föremål för övervägande i departementet.

Justitieministern svarade på en skriftlig fråga den 29 november 2000 att frågan skulle tas upp antingen inom ramen för den utvärdering av fastighetsmäklarlagen som man planerade eller i annat lämpligt sammanhang. Arbetet skulle i vart fall sättas i gång hösten 2001.

Våren 2002 behandlades frågan åter i riksdagen.

I mer än fem år har frågan legat i Justitiedepartementet utan att någonting har hänt.

Herr talman! Nästa reservation har egentligen samma syfte: att försöka belysa regeringens oförmåga att hörsamma riksdagens begäran om lagstiftning. Denna fråga gäller så kallade herrelösa fastigheter.

I konkurser kan det finnas fastigheter som på grund av olika lyten, exempelvis förelägganden av olika slag, är mer eller mindre värdelösa. I vart fall gör konkursförvaltaren bedömningen att kostnaden för att sälja fastigheten överstiger dess värde. Konkursförvaltaren abandonerar då fastigheten eller, för att tala ett mer begripligt språk, överger den. Detta får till följd att om den lagfarne ägaren är en juridisk person så kommer fastigheten, efter det att konkursen avslutats och den juridiska personen upplösts, att vara utan ägare. Detta ställer till en rad praktiska problem.

Herr talman! Ett politiskt trick när en fråga är kontroversiell är att be-grava den i en utredning där den kan ligga ett antal år. Med bästa vilja i världen kan man inte säga att dessa två frågor innehåller något politiskt sprängstoff eller är av svår juridisk natur. Regeringens oförmåga att på mer än fem år för riksdagen presentera de lagförslag som riksdagen efterfrågat är milt uttryckt anmärkningsvärd. Detta är inte bara nonchalant mot riksdagen utan ställer också till problem och kostnader för medborgarna. Vi vill se en skärpning från regeringens sida.

Slutligen, herr talman: Vi moderater står naturligtvis bakom bägge reservationerna, men av tidsskäl yrkar jag bifall endast till reservation 1 under punkt 3.

Anf. 40 JAN ERTSBORN (fp):

Herr talman! När vi nu har gått över till att diskutera fastigheter och fastighetsrätt skulle jag vilja inleda med några få ord om regeln om felansvar i 4 kap. 19 § jordabalken. Här finns en motion som inte har föranlett särskilt mycket arbete i utskottet den här gången. I motionen vill man skärpa ansvaret för säljaren vid fastighetsöverlåtelser i fråga om så kallade dolda fel. Jag har funderat en del på att det kanske är åt andra hållet man ska gå. Det är inte alldeles säkert att säljaren ska ansvara för dolda fel, och då menar jag sådana fel som verkligen är dolda även för säljaren.

Den andra frågan är en följetong i riksdagen, har jag förstått även om jag är ny. Det handlar om de så kallade historiska arrendena. Där har vi för vår del stannat vid att vi nu vill avvakta vad som kommer att hända efter det att den departementspromemoria som är ute på remiss har kommit tillbaka till oss på ett eller annat sätt.

Fastighetsmäklarlagen har Bertil Kjellberg talat om. När det gäller den delen är vi inte nöjda med den hantering som skett hittills. Det är alltså fem år sedan det gjordes ett tillkännagivande från riksdagen om en översyn av denna lag. Först nu talar man om att man ska ha en hearing i den här saken och att man kan tänkas komma med direktiv till en utredning senast under 2004. Det är klart otillfredsställande tider som anges från Justitiedepartementets sida.

Den fjärde delen i det här betänkandet rör det som inträffar vid aktiebolagskonkurser där fastigheter inte kan säljas och därför, helt i enlighet med reglerna i konkurslagen, lämnas utan vidare åtgärder, utan tillsyn och utan ägare, av konkursförvaltaren. Så kan vi naturligtvis inte ha det i ett välordnat samhälle, utan detta måste vi göra någonting åt.

Om detta har riksdagen redan 1998 gjort ett tillkännagivande. Till skillnad från vad som gäller fastighetsmäklarlagen känns det som om man från departementets sida har gjort lite mer här under den allra senaste tiden. Det är i och för sig glädjande, men man måste kräva ytterligare åtgärder och att vi kan komma till någon typ av lagstiftning.

Dessa två ärenden, om fastighetsmäklarlagen och om herrelösa fastigheter, har varit under behandling i departementet under mer än fem år. Man ställer sig naturligtvis frågan vad det kan bero på. Det beror sannolikt inte på brist på personal, och det kan inte bero på juridiska svårigheter i dessa ärenden. Man kommer fram till att det kan bero på bristande vilja från departementschefens sida, och att det skulle vara på det viset vill man inte gärna tro. Vi menar att riksdagen nu måste markera att denna långa tid inte är acceptabel. Därför kräver vi nu nya tillkännagivanden i de här båda ärendena.

Jag yrkar bifall till reservationerna under punkterna 3 och 4.

Anf. 41 INGEMAR VÄNERLÖV (kd):

Herr talman! I det här lilla betänkandet, *Vissa frågor rörande fastigheter*, behandlas, som vi nyss har hört, några motioner från allmänna motionstiden 2002. Med all respekt för motionärerna är det ett betänkande som knappast inbjuder till svängande av ideologiska svärd. Om de fyra punkter som tas upp – jordabalkens felregler, historiska arrenden, fastighetsmäklare och herrelösa fastigheter – är vi nog ganska överens när allt kommer omkring.

Trots det har vi kristdemokrater tillsammans med Moderaterna, Folkpartiet och Centerpartiet reserverat oss på två av punkterna. Utskottsmajoriteten avstyrker samtliga motionsyrkanden och hänvisar dels till pågående arbete, dels till aviserat arbete. Vanligen brukar vi inte reservera oss när det pågår arbete som ligger i linje med motionsyrkanden. Men samtidigt, herr talman, har vi lite svårt att uppamma det änglalika tålamod med regeringens saktfärdighet som majoriteten uppvisar när man finner sig i att regeringen kan hålla på år ut och år in och avisera arbete utan att det händer något mer. Ett utmärkt exempel på det är punkten "Fastighetsmäklare m.m."

År 1995 trädde en ny fastighetsmäklarlag i kraft. Året därefter tog Fastighetsmäklarnämnden ställning till ett gränsdragningsproblem mellan fastighetsförmedling och annan mäklarverksamhet. Den intagna ståndpunkten innebar att den som vill ha hjälp med förmedlingen vid överlåtelse av ett företag där en fastighet ingår i överlåtelsen i vissa fall ska vara tvingad att utöver en företagsmäklare anlita även en fastighetsmäklare för förmedlingsuppdraget. Våren 1998 behandlade utskottet en motion som kritiserade nämnda ståndpunkt. Det resulterade i ett tillkännagivande om att regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag till ändring i fastighetsmäklarlagen.

Vi kristdemokrater anser i likhet med flera motionärer att fastighetsmäklarlagen måste utvärderas och ses över. Enligt vad som framkommit från regeringen lär dylika aktiviteter vara på gång. Regeringens saktfärdighet på området är dock anmärkningsvärd.

Redan 1998 gjordes som sagt ett tillkännagivande i ärendet. Sedan hände inget. Våren 2000 var frågan uppe igen. Då hette det att frågan övervägdes inom Justitiedepartementet, och därför ansåg den dåvarande utskottsmajoriteten att något förnyat tillkännagivande ej var erforderligt. På senhösten samma år uppgav justitieministern som svar på en skriftlig fråga att regeringen ämnade agera i de aktuella frågorna, varvid han räknade med att arbetet borde kunna sättas i gång hösten 2001. Men fortfarande hände inget.

På våren 2002 konstaterar utskottet att något lagstiftningsarbete fortfarande inte har inletts, trots vad som ett och ett halvt år tidigare utlovats av justitieministern i ett frågesvar. Majoriteten fortsätter dock att räkna med att regeringen ska komma till skott utan något ytterligare tillkännagivande från riksdagens sida.

När så utskottet i februari i år ännu en gång behandlade samma ärende hade uppgift inhämtats från Justitiedepartementet att avsikten var att en utredning skulle tillsättas för utvärdering av fastighetsmäklarlagen. Departementet uppgav att arbetet bedrivs med inriktning på att utredningsdirektiv ska kunna beslutas under 2003. Därefter verkade tydligen något slags beslutsångest ha utbrutit, ty i skrivelsen *Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen*, 2002/03:75, som kom några veckor senare, kan man finna att det nu är 2004 som gäller. För hur länge? är man frestad att tillägga.

Redan nu, herr talman, kan konstateras att för årets understatement i lagutskottet står utskottets majoritet när man menar att det nu är hög tid att regeringen utan dröjsmål beslutar om direktiv till den aviserade utredningen. Att regeringen redan har fördröjt det hela från 2003 till 2004 låtsas man tydligen inte om, utan man fortsätter att hävda att det inte fordras något nytt tillkännagivande, trots att det har gått fem år sedan det förra tillkännagivandet. Hur resonerar majoriteten när man låter regeringen hållas år ut och år in med att enbart avisera och aldrig leverera det som utskottet begärt? Det vore intressant att få veta.

Kristdemokraterna hävdar att regeringen nu måste påskynda den hittills remarkabelt långa handläggningen, varför ytterligare ett tillkännagivande vore på sin plats.

Jag ska inte uppta kammarens dyrbara tid med att göra en liknande exposé över regeringens sölande när det gäller att få frågeställningen om herrelösa fastigheter rättsligt belyst och behovet av lagstiftning klarlagt. Även här finns ett fem år gammalt tillkännagivande, men inget har hänt.

Herr talman! Vi kristdemokrater står bakom betänkandets två reservationer. För att måna om tiden nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 42 REZENE TESFAZION (s):

Herr talman! Jag vill redan från början yrka avslag på de reservationer som de borgerliga ledamöterna i utskottet står bakom och yrka bifall till utskottets förslag i lagutskottets betänkande nr 13.

I sak är samtliga partier i utskottet och regeringen överens. Alla är överens om att förändra fastighetsmäklarlagen och om att man måste lösa problemet med så kallade herrelösa fastigheter.

Gällande frågan om fastighetsmäklarlagen framgår det av regeringens skrivelse till riksdagen 2002/03:75, *Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen*, att en hearing ska hållas under den fortsatta beredningen av frågor om fastighetsmäklarlagen. Vidare framgår att utvärderingsarbetet därefter sannolikt kommer att överlämnas till en utredning. Arbetet är inriktat på att man ska kunna besluta om direktiv senast år 2004.

Justitiedepartementet har många arbetskrävande frågor på sitt bord, men jag förutsätter att arbetet med att se över fastighetsmäklarlagen kommer i gång snarast. Jag instämmer i det övriga utskottets uppfattning

att det nu är tid att regeringen beslutar om direktiv till den aviserade utredningen.

På våren 2001 behandlades frågan om herrelösa fastigheter i utskottet med anledning av en motion. Utskottet kunde då konstatera att justitieministern på hösten hade redovisat att det i Justitiedepartementet sedan en tid pågick en probleminventering och att en hearing planerades. Mot denna bakgrund fann utskottet inte anledning att föreslå några särskilda åtgärder från riksdagens sida. När utskottet senast avstyrkte likartade motionsyrkanden, våren 2002 i betänkande 2001/02:LU19, förutsattes att regeringen snarast skulle redovisa hur man avser att gå vidare med frågan.

Inom Justitiedepartementet pågår nu lagstiftningsarbetet i frågan. Justitieministern har i ett frågesvar den 29 januari 2003 uppgett att arbetet främst är inriktat på att lösa problemet med att det inte finns någon motpart som till exempel en kommun eller annan tillsynsmyndighet att vända sig till för att vidta åtgärder enligt fastighetslagstiftningen och miljölagstiftningen.

Enligt justitieministern är tanken att låta utse en representant, en god man, för det upplösta bolaget. Därmed skulle man få en möjlighet att komma till rätta med de svårigheter som herrelösa fastigheter för med sig. Enligt frågesvaret kan ett förslag sannolikt lämnas under hösten 2003.

Utskottet anser att det är angeläget att en rättslig analys görs i syfte att lösa problemet med herrelösa fastigheter. Utskottet förutsätter att lagstiftningsarbetet bedrivs skyndsamt. Mot den redovisade bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att nu föreslå någon åtgärd från riksdagens sida.

Herr talman! Jag vill återigen poängtera att det i utskottet inte råder några åsiktsskillnader i sak. Vi är eniga om vikten av att förändra fastighetsmäklarlagen och att lösa problemet med herrelösa fastigheter. Med hänvisning till vad jag nu redovisat yrkar jag bifall till utskottets förslag i lagutskottets betänkande nr 13.

Anf. 43 RONNY OLANDER (s):

Herr talman! Jag och Christer Adelsbo har skrivit en motion, L261, om en viktig fråga som vi avser att bevaka både nu och framöver om friköp av historiska arrenden.

Det ärende vi nu behandlar har en lång historia. Det verkliga genombrottet kom då riksdagen den 30 november 1989 med stor majoritet fattade det historiska beslutet att avskaffa den förmodligen sista kvarlevan av det gamla feodalsamhället genom att medge jordbruksarrendatorerna rätt att friköpa de gårdar som de i generationer bebyggt, bebott och brukat under adligt förmyndarskap.

1990 års arrendekommitté som fick uppdraget att följa upp riksdagsbeslutet förordade enhälligt en friköpslag som skulle omfatta bönder under adeln, kyrkan, Domänverket samt universiteten. Förutsättningar för inlösenrätten föreslogs vara att arrendestället i generationer bebotts och brukats av arrendatorer tillhörande samma släkt och därmed med starka bindningar till arrendestället.

För berörda arrendatorer gäller att de själva fått svara för investeringarna, för hela riskkapitalet och därmed bära den totala företagsekonomiska risken för växtodling och djurhållning.

Trots riksdagsbeslutet och Arrendekommitténs klara och entydiga förord för införandet av en friköpsrätt vad gäller historiska arrenden har någon sådan ännu inte införts. Men efter att riksdagen under hela 90-talet avstyrkt nya motioner med krav på friköpsrätt beslutade riksdagen i mars 1999 i ett tillkännagivande till regeringen att frågan om friköp på nytt borde utredas.

Herr talman! Först i år har en kartläggning av rådande förhållanden åstadkommit i en departementspromemoria, Ds 2003:11. Promemorians slutsatser att antalet historiska arrenden minskat är korrekt, men intresset hos berörda arrendatorer att få friköpa sina gårdar är fortfarande av den omfattningen att Arrendekommitténs slutsatser i högsta grad är relevanta.

Promemorians konstaterande att ”de problem som identifierats synes förekomma väsentligen vid arrenden hos vissa större privata jordägare medan arrendatorer hos kyrka, stat och vid Uppsala universitet inte förespråkar någon friköpsrätt” kan närmast betecknas som märkligt – detta med tanke på att dessa offentliga institutioner i själva verket i regel haft en betydligt mer tidsenlig inställning till sina arrendatorer och därför i många fall gjort frivilliga överenskommelser om friköpsrätt.

De kvarstående problemen finns vid de adliga godsens, fideikommissens, där jordägarna på flera håll chockhöjt arrendeavgifterna. Krav om både 50 % och 100 % höjning av arrendeavgifterna har förekommit. Arrendetvister sysselsätter fortfarande arrendenämnder och fastighetsdomstol i inte ringa omfattning.

Friköpsfrågan är för den berörda befolkningsgruppen en medborgarrättslig angelägenhet och en samhällsfråga mer än en arrende fråga. Det finns mot denna bakgrund anledning att vara kritisk mot att frågan inte kunnat lösas ännu.

Såväl sociala som politiska och medborgarrättsliga skäl talar fortfarande starkt för införande av laglig rätt till friköp av historiska arrenden. Vi motionärer utgår från att regeringen påskyndar pågående beredningsarbete och senast i höst återkommer med ett konstruktivt förslag till riksdagen som löser denna för många mycket viktiga fråga.

Anf. 44 CHRISTER ADELSBO (s):

Herr talman! Att det är dags att besluta om ett införande av en laglig rätt till friköp av historiska arrenden borde vara en självklarhet. Det är egentligen en fantastisk historia som borde ha varit löst för länge, länge sedan.

Adelns privilegiebrev från 1723 anses alltjämt vara giltigt. 1700-talets förhållanden har styrt stora delar av landsbygdsbefolkningens öden, inte minst de så kallade frälseböndernas.

Jag anser att det är ett svek mot den befolkningsgruppen. De är de moraliska ägarna, som inte minst genom enskiftet har byggt upp gårdarna på ny plats, skapat nya raka diken och gårdsgårdar. De har givit sina gårdar en egen identitet från att ha varit ett tegindelat kollektiv.

Sjunde generationen av adelsrätten kunde behålla greppet om frälseböndernas jord trots att motprestationerna till kronan sedan länge upphört och demokratin införts.

Givetvis borde frälsebönderna för länge sedan fått rätt att friköpa sin jord. Så har bland annat skett i Danmark. Det är ju bönderna själva som i allra högsta grad har röjt jorden, dikat, bebyggt och haft sin hemortsrätt på gården.

Man kan ställa sig frågan: Varför har inget skett under alla dessa år? Varför har man blundat och låtit vissa bygder i vårt land förbli under vad man kan kalla en stat i staten?

Frågan har som sagt stötts och blötts i riksdagen i århundraden. Sedan början av 1900-talet har ett trettiotal, fyrtiotal riksdagsmotioner väckts om friköpsrätt från fem olika partier.

Frågan har kommit att rubriceras som en arrendefråga, historiska arrenden. Det är möjligt att det är orsaken till att man inte kommit till skott i frågan.

Det kanske hade varit bättre om man gått lite mer rakt på sak och exempelvis talat om avveckling av historiskt betingad beskattningsrätt över landsbygden och rätt till enskilt ägande för frälsebönderna. Det hade kanske på ett annat sätt fokuserat på vad det egentligen handlar om.

Ett genombrott skedde den 30 november 1989 då riksdagen beslutade med röstsiffrorna 176 mot 95 för ett uttalande om att innehavare av historiska arrenden borde ges möjlighet att friköpa sina gårdar. Men dessvärre har vi ännu inte kommit till ett avgörande beslut i denna fråga.

Den 1 mars 1999 kom ett enigt politiskt beslut i lagutskottet och i riksdagen. Man uppdrog åt regeringen att göra en uppdatering och kartläggning av omfattningen av förhållandena samt utröna intresset för en friköpsrätt. En kartläggning som var klar vid årsskiftet är nu föremål för en remissbehandling.

Utredaren har bland annat kommit fram till att de historiska arrendena inte skiljer sig i formell juridisk mening från andra arrenden. Det är i och för sig sant. Men om man skulle byta ut ordet arrendator i alla utredningar mot orden lantbrukare, bonde eller jordbruksbefolkning, som det egentligen är fråga om, blir skillnaden i både formell juridisk mening och praktisk mening uppenbar.

I yttrandet ifrågasätts hur många arrendatorer som får anses ha en verklig önskan att få friköpa sitt ställe och om vederbörande kan ha ekonomisk förmåga. Faktum är att i de fallen som kyrkan eller staten, Assi Domän, erbjudit friköp har man också antagit erbjudandet.

Kartläggningen visar att de historiska ägarinstitutionerna, stiftet och Assi Domän, öppnat upp och låtit åtskilliga lantbrukare friköpa. Dessvärre visar den också att förhållandet är tvärtom för adel och storgods; de medger i princip inga friköp. Det är, tyvärr, vanligare att man drar in lediga ställen. I något fall har man även sagt upp arrende.

Detta uråldriga system är ett problem på flera sätt. Inte minst är det så att många unga vägrar att ta över för att stå under adligt förmyndarskap, som deras föräldrar har gjort genom åren. Resultatet blir då, tyvärr, att jord, hus och allt som de här bondegenerationerna har nedlagt blir ännu en gåva till arvtagare till adeln och storgodsen.

Detta känns inte tillfredsställande. Jag är rädd att det hastar med att införa den här historiska reformen för att det över huvud taget ska finnas något kvar att rädda till enskilt ägande.

Utredaren har också dragit slutsatsen att det inte finns tillräcklig anledning att på nytt utreda frågan om friköp av historiska arrenden. Det

kan jag till viss del hålla med om, för det finns redan ett välutrett lagförslag som vi i princip skulle kunna ”damma av”.

När jag läser den här utredningen får jag en känsla av att den lite grann ”andas av” att det är så få som berörs att vi inte behöver göra något. Jag hoppas att vi inte ska resonera på det viset, för resonerade vi så överlag skulle det få hemska följder på många andra områden.

Herr talman! Vad som behövs är att vi vågar erkänna att vi i Sverige har kvar ett feodalrättsligt grundat gammalt ståndsbetingat ägarmandat över hela bygder som både har blockerat och som fortsätter att blockera rätten till enskilt ägande för jordbruksbefolkningen.

Vi måste också våga erkänna att det är staten som bär detta historiska ansvar – inte så mycket adel och storgodsägare, som ju har ärvt sin makt och i princip bara har agerat inom lagen sådan den varit och är. Grundbulten i frågan är att detta är en kvarleva från ett helt annat samhällssystem.

Det är hög tid att vi efter alla dessa år tar vårt ansvar, precis som man har gjort i Danmark och i övriga nordiska länder, och inför laglig rätt till friköp av historiska arrenden.

Anf. 45 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Jag vill beträffande betänkande LU13 fokusera enbart på det som gäller herrelösa fastigheter. Herrelösa fastigheter utan tillsyn och skötsel är en styggelse i samhället. Därutöver utgör de en fara för lekande barn som kan frestas att försöka ta sig in i fastigheterna och leka där.

Det är beklagligt, tycker jag, att så lång tid har gått utan att någonting hänt. Vår representant från Uppland, Rigmor Stenmark, har flera år i rad motionerat i frågan och bland annat pekat på problem som följer vid konkurser där fastigheter är inblandade och där ingen vill kännas vid dessa fastigheter. Man kan verkligen konstatera att frågan har körts i långbänk. Men det är vår förhoppning att man nu ska komma till skott och verkligen ta tag i frågan. Ett sätt kan vara att utse en god man till förvaltare för just de fastigheter som dyker upp i samband med bolagskonkurser.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 2.

Slutligen vill jag önska talmannen och övriga i kammaren en glad påsk.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

Föredrogs
lagutskottets betänkande 2002/03:LU14
Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken (skr. 2002/03:31).

*Utvärdering
av miljömålet
i konsumentpolitiken*

Anf. 46 HENRIK VON SYDOW (m):

Herr talman! I lagutskottets betänkande LU14 behandlas en skrivelse från regeringen om utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken samt motionsyrkanden i anslutning till skrivelsen.

Jag börjar med att yrka bifall till reservation 5 i betänkandet.

Skrivelsen är till omfånget rätt liten men dessvärre ändå ett tydligt exempel på den kursriktning som alltmer präglar den politiska maktutövningen i vårt land, i vårt samhälle.

Jag ber kammarens ledamöter att fästa uppmärksamheten på hur regeringen redan i början av skrivelsen vrider det svenska folket, de svenska konsumenterna, till att bara bli ett medel för en överordnad politisk målsättning – här ska nu människors konsumtionsmönster utvecklas, styras och dirigeras.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt i denna kammare, nämligen att den politiska makten här är inne på någonting som är ytterst privat. Det som människor väljer att lägga frukterna av sitt arbete på – en väsentlig del av den enskilda människans integritet – är ett sätt att odla egna intressen. Därmed är detta väsentligt för den enskilda människans livsstil.

Just på de här fälten borde politiker i alla läger ha mer än respekt för den enskilda människans val och frihet. Ännu märkligare blir det hela genom att regeringen motiverar att man tar sig den här makten med ekologiska förtecken. Man tar den med ekologiska motiv.

Ibland kan man misstänka att både regeringen och alltför många riksdagsledamöter misstror människor i vårt land. Svenska folket är, ibland till skillnad från politikerna, berett att göra insatser och att göra uppoffringar för miljön. Det är svenska konsumenter som med sina egna val i ICA-butiken, i Konsumbutiken eller i Hemköpsbutiken under de senaste åren har drivit fram en grön omvandling på butikshyllorna. Det är svenska folkets önsknings och efterfrågan som mycket mer än propositioner, motioner och skrivelser har bidragit till att vårt urval av miljövänliga produkter har ökat och haft en så god utveckling under de senaste 10–15 åren.

Stora steg i utvecklingen har tagits, och det har skett å ena sidan tack vare att människors efterfrågan fått bestämma och å andra sidan genom att företag haft möjligheter att snabbfotat möta behoven och efterfrågan.

Herr talman! Det råder inget tvivel om att miljöpolitiken ska stå stark, tydlig och till och med kraftfull. Där har borgerligheten och de liberala krafterna lagt fram flera förslag i denna kammare.

Miljöpolitiken ska stå stark, men den ska inte blandas ihop med en centralistisk konsumentpolitik som ökar politikens makt och därmed riskerna för att felaktiga beslut fattas på den förödande skalan 1:1 – de riskerna finns.

Med den här skrivelsen är det återigen tydligt att uppenbara målkonflikter föreligger i regeringens konsumentpolitik. Miljömålet är bara ett bland flera konsumentpolitiska mål. Hur en avvägning mellan de olika

målsättningarna ska ske har regeringen hittills inte redovisat på ett trovärdigt sätt. Detta bekymrar och oroar.

Kanske blir den centralistiska strävan allra tydligast i det avsnitt som vi vet signalerar och krattar manegen för lagstadgade, politiskt dikterade och återigen centraliserade miljömärkningssystem.

Herr talman! Budskapet från kammaren på just den punkten borde vara tydligt. Det handlar här om verktyg och instrument som gror och utvecklas allra bäst just decentraliserat och i konkurrens med varandra.

Även på detta område, herr talman, är mångfald och frivillighet mycket bättre än enfald och statliga obligatorier.

Anf. 47 MARTIN ANDREASSON (fp):

Herr talman! Liberal konsumentpolitik handlar ytterst om att stärka konsumentens ställning och valfrihet på marknaden. Den liberala miljöpolitiken bygger på framstegsoptimism och på en marknadsekonomisk grundsyn. Det råder ingen tvekan om att miljöpolitiken och konsumentpolitiken berör varandra, för våra konsumtionsmönster har stor inverkan på vår miljö.

Frågan är vilken analys man gör av detta och vilka slutsatser man drar. Från Folkpartiet liberalernas sida är vi bekymrade över att regeringen i denna skrivelse redovisar en syn på miljömålet inom konsumentpolitiken som bygger på ett ovanifrånperspektiv i stället för på ett medborgarperspektiv. Man är ganska främmande för vad valfrihet, prisbildning och andra för oss liberala och centrala begrepp i praktiken betyder. Jag ska gå igenom de tre olika delmål som regeringen nu aviserar att man vill ta upp inom ramen för miljömålet för att visa på detta.

Regeringen pekar ut målet att det ska vara prisvärt och enkelt att agera på ett för miljön positivt sätt. Det kan låta ganska enkelt och självklart. Men frågan är: Vem bestämmer vad som är prisvärt? Vem bestämmer ifall ett inköp är prisvärt – är det staten eller är det konsumenten? Uppenbarligen anser staten att det går att fastställa ovanifrån ifall ett visst inköp är prisvärt eller inte.

Inne i skrivelsens brödtext resonerar man kring detta och säger att det prisvärda inte nödvändigtvis behöver vara det billigaste. Det handlar om en sammanvägning av varans olika egenskaper – pris, kvalitet, kanske tillverkningsförhållanden och annat som är viktigt. Man gör en sammanvägning av dessa och landar i att just det här inköpet är prisvärt. Det är precis så det går till. Men då är det också omöjligt att resonera som att det går att ovanifrån fastställa att ett inköp är prisvärt som ett led i att utveckla miljömålet inom konsumentpolitiken.

Att regeringen här har en väldigt grumlig analys visar sig när man tittar på vilka indikatorer regeringen har för att komma fram till ifall delmålet är uppfyllt eller inte. Då vill man titta på varornas utpris, ifall priserna på miljömärkta varor skiljer sig från priserna på icke miljömärkta varor. Då är man enligt vår mening inne på en väldigt farlig väg när man tror att man ska kunna påverka försäljningspriserna på varor ute i handeln. Miljökostnaderna i samband med framställning av produkter och tjänster av olika slag ska bakas in i produktionskostnaderna genom miljöavgifter och på annat sätt. Men de ska internaliseras, för att använda ett formellt begrepp, i producentledet. Sedan är det upp till den fria prisbildningen att avgöra hur priset blir i konsumentledet. Här menar vi från vår

sida att det är bekymmersamt att regeringen flaggar för en priskontroll som går långt bortom det som är försvarbart utifrån en marknadsekonomisk grundsyn.

I nästa delmål, herr talman, vill regeringen att det ska finnas många konkreta exempel på positiva miljöeffekter av ändrat beteende. Som indikatorer på detta vill man räkna antalet notiser på Konsumentverkets webbplats och antalet notiser i Råd & Rön om ändrat köpbeteende och vilka miljöeffekter det har fått. Här är vi fullkomligt frågande till varför regeringen har antagit så oklara indikatorer som framför allt är så väldigt känsliga för politisk påverkan. Det kommer att finnas ett tryck på Konsumentverket, som är ansvarigt för både Råd & Rön och sin egen webbplats, att leverera ett önskvärt resultat.

Utskottet säger i detta avseende att motionärerna ju själva inte har kommit på några bättre indikatorer. Nej, det är just det som är poängen. Eftersom det i dagsläget inte går att finna några hållbara indikatorer på detta delmål, bör detta delmål inte gälla. Den slutsatsen har inte utskottet dragit.

Slutligen, herr talman, vill regeringen att man ska ha en stor spridning av miljömärkta och etiska varor. Som indikator på detta ska man mäta andelen miljömärkta produkter av den totala andelen privatkonsumtion. Då blir det helt plötsligt ett bekymmer för staten vad medborgarna träffar för köpval vid det enskilda köptillfället. Det är inte huruvida man köper miljömärkta varor eller inte som är målet – det är möjligtvis ett medel. Men målet måste vara att man minskar den totala miljöbelastningen av vår konsumtion. Här, herr talman, har vi ännu ett exempel på en grumlig och oklar analys.

Avslutningsvis, herr talman, menar vi från Folkpartiet liberalernas sida att det har vuxit upp en snårskog av oklara analyser och ganska grumliga resonemang på det här området. Det är viktigt att röja upp i den snårskogen. Av det skälet förordar vi ett tillkännagivande om att den överordnade uppgiften även fortsättningsvis måste vara att stärka konsumentens ställning på marknaden. Av det skälet yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Anf. 48 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Först och främst vill jag konstatera att till skillnad från många andra skrivelser och propositioner som regeringen lägger fram och där Vänsterpartiet oftast finns med som ett samarbetsparti finns i konsumentfrågorna för närvarande inte ett sådant samarbete mellan Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna, vilket jag beklagar. Bara så att ni vet.

Herr talman! Jag kommer att gå in på enbart den del av betänkandet som berör etisk märkning och där lyfta upp Vänsterpartiets ståndpunkter. Vi har också märkt nu att Vänsterpartiets syn på frågan om etisk märkning skiljer sig markant från både det som Moderaterna och det som Folkpartiet tidigare här har anfört.

Herr talman! Vi kommer dagligen i kontakt med varor från jordens alla hörn. De vanligaste varorna – kläder, skor, kaffe och bananer – kan ha transporterats hundratals mil för att slutligen konsumeras av oss här i Sverige. Även om vi alla tycks tillhöra en gemensam marknad kommer inte fördelarna och vinsterna av handeln alla till godo.

Det råder en hård konkurrens på världsmarknaden. Den fria konkurrensen är inte fri, eftersom långt ifrån alla har samma förutsättningar att agera på marknaden. Rika aktörer i nord, framför allt stora transnationella företag, dominerar den globala handeln. För vissa varor, inte minst livsmedel, kontrolleras handeln och prissättningen av ett fåtal företag. Företagens ekonomier är många gånger större än hela länders. Av de 100 största ekonomierna i världen utgörs omkring hälften av företag.

Småskaliga jordbrukare och hantverkare i de så kallade utvecklingsländerna i syd med begränsade resurser har svårt att hävda sig på världsmarknaden. För att kunna agera där och sälja sina varor tvingas producenterna ofta att pressa sina priser, sänka kraven på arbetsförhållanden samt sälja via flera mellanhänder som själva tar en stor del av förtjänsten. Även om många producenter är beroende av att sälja sina produkter på världsmarknaden har de mycket begränsade möjligheter att kontrollera priset på sina produkter och därmed även sina inkomster. Priser på råvaror, vilket det ofta handlar om, sätts på börserna i London och New York, och detta leder till att många producenter i syd inte får tillräckligt betalt för sitt arbete och därmed inte kan försörja sig själva och sin familj och utveckla sitt lokalsamhälle.

Det är just med den här bakgrunden, herr talman, som den rättvisa handeln har vuxit fram. Genom att befrämja en handel där människan och lokalsamhällets utveckling sätts i centrum kan fattigdom och social utslagning undvikas – alltså helt tvärtemot det som Folkpartiet och Moderaterna tidigare här har anfört. Rättvisemärkning, social och etisk märkning främjar rättvis handel med producenter i syd. Rättvisemärkning är alltså inget bistånd utan ett handelssamarbete som präglas av öppenhet, ömsesidighet och respekt för alla parter. Rättvis betalning, goda arbetsförhållanden, långsiktighet, respekt för mänskliga rättigheter och miljön möjliggör på sikt en effektiv ekonomisk och social utveckling. Social, ekonomisk och demokratisk utveckling gynnas i områden där rättvisemärkt producerade livsmedel framställs.

Herr talman! Ska hållbara konsumentmönster uppnås är det viktigt att det konkreta arbetet för rättvis handel stärks. Det är alltså en fråga om rättvisa och solidaritet. Det är otillräckligt att arbetet med rättvis handel i dag endast drivs ideellt genom frivilligorganisationer med begränsade resurser.

I regeringens proposition 2000/01:135 *Handlingsplan för konsumentpolitiken 2001–2005* konstateras att de frivilligorganisationer som ansvarar för etisk märkning har behov av ökade medel. Beslut finns om att medel bör avsättas för att organisationer ska kunna söka medel för att utveckla kriterier för olika former av märkning.

Om man läser utvärderingen kan man fråga sig hur det har gått. Det ser tyvärr inte lika ljus ut på den fronten som handlingsplanen från början gav uttryck för. Det har inte fallit ut så mycket medel av de 20 miljoner som hade aviserats till just det här arbetet.

På samma sätt som staten har bidragit till att förstärka arbetet med miljömärkta produkter genom stödet till Krav och uppdraget till Konsumentverket att verka för ökad efterfrågan på ekologiskt odlade produkter är det viktigt att också staten med ekonomiskt stöd bidrar till de ideella organisationernas arbete för ökad kunskap om och ökad efterfrågan på rättvisemärkta varor. Ett statligt stöd ökar också statusen på detta arbete.

Det är här som Vänsterpartiet i reservation nr 6 tycker att regeringen snarast bör införa ett permanent statligt stöd till frivilligorganisationer som arbetar med etisk märkning.

Etisk märkning handlar inte minst om pensionsfonder som numera ingår i det allmänna pensionssystemet. Jag anser att det, i likhet med det som nyligen har gjorts i Storbritannien, bör införas ett krav på att alla pensionsfonder ska redovisa de etiska, sociala och miljömässiga ställningstaganden som ligger till grund för verksamheten, exempelvis huruvida en pensionsfond har investerat pensionsspararnas pengar i företag som producerar vapen.

Sedan handlar det också om transporterna. Det är viktigt att konsumenterna har möjlighet att väga in transportaspekten vid sina produktval. Just genom märkning av en produkt med information om transportsätt och transportväg och hur mycket koldioxid som släppts ut under transporten kan man ställa större krav på producenterna.

Herr talman! Det är här som jag ser skillnaden. Enligt Vänsterpartiet handlar det om enskilda människors fria val, precis som både Martin Andreasson och Henrik von Sydow anförde tidigare. Men jag frågar mig: På vilket sätt blir det ett fritt val när människor inte vet hur de ska välja? Om man har att välja mellan två varor från olika producenter och om man inte vet vilken miljöbelastning dessa varor har förorsakat, på vilket sätt ska en konsument kunna välja vilken av dessa två varor som man ska köpa för att påverka effekterna på miljön? Därför menar vi från Vänsterpartiet att för att konsumenterna ska ha en verklig valfrihet är märkningen ytterst viktig.

Herr talman! Med det här vill jag yrka bifall till reservation nr 6.

Anf. 49 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Att miljömålen skulle knytas till konsumentpolitiken beslutades 1995 av lagutskottet. Man ansåg att miljön och konsumtionen hörde ihop och att våra konsumtionsval påverkar miljön. Den bedömningen står sig även i dag. Genom en medveten konsumtion kan vi både styra produktionen och påverka miljön. Medvetna konsumenter som sluter sig samman har en stor makt – konsumentmakten, som vi borde utnyttja mycket mer än i dag.

Jag har lite svårt att förstå Henrik von Sydow när han pratar om att Socialdemokraterna skulle vara emot människors fria val. Jag förstår inte hur vare sig Moderaterna eller Folkpartiet läser skrivelsen. Ibland undrar man om vi har läst samma skrivelse.

Hur ska en konsument kunna välja om man inte har ett verktyg? Det är ju genom verktygen som vi politiker ger konsumenterna möjlighet att göra ett fritt och bra val. Det ansvaret frånsäger man sig väl inte som politiker. Det är där som jag har lite svårt att hänga med. Men vi får återkomma till det.

För mig är konsumentpolitiken ett styrmedel för att uppnå hållbara konsumtionsmönster. Och konsumenternas ändrade efterfrågan kan bidra till en utveckling av en mer hållbar produktion av varor och tjänster. Det tycker vi socialdemokrater är vårt ansvar. Vi välkomnar därför regeringens arbete.

Lagutskottet har tidigare sagt ja till att införa ett miljödeltmål. Och när vi nu återkommer till frågan gäller det nya delmål och en redovisning av effekterna av ett antal miljöåtgärder.

Jag övergår nu till att kort kommentera reservationerna.

När det gäller reservation nr 1 från Folkpartiet tycker jag att det är självklart att miljöskadliga varor ska fasas ut och inte tillverkas längre. Det kommer att ske dels genom konsumenternas kunskaper om bra miljöval, dels genom regeringens arbete med konsumentpolitiken.

Ett av den socialdemokratiska konsumentpolitikens mål är ju som kammaren vet inflytandemålet, det vill säga att konsumenternas ställning och inflytande på marknaden ska stärkas. Enligt min mening uppnås detta genom den förda socialdemokratiska politiken. Det var ju just det som Folkpartiet ville, att konsumenternas ställning skulle stärkas. Enligt mitt sätt att se är det alltså ingen skillnad i sak.

Reservation 2 gäller delmål 1, att det ska vara prisvärt och enkelt att agera på ett för miljön positivt sätt. Vi vet att det är många faktorer som styr konsumenternas val av produkter, och priset är en av dem. Även i denna fråga är det ingen skillnad i sak.

Källsorteringen är viktig och fungerar mycket bra och är tillgänglig på de flesta ställen, men visst finns det stationer som måste anpassas mera efter brukarna. Där räknar vi med att kommunerna tar sitt ansvar och ser till att alla medborgare har tillgång till – med andra ord – kan använda sorteringsstationerna.

En proposition i den frågan förbereds i Regeringskansliet. Där ska konsumentperspektivet finnas med.

Deltmål 2 i reservation 3 handlar om att det ska finnas många konkreta exempel på positiva miljöeffekter av ett ändrat beteende.

För att nå målet med ett hållbart konsumtionsmönster måste många konkreta exempel finnas och visas. Det är också viktigt att de positiva miljöeffekterna kan mätas. Indikatorerna är en del i det förändringsarbetet, som mycket väl kan komma att förändras senare.

Jag har lite svårt att förstå Folkpartiet som inte tycker att det är okej med de indikatorer som finns, men man har själv inga förslag. Så dåliga tycker jag inte att dessa indikatorer är. Jag tycker att de är bra, och det är viktigt att de är mätbara, vilket de blir i och med kammarens beslut här lite senare.

Reservationerna nr 4, 5 och 6 handlar om delmål 3, om miljömärkningen och att den etiska märkningen ska ha en stor spridning.

I skrivelsen säger regeringen att miljömärkningen och den etiska märkningen ska ha en stor spridning. Det tolkar Moderaterna som att detta ska bli en lagstiftning. Detta är ett viktigt mål för oss socialdemokrater som på intet sätt blir sämre om det här är ett konkurrensmedel vare sig det är frivilligt eller ej.

Men det handlar ju inte om obligatorisk märkning utan om frivillig märkning som ska underlätta för konsumenten. Det är ett viktigt delmål, och det står vi fast vid. På många områden är det svårt att vara konsument i dag. Då är miljömärkning ett viktigt medel som stöd för de konsumenter som vill ta sitt ansvar för miljön.

I reservation 7 vill Folkpartiet ha en hållbarhetskommission i stället för den utredning som regeringen nu förbereder, en utredning som ska komma fram till en handlingsplan som vi så småningom får möjlighet att

diskutera här i kammaren. Varför en kommission skulle vara bättre vet jag inte. Det kanske är olika sätt att nå målet, men vi håller fast vid att en utredning är bra. De direktiven håller just nu på att behandlas, och jag tror att det blir väldigt bra.

Slutligen, herr talman: Trots att det finns sju reservationer till lagutskottets betänkande anser jag att det inte finns några stora skillnader i sak i partiernas syn på miljöfrågan – möjligen med undantag för Moderaterna – i alla fall inte när det gäller målen. Däremot finns det kanske skillnader när det gäller medlen, det vill säga hur vi når målen. Men att det är viktigt med en hållbar konsumtion som bidrar positivt till miljön tycks vi vara eniga om. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 50 HENRIK VON SYDOW (m) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta replik, men eftersom jag så tydligt blir tilltalad måste jag ändå ta upp ett par frågor med Marianne Carlström. Det första är frågan om hur konsumenterna, kunderna, ska kunna välja utan information, utan etiketter. Mitt svar på frågan, som du nästan själv gav lite senare i anförandet, är att information, etiketter och sådana verktyg finns i överflöd i dag om vi går in i en ICA-butik, in i en Konsumbutik eller in i en Hemköpsbutik. Det är inte bristen på information som är problemet. Möjligheterna att fatta beslut är ju mycket breda, mycket stora. Det tycker jag att Marianne Carlström ändå måste hålla med om. De är stora utan att politiken har drivit fram det.

Sedan vill jag kommentera detta med frivillig märkning. Jag vore tacksam om Marianne Carlström här i kammaren kunde tala om att någon lagstiftad, central märkning inte är aktuell under den här mandatperioden.

Anf. 51 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag är inte säker på att det alltid är information som finns i våra affärer. Det finns en himla massa reklam, men reklamen är ju ganska ensidig. Information och kunskap är inte riktigt samma sak. Just genom den här märkningen har vi ju möjlighet att få en mycket mer strukturerad information och kunskap än man får genom reklamen. Jag har fortfarande svårt att förstå hur Moderaterna resonerar där.

Jag kan säga att just nu förbereds ingen obligatorisk märkning. Däremot kommer jag inte att stå här i kammaren och lova något inför framtiden. Varje riksdag beslutar själv. Men i dag är det inte aktuellt.

Anf. 52 HENRIK VON SYDOW (m) replik:

Herr talman! Vi har uppenbarligen helt olika syn på reklam. Men vi har vi ju en lagstiftning, en särskild lagstiftning, som ska se över det här så att det är korrekt och sakligt. Har du synpunkter på den tycker jag att du kan motionera i det ärendet.

Sedan vill jag återigen ställa frågan till Marianne Carlström: Om du fick bestämma här och i dag, är du då intresserad av idén att öppna för ett lagstiftat och centralt märkningssystem?

Anf. 53 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Först måste jag säga att jag inte känner något behov av att motionera. Jag kan vara med och påverka på ett annat sätt. Det är möjligen ett regeringspartis privilegium.

När det gäller märkningen tycker jag inte att vi har nått därhän att vi kan införa en obligatorisk om det nu finns behov. Jag tycker att vi är långt därifrån. Först och främst måste vi ju, tycker jag, ha en bättre och enhetligare märkning än vad vi har i dag. Jag tycker därför inte att det föreligger något behov av en obligatorisk märkning. Däremot är jag för märkning eftersom det underlättar för konsumenterna att göra medvetna val. Varje konsument gör alltså sina egna val utifrån den information man får. Jag måste ju säga att den reklam som Henrik von Sydow pratar om inte är objektiv, men det ska förhoppningsvis märkningen vara.

Anf. 54 ULF HOLM (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 6 från Vänstern gällande etisk märkning. Det innebär att jag också yrkar bifall till en mp-motion inom detta område.

Låt mig först säga att det finns mycket bra saker i det här betänkandet och i regeringens skrivelse. Dock anser jag och Miljöpartiet att vi inte får stanna av i arbetet bara för att riksdagen i 2001 års konsumentpolitiska beslut bestämde vissa delmål. Beslutet var ju då bland annat att miljömärkningen och den etiska märkningen skulle få större spridning. Det är bra. Men vi måste fortsätta detta arbete. Majoriteten i kammaren ställer ju upp på att miljömärkning och etisk märkning är viktiga verktyg för att konsumenterna ska göra aktiva val även om det i debatten har framgått en viss nyansskillnad beträffande hur detta ska gå till.

Mycket arbete utförs på olika håll för att lyfta fram den etiska märkningen. En stor del av detta arbete utförs i dag av frivilligorganisationer. Jag anser också att vi måste ge dem mer stöd i detta aktiva arbete, detta ideella arbete, till exempel genom att införa ett särskilt statligt stöd för frivilligorganisationerna för att kunna fortsätta sprida kunskap om etisk märkning – allt för att vi konsumenter ska kunna göra aktiva val när vi konsumerar olika varor.

Rättvisemärkta produkter är tyvärr alltför sällsynta i våra butiker. Rättvisemärkning innebär, och bidrar till, en rättvisare världshandel, och märkningen garanterar odlare och lantarbetare skälig ersättning för det arbete de utför. Rättvisemärkning är ett handelssamarbete som syftar till att öka möjligheterna för småproducenter, anställda inom jordbruks- och tillverkningsindustrin samt organisationerna som representerar dem att hävda sig i den internationella konkurrensen.

Småproducenter garanteras en långsiktig affärsrelation, möjlighet till förskottsbetalning och ett pris som ligger över respektive varas världsmarknadspris. Genom att man förbättrar de sociala och ekonomiska förutsättningarna för småproducenterna kan dessa ta större hänsyn till de ekologiska förhållandena och därmed på sikt öka möjligheterna för en hållbar utveckling. De producenter som har anställda ges även bättre förutsättningar att fullgöra sin roll och sina skyldigheter som arbetsgivare.

Herr talman! Enligt en utredning blir det ingen momssänkning på Kravmärkta produkter. EU-reglerna hindrar detta. Miljöpartiet har ju

länge drivit, och kommer att fortsätta driva, att ekologiska produkter ska kunna säljas till samma pris som, eller helst lägre än, traditionella livsmedel. Av det skälet driver vi kravet på en grön skatteväxling, det vill säga att det som är bra för miljön ska vara billigt och det som är dåligt för miljön ska vara dyrare.

Eftersom den gröna skatteväxlingen tyvärr går långsamt och inte är tillräckligt internationellt spridd behövs dock även andra vägar att göra ekologiska produkter billigare för konsumenterna på. Ofta är ju dessa produkter dyrare än andra varor. Vi föreslår därför att en utredning bör tillsättas som har en helhetssyn på de regler som tillämpas och vilka alternativa vägar man kan ha för att underlätta försäljningen.

Nu kommer detta delvis att komma in i de frågor som Konsumentverket har börjat arbeta med inom ramen för den aviserade utredningen om hållbar konsumtion. Jag utgår från att Konsumentverket uppmärksammar de motioner och förslag som vi från Miljöpartiet har lagt fram inom detta område. Dock kan jag inte hålla med om att det ska vara en ensamutredning, som det står i regeringens tankar om det här, *Handlingsplanen för hållbar konsumtion*. Jag tycker precis som Vänstern att det bör vara en parlamentarisk kommitté som ser över de här sakerna i stället. Det här är så viktiga frågor. Vi behöver alla aktivt jobba för att detta blir så bra spritt som möjligt och naturligtvis göra allt för att konsumenterna ska kunna göra ett aktivt val när de går och handlar sina varor och produkter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

12 § Reklam för kemiska produkter, m.m.

*Reklam för kemiska
produkter, m.m.*

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU14
Reklam för kemiska produkter, m.m. (prop. 2002/03:37).

Anf. 55 LARS LINDBLAD (m):

Herr talman! Dagens betänkande innehåller en behandling av en proposition som kommit med anledning av fem EG-direktiv om kemikaliefrågor som ska införas i svensk lagstiftning. Inget parti valde att motionera, och utskottet är enhälligt i sitt godkännande av införandet av de fem direktiven.

Utskottet behandlar också i detta betänkande motioner från den allmänna motionsperioden. Riksdagen har valt att i kemikaliepolitiken delegera en stor del av ansvaret till Statens kemikalieinspektion. Detta har gjorts därför att riksdagen inte rimligen kan ha sakkunskap som täcker de mycket tekniskt komplicerade kemikaliefrågorna. Denna delegering stöds av riksdagens alla partier utom ett. Miljöpartiet, som i betänkande efter betänkande föreslår förbud av enskilda kemikalier, verkar ha nått en insikt som andra partier inte riktigt har nått.

Herr talman! Vi delar den principiella uppfattningen att det ur miljösynpunkt är önskvärt att man ska minska användningen av bly i samhället. Beslutet om att förbjuda blyhaltig ammunition var dock enligt vår

mening illa underbyggt. När riksdagen beslutade detta förutsattes att fullgoda alternativ skulle finnas tillgängliga för praktiskt jaktbruk. Så är inte fallet i dag. De metallegeringar som provats har inte blyets densitet och skottverkan, och följderna är att risken för skadskjutning av vilt ökar.

Hagel av stål medför flera allvarliga problem vid älgjakt. Stålhagel som tränger in i träd gör virket oanvändbart. Risken för rikoschetter som kan skada människor och djur ökar, och risken för vapensprängning ökar också. Ur djurskyddssynpunkt är det inte heller helt klarlagt hur hagel av stål påverkar djur och fåglar när de äter upp stålhagel vid födoinslag.

Det finns indikationer på att övergång från bly till stål i hagelammunition får stora negativa följdverkningar för viltet. Övriga alternativhagel har en sämre skottverkan än bly, och några konsekvensbeskrivningar av dessa hagels miljöpåverkan har inte heller presenterats. Samma förhållanden råder även i fråga om kulammunition, där precision och skottverkan har avgörande betydelse för en ur djurskyddssynpunkt acceptabel jakt.

Sammantaget finner vi därför att beslutet om totalförbud för användning av blyhaltig ammunition vid jakt liksom vid skjutbanor var förhastat och därmed felaktigt. Beslutet bör omprövas och i stället utformas så att blyförbudet träder i kraft först när fullgoda alternativ till blyhaltig ammunition i helhet finns att tillgå. Däremot anser vi att förbudet mot jakt med blyhagel vid våtmarker ska vara kvar.

Med anledning av detta vill jag yrka bifall till reservation 2.

Anf. 56 MARIE WAHLGREN (fp):

Herr talman! Vi lever i ett kemikaliesamhälle. Det innebär i grunden mycket gott i form av mediciner, säkrare material och nya material, som rentav tagit oss ända ut i rymden. Men till skillnad från i många andra sammanhang kan vi inte när det gäller kemikaliepolitiken acceptera att ta det onda med det goda. Här måste säkerhet för människor och miljö alltid ha huvudprioritet. Det är något som jag tror att det finns en stor politisk enighet om i Sverige, och vår viktigaste uppgift framöver är därför att få en acceptans för en strikt kemikalielagstiftning också i andra länder, och då framför allt inom EU.

Jag tror att det i grunden är viktigt att inte ha en negativ syn på kemikalier. Det finns en risk att man, om man har det, automatiskt inte sätter likhetstecken mellan kemikalier och önskade varor. Det gör att man då inte ställer samma säkerhetskrav på dessa varor som på det vi upplever som kemikalier och därmed farligt, till exempel pesticider.

Jag tror att detta kan vara ett av skälen till att vi så sent har fått en diskussion om läkemedels farliga miljöpåverkan. Jag yrkar därför bifall till reservation 4, just därför att jag tror att det är viktigt att vi nu sätter fokus på de här frågorna. Speciellt viktigt blir det då att många av de nya läkemedel som utvecklas blir mer och mer biologiskt potenta, samtidigt som det ur farmakologisk synvinkel ofta är bäst om läkemedel inte bryts ned i kroppen utan alltså utsöndras intakt ut i naturen.

Herr talman! Jag tänker avsluta här och bara slå fast att när det gäller kemikaliepolitiken utgår Folkpartiet liberalerna från samma grundprinciper som alltid, nämligen att försiktighetsprincipen och ett strikt producentansvar måste gälla.

Anf. 57 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Det betänkande vi nu debatterar behandlar, som redan sagts, dels en proposition med vissa lagändringar som behövs för genomförande av diverse EG-direktiv, dels ett antal motioner med kemikaliepolitiken som verksam substans.

Det är ett enigt utskott som biträder propositionens förslag. Det är bra med bestämmelser om konsumentinformation i reklam för olika kemikalier. Det är bra med tydliga definitioner när det gäller hanteringen av genetiskt modifierade organismer, och äntligen kan vi ge regeringen eller lämplig myndighet möjlighet att meddela de föreskrifter som behövs för att genomföra skrotbilsdirektivet, så att även trehjuliga motorfordon kan lämna detta jordiska på ett värdigt sätt.

När betänkandet sedan tar itu med alla geniala förslag som finns i motionerna från allmänna motionstiden kärvar det dock efter känt mönster ihop sig, herr talman. Samtliga motioner avstyrks med hänvisning bland annat till det arbete som sägs pågå på respektive område. Vi motionärer tycker ju att arbetet går för trögt och för sakta. Vi tycker att våra socialdemokratiska vänner i utskottet duckar och hukar inför Rosenbadkumpanernas dekret. Visst vore det lite intressant att knuffa dem framför sig någon gång då och då, eller hur Christina Axelsson, regeringspartiets representant här i debatten?

Vore det inte lämpligt med lite liv och rörelse i sossegruppen i de för hälsan och miljön så viktiga kemikaliefrågorna? Något mer påtagligt än kemikaliesamhället är svårt att föreställa sig, precis som redan sagts.

Luft, vatten, mat, fordon, material och varor som vi hanterar eller på annat sätt kommer i kontakt med varje dag, allt påverkas eller är påverkat av någon av de många tiotusentals kemiska ämnen och produkter som förekommer i vårt land.

Herr talman! Jag vill i all ödmjukhet påpeka att den kristdemokratiska miljömotionen innehåller förslag till kraftfulla ageranden när det gäller flera viktiga kemikalier. Majoritetens hantering av förslagen kan däremot närmast karaktäriseras som

- en politik som inte tar itu med biverkningarna från läkemedelsrester i avloppsvatten
- en slocknad politik för bromerade flamskyddsmedel
- en politik utan glans mot farliga flourerande ämnen
- pyspunka på politiken för att hantera giftiga HA-oljor i bildäck.

Herr talman! Det finns i dag ingen metod för avloppsreningsverken att sortera ut läkemedel. De lämnar oftast reningsverken i aktiv form. Många aktiva substanser i läkemedel utgör stora miljöproblem som ger negativa effekter på både människor och djur. Till exempel har det påvisats att fisk byter kön efter att ha utsatts för hormoner som har gått igenom reningsverkens processer – tänk bara en sådan sak.

Det är en stor brist att utskottsmajoriteten inte ger svar på frågorna om hur man avser att utveckla miljöbalken när det gäller läkemedelsresterna, vilken roll Apoteket har, hur FASS kan förbättras eller vilka incitament man vill se för att få fram biologiskt nedbrytbara läkemedel.

Herr talman! Bromerade flamskyddsmedel används för att förhindra att brand uppkommer i produkter av plast, gummi, textilier och elektroniskt material. De sprids på flera sätt och är mycket svåra att bryta ned. Vi får i oss dessa ämnen genom hudkontakt, inandning och genom det vi äter. Levern påverkas och de kan även ge hormonella skador och cancer.

Enligt bland annat Räddningsverket finns det fullgoda ersättningsmedel för bromerade flamskyddsmedel. Kristdemokraterna anser att beslut bör fattas om att förbjuda dessa ämnen i Sverige i syfte att påskynda sådana förbud i hela EU. Det finns inget produktdirektiv inom EU som förhindrar ett sådant nationellt förbud. Lite mer eld i baken på utskottsmajoriteten och regeringen vore önskvärt i denna fråga.

Herr talman! I ett personbilsdäck ingår cirka en liter cancerframkallande, mjukgörande högaromatiska oljor, så kallade HA-oljor. När däckens slits hamnar tusentals ton av de giftiga ämnena i naturen. Redan 1994 publicerade Kemikalieinspektionen rapporten *Nya hjulspår* som uppmärksammade problemet. I dessa vid det här laget ganska gamla och djupa hjulspår verkar regeringen ha fastnat eftersom så lite händer. På grund av den miljökada som HA-oljor medför bör ett förbud att sälja däck som innehåller dessa oljor införas i Sverige. Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag om ett sådant förbud.

Alla de intressanta, lärorika, kraftfulla och framåtsyftande kristdemokratiska reservationerna i detta betänkande är värda kammarens helhjärtade stöd, men jag nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till reservation nr 8.

Anf. 58 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Herr talman! Det här betänkandet behandlar en proposition om reklam för kemiska produkter med mera, en proposition som utarbetats tillsammans av regeringen och Vänsterpartiet. Men huvuddelen av betänkandet rör sig kring motioner från allmänna motionstiden på området en giftfri miljö. En giftfri miljö vill vi alla ha. Målet en giftfri miljö innebär att miljön ska vara fri från ämnen och metaller som har skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Jag vill särskilt hålla mig till tre reservationer i betänkandet. Jag börjar med reservation 6, en reservation som Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och Centern står bakom. Den handlar om bromerade flamskyddsmedel, dessa bromerade produkter som av många har ansetts som oundgängliga i brandsäkerhetsarbetet men som egentligen inte behövs utan går att avvara.

Vi i Vänsterpartiet anser att det bör införas ett förbud mot bromerade flamskyddsmedel, och det bör beslutas i syfte att åstadkomma och påskynda sådana förbud i hela EU.

I Sverige används nu ca 2 000 ton bromerade flamskyddsmedel varje år. Dessa ämnen har visat sig vara persistenta och bioackumulerande, det vill säga de lagras i människans kropp och är svårnedbrytbara. En avveckling anser vi därför som nödvändig.

Bromerade flamskyddsmedel används som brandskydd i bland annat elektronisk utrustning, höljen till datorer, byggmaterial och textilier. Det finns ett antal olika bromerade flamskyddsmedel. Många kan påverka hormonnivåerna i sköldkörteln eller orsakar cancer. De kan också ge

beteende-, inlärnings- och minnesstörningar samt bidra till ökad fosterdödlighet eller fördröjd skelettbildning.

Bromerade flamskyddsmedel påträffas också i bröstmjolk och ökar i snabb takt. Mängden där fördubblas ungefär vart femte år. Detta är oerhört allvarligt då det blir allt svårare för människor att undvika att exponeras för dessa ämnen. Nu finns dessa ämnen i våra kroppar och överförs mellan mamma och barn.

Vänsterpartiet anser att bromerade flamskyddsmedel ska avvecklas. Inom EU pågår arbetet med att kartlägga risker med de olika grupperna av flamskyddsmedel. Gemensamma regler inom EU är bra, men arbetet går mycket långsamt. I en överenskommelse mellan Vänsterpartiet, Miljöpartiet och regeringen står det att bromerade flamskyddsmedel ska avvecklas och att Sverige ska ta egna initiativ utöver det arbete som pågår inom EU.

Behöver vi bromerade flamskyddsmedel för vår säkerhet eller går det att göra något annat?

Räddningsverket, som har hand om vår säkerhet och som har ansvaret för bland annat vår brandsäkerhet, har sagt att flamskyddsmedel är onödiga, eftersom brandsäkerhet kan uppnås genom andra åtgärder som design. Många stora företag som Ericsson, Ikea och Skanska har också bevisat att bromerade flamskyddsmedel är onödiga då de helt enkelt har upphört med användningen eller håller på att fasa ut den.

Vi tre samarbetspartier håller nu på med att ta fram en plan för hur Sverige ska kunna avveckla användningen av bromerade flamskyddsmedel.

Herr talman! I en annan reservation framför vi vår oro för det flitiga användandet av bekämpningsmedel i vårt jordbruk. Det finns nu fastslagna gränser för hur mycket bekämpningsmedel människan tål för att inte hälsan ska påverkas. Men erfarenheten visar att det är mycket svårt att avgöra vilka framtida hälsoeffekter vi kommer att få se som följd av generationers användning av bekämpningsmedel.

Det har framkommit hos försöksdjur att flera av de bekämpningsmedel vi tidigare använt har stört hormonbalansen. Framtiden kan komma att visa att vi även får effekter på människans hormonbalans som svar på långa tiders användning av farliga ämnen. Effekterna av den tid då dessa bekämpningsmedel användes eller var i bruk får vi inte se förrän i en framtid.

Särskilt besvärligt är det med våra importerade livsmedel. Det är inte ovanligt att rester av bekämpningsmedel som är förbjudna i Sverige hittas i dessa importerade livsmedel. Vi anser att en avveckling av bekämpningsmedel bör vara en målsättning inom det svenska jordbruket.

I reservation 1 tar vi upp Östersjösituationen. Vårt innanhav mår inte särskilt bra, som ni säkert vet. Det är inte "bara" överfiske, föroreningar, oljeutsläpp och övergödning som gör situationen i Östersjön allvarlig. Trots allt elände har en minskning skett av tungmetaller i Östersjön vilket visar att politiska beslut och därpå vidtagna åtgärder kan ge effekt om de genomförs. Men fortfarande är kemikaliesamhället ett stort växande hot mot havsmiljön. Begränsningar för att minska skador till följd av kemikalier är möjligt om vi fattar rätt beslut.

Vi i Vänsterpartiet anser att arbetet måste fortsätta nationellt inom EU och även genom samarbete mellan länderna kring Östersjön. Vi anser att

regeringen bör ta initiativ kring kemikaliefrågan i Östersjöregionen och där förorda att kraven skärps drastiskt på kemikaliehantering och kemikalieanvändning.

Herr talman! För tids vinning yrkar jag bifall bara till reservation 6 men står givetvis fast vid Vänsterpartiets övriga reservationer.

Anf. 59 JAN ANDERSSON (c):

Herr talman! Vi debatterar i dag ett betänkande som handlar om kemiska produkter. När jag tittar på miljöpolitiken i dess helhet tycker jag att frågan om kemiska produkter intar lite av en särställning i miljöarbetet, av den anledningen att när kemiska produkter väl har släppts ut i kretsloppet kan de omöjligen eller bara med oerhört stora insatser plockas tillbaka igen. De finns alltså kvar i kretsloppet i en eller annan form.

Det bästa sättet är självklart att inte föra in dessa kemiska produkter i kretsloppet. De bromerade flamskyddsmedlen hör inte hemma i kretsloppet. Vi har tidigare hört ganska långa dragningar om bromerade flamskyddsmedels skadeverkningar. När man kan mäta ökade halter i bröstmjölk är det en tydlig varningsklocka. Jag ska inte rapa upp mer om effekterna utan håller med de tidigare talare som har tagit upp problemet med flamskyddsmedel.

Jag yrkar bifall till reservation 6. Självklart står jag bakom också de övriga, men för att spara tid yrkar jag alltså bifall bara till reservation 6.

Anf. 60 GUNNAR GOUDE (mp):

Herr talman! Propositionen handlar om de fem direktiv som nu ska omsättas i regler och lagar i Sverige. Det gäller skyldigheten att informera om miljöfarliga ämnen i samband med reklam. Det är huvuddelen i detta. Sedan finns även några andra, mindre, detaljer.

Miljöpartiet står bakom förslaget. Vi har inte deltagit i samverkan, men det är ett steg i rätt riktning och det finns därför ingenting att invända mot ett sådant steg.

De motioner som tas upp i betänkandet i anslutning till propositionen är motioner som skrivits under den allmänna motionstiden. Det gemensamma för dem alla är att de tar upp en annan aspekt på hanteringen av miljöfarliga ämnen än den som gäller information. Det handlar som regel om förslag till förbud eller alternativ till sådana ämnen som nu är i användning. Jag vill lite grann uppehålla mig vid de motionerna.

Jag börjar med den motion som Miljöpartiet har väckt om bromerade flamskyddsmedel. Där har vi en reservation gemensamt med Kristdemokraterna, Centern och Vänsterpartiet. Det är ett intressant exempel. Man har alltså på EU-nivå kommit en bit på väg och redan enats om att förbjuda två av de bromerade flamskyddsmedlen. Totalt finns ett 70-tal ute på marknaden. Förbudet gäller de två medel som man bedömt vara bland de farligaste och vanligaste, nämligen pentaBDE och oktaBDE. Dessutom tittar man närmare på ytterligare två och gör en miljöriskbedömning för att så småningom komma med ett förslag – ett förbud eller en rekommendation.

Vi ser naturligtvis med glädje på att man arbetar på det sättet i EU. Ett viktigt komplement måste dock göras till det arbetet, nämligen det som vi har fört fram i motionen. Man måste på nationell nivå snabbt och effektivt svara upp mot den typen av åtgärder som kommer från EU. Det

finns annars risk för att man vid ett förbud mot fyra av de vanligaste och farligaste bromerade flamskyddsmedlen övergår till andra bromerade flamskyddsmedel, alltså sådana som inte är förbjudna. Därför måste man på nationell basis skapa garantier för att så inte sker, till exempel genom att, som har föreslagits, bredda förbudet till att gälla bromerade flamskyddsmedel över lag.

Man måste också aktivt se över vilka andra alternativ som kan dyka upp, till exempel i form av klorerade flamskyddsmedel. Då måste man naturligtvis gardera sig så att man förbjuder också dem. När ett sådant beslut kommer från EU måste de olika nationerna alltså gå in och komplettera sin lagstiftning för att den inte ska bli verkningslös eller leda till en sämre situation än den som är i dag.

Vi i Sverige arbetar effektivt på detta. Kemikalieinspektionen arbetar med att få fram alternativa kemikalier, och framför allt arbetar de i samverkan med näringsliv och andra myndigheter för att få fram alternativa metoder, alternativ till kemikalierna. Räddningsverket har till exempel förslag på åtgärder som kan få ned brandrisken för en mängd produkter, exempelvis genom att man låter bli att använda vissa syntettextilier i hem och offentliga byggnader. Det gäller inredningsdetaljer som kan bytas ut mot mindre brandfarliga sådana. Det gäller direktiv och överenskommelser med elektronikindustrin om att lägga toleransgränserna så att risken för överhettning i komponenterna i den elektroniska apparatur som tillverkas blir betydligt lägre och så vidare.

Det arbetet måste intensifieras. I betänkandet sägs att Kemikalieinspektionen gör bedömningen att man inte ska agera i det här ärendet just därför att det är bättre att "aktivt medverka i och driva på det pågående EU-arbetet, snarare än att splittra resurserna på ett parallellt nationellt agerande". Det är en lite farlig skrivning, och man ska inte tolka det så att Kemikalieinspektionen inte aktivt arbetar för att möta och täcka upp effekterna av det beslut som vi väntar oss.

Vi har alltså en gemensam reservation, och jag yrkar bifall till reservation 6 under punkt 9.

HA-oljorna i bildäck, som Sven Gunnar Persson nämnde, behandlas i en kristdemokratisk motion. Det är en fråga som också Miljöpartiet har drivit och vi stöder självfallet även den reservationen.

Vi har från Miljöpartiet även krav på förbud mot till exempel krom vid garvning av läder och kvicksilver som konserveringsmedel i vissa mediciner. Jag ska inte ta upp dessa detaljer nu, men vi stöder naturligtvis samtliga motioner när det gäller de förbudsförslagen.

Jag skulle vilja avsluta med att ta upp två väldigt viktiga större områden som är eftersatta och där vi har väckt motioner. Det ena gäller jordbrukets hantering av bekämpningsmedel och har redan tagits upp av Kjell-Erik Karlsson. Där har vi en gemensam reservation, reservation 3 under punkt 7. Nu uppfattade jag inte riktigt om Kjell-Erik reserverade sig där eller inte. Vi kanske kan återkomma till det.

Inom det området har vi goda exempel från det ekologiska lantbruket, som alltså avstår från att använda bekämpningsmedel i sin verksamhet. Det finns goda exempel som visar att det fungerar bra utan dessa medel. Tyvärr har vi inom stora sektorer av jordbruket och skogsbruket fortfarande alltför mycket bekämpningsmedel som används på ett sätt som gör

att medlen läcker ut i naturen och hamnar utanför de områden som de egentligen avser att bekämpa.

Vi vill att man ska gå snabbare fram. Det räcker inte med rekommendationer. Man måste i stället gå fram snabbt, inte med ersättningsmedel utan genom alternativa brukningsmetoder inom jordbruket och skogsbruket.

Slutligen skulle jag vilja säga något om det område som kanske är allvarligast, nämligen det som gäller läkemedlen. Tyvärr har vi en mycket dålig bevakning av vad som händer med läkemedlen. Läkemedel läcker ut. Läkemedel är exceptionellt farliga produkter eftersom de är gjorda för att påverka levande organismer. Det är syftet med dem. Det läckage som finns via urin och fekalier från patienter eller, tyvärr, det som finns genom att man kastar läkemedel på ett olämpligt sätt, slänger det i soporna eller spolar ned det i toaletten, gör att läkemedel kommer ut i naturen. Vi vet för lite om verkningarna av dessa läkemedel och vilka mängder det är. Och det är angeläget att Läkemedelsverket får ett uppdrag att snabbt börja ett arbete med att se över dessa problem och i samarbete med andra myndigheter, till exempel Jordbruksverket och Livsmedelsverket, får fram rekommendationer för hanteringen av läkemedel och i vissa fall förbud mot olika typer av läkemedel som innebär ett allvarligt hot mot miljön.

Jag får här en liten lapp som svar på min fråga, och jag kan med ledning av det för att slippa dubbelyrkanden yrka bifall till reservation 3 under punkt 7 och till reservation 5 under punkt 8. Jag behöver alltså inte yrka bifall till reservation 6 under punkt 9 eftersom det redan är gjort.

Anf. 61 CHRISTINA AXELSSON (s):

Fru talman! Miljö- och jordbruksutskottet står enigt bakom regeringens proposition *Reklam för kemiska produkter, m.m.* som vi behandlar i detta betänkande. Jag tänker därför inte ta kammarens tid i anspråk för att argumentera för de lagändringar som behövs för att genomföra de fem EU-direktiv som ligger till grund för propositionen. I stället tänker jag ta upp de motionsyrkanden från allmänna motionstiden som har föranlett reservationer i detta betänkande.

Fru talman! Inledningsvis vill jag uppmärksamma på det nybildade Kemikaliesekretariatet i Göteborg. Det kommer att utföra ett mycket viktigt arbete. Det är ett sätt att driva frågorna om en kemikaliestrategi vidare. Kemikaliesekretariatet har som målsättning att vara en centralpunkt för alla som verkar för en progressiv kemikaliepolitik, dels som en informationscentral, dels för samordning av internationella aktiviteter och lobbyverksamhet. Det här är ett arbete som kommer att få stor inverkan på flera av de punkter som vi i dag debatterar.

Vi har redan tagit upp flera av de frågor som betänkandet innehåller. Jag vill först fästa uppmärksamhet på miljömålet om utfasning av särskilt farliga ämnen. Här anser man enligt det första inlägget i dagens debatt att det kanske inte är så farligt att sprida lite bly i naturen. Det kanske inte verkar vara så mycket per kvadratkilometer. Sverige är ett stort land. Men det är mycket bly som sprids ut i naturen, och det är också viktigt att även jägarna tar sitt ansvar för att minska spridningen av farliga ämnen.

Naturvårdsverket kan också medge undantag från förbudet om det inte finns något godtagbart blyfritt ammunitionsalternativ. Detta har riksdagen markerat redan när vi fattade beslut om förbud mot blyhagel för flera år sedan.

De olägenheter som påtalas i reservation 2 borde alltså redan vara tillgodosedda.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet säger i reservation 3 att det i Sverige är förbjudet att använda en del bekämpningsmedel men att det har hittats i importerade livsmedel. De föreslår därför en målsättning som innebär en total avveckling av bekämpningsmedel i det svenska jordbruket. Såvitt jag förstår är det inte det svenska jordbruket som är det största problemet. Och ett totalförbud i Sverige skulle minska det svenska lantbrukets konkurrenskraft.

Däremot är det viktigt att vi hela tiden i vårt arbete i EU arbetar för att vi ska minska mängden bekämpningsmedel i våra livsmedel.

Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen har också lagt fram förslag till ett nytt handlingsprogram för användning av bekämpningsmedel. Det finns därför ingen anledning att nu ge ett tillkännagivande till regeringen. Man kan säga att arbete pågår.

En mycket viktig fråga som har tagits upp i flera av de tidigare inläggen handlar om läkemedel och hur de ska kunna bli biologiskt nedbrytbara. Detta är en mycket viktig miljöfråga där vi som konsumenter behöver både kunskap och information så att vi kan välja de minst miljöpåverkande produkterna. Men även här kan jag säga att arbete pågår.

Läkemedelsverket fick så sent som i december förra året regeringens uppdrag att utreda frågan om läkemedels samt kosmetiska och hygieniska produkters miljöpåverkan. I uppdraget ingår just att lämna förslag till åtgärder för att minska miljöpåverkan både nationellt och inom EU. Läkemedelsverkets arbete ska redovisas redan den 1 juli nästa år. Man kan alltså säga att arbete pågår.

Fru talman! Frågan om bromerade flamskyddsmedel har vi tagit upp flera gånger till diskussion här i riksdagen. Det kan tyckas att det går långsamt med att begränsa farliga ämnen inom EU. Men arbetet med just dessa ämnen börjar nu ge resultat. För en månad sedan beslutades om ett förbud av pentaBDE och oktaBDE som börjar gälla nästa år.

Kemikalieinspektionen överlämnade så sent som i december sin rapport *Bromerade flamskyddsmedel, förutsättningar för ett nationellt förbud* till regeringen. Den behandlas för närvarande på sedvanligt sätt, och det finns därför ingen anledning att göra ett tillkännagivande i denna fråga eftersom arbete pågår.

Jag vill också påpeka att vi från utskottets sida flera gånger har påtalat att det är viktigt att det tas till kraftfulla åtgärder mot användning av samtliga hälso- och miljöfarliga ämnen. Även nya ämnen som dyker upp måste vara nyttiga för vår hälsa. Därför är det viktigt att vi fortsätter att följa detta arbete.

Reservation 8 berör HA-oljorna i bildäck. Återigen kan man säga att arbete pågår. Sedan betänkandet skrevs har Kemikalieinspektionen redovisat sitt uppdrag som handlade om att utreda förutsättningar för ett nationellt förbud mot försäljning av däck tillverkade med HA-oljor. Man säger att de flesta däck till både person- och lastfordon är typgodkända

enligt EG-regler. Sverige får därmed inte hindra att sådana däck säljs. Ett ensidigt svenskt förbud skulle därför bara få en begränsad effekt.

Kemikalieinspektionen föreslår därför att regeringen uppvaktar Europeiska kommissionen med förslag om ett EU-förbud mot just HA-oljor i däck. Förslaget behandlas för närvarande i Regeringskansliet och arbete pågår, vilket gör att ett tillkännagivande också här inte kommer att påskynda regeringens ställningstagande.

Fru talman! Vi puffar mycket från Socialdemokraterna, både på vår regering och på andra att bygga ett hållbart samhället. Vi puffar inte bara nationellt utan också internationellt och genom EU. Och med hänvisning till vad jag har anfört yrkar jag bifall till förslaget i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Samtidigt vill jag ta detta tillfälle i akt att från hela utskottet önska kammarens ledamöter och anställda en mycket glad påsk.

Anf. 62 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Fru talman! Jag har en motion som behandlas i betänkandet och som naturligtvis har blivit avslagen – man kunde knappast förvänta sig något annat. Det har yrkats bifall av Lars Lindblad, och jag ställer mig naturligtvis instämmande till hans yrkande.

Jag vill börja med att läsa en artikel av en socialdemokratisk riksdagsledamot som sitter i miljö- och jordbruksutskottet som ändå gjorde mig något glad den 18 januari i år. Där säger nämnde ledamot: Jag tänker ta initiativ till en ny runda om förbudet mot bly i ammunition. Nämnde ledamot ser svårigheter med att få fram andra alternativ än bly och han ser också att det kanske inte är så farligt med blyammunition som man tidigare har trott. Det finns inga alternativ till blyammunition när det gäller att minimera skaderisken vid skjutning, säger han också.

Detta stod den 18 januari i Värmlands Folkblad. Vad händer? Som vanligt är det ett svek. Det här är svekets vecka. Den började med Våpen och nu fortsätter den.

Jag hör att Christina Axelsson säger att det går att ge dispens. Ja, det går att ge dispens! Men problemet är ju att miljö- och jordbruksutskottet har tagit ställning till att detta verkligen är farligt. Var finns denna forskning? Om det nu är farligt, vilket jag förutsätter att majoriteten tycker, så förväntar man sig från Skytte-Sverige att ni kommer att begära att våra 5 000 skyttebanor i Sverige ska på destruktion. Det går inte att sanera skjutvallar i dag för att ta bort blyet. Men all profession säger att det ligger bäst där det ligger. Hur ska ni bära er åt? Ska ni köra 5 000 skjutbanor i vårt land till SAKAB som miljöfarligt avfall? Jag tycker att det vore på sin plats i denna fråga att man åtminstone läser de motioner som finns och därefter funderar och kommer med något enda argument i denna stora fråga. För hela Jakt-Sverige är detta en väldigt stor fråga.

Logiken finns inte. Vi har hänvisat i vår motion till att det finns exempelvis 1 500 kilo balansvikter på däck. Vi pratar om 50 ton som skjuts i skogen per år – 50 ton som ingen kan påvisa är giftigt ens där det ligger!

Mina vänner! Det är ett slitet uttryck, men om det är någon gång som man kan säga att utskottet silar mygg och sväljer kameler så är det verkligen denna gång. I en tidigare debatt har jag sagt att utskottet sköt sig i foten, och det kan gälla även denna gång när det gäller jakt. Jag kommer

att skriva en ny motion, och då förväntar jag mig att utskottet har tänkt till i denna fråga, så viktig som den är för Jakt-Sverige.

Prot. 2002/03:92
16 april

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

13 § Hyresrätt m.m.

Hyresrätt m.m.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU7
Hyresrätt m.m.

Anf. 63 PETER DANIELSSON (m):

Fru talman! Som vanligt står vi bakom alla de moderata reservationerna, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Betänkandet handlar om motioner om hyresrätt. Exempel på frågor som behandlas är hyressättning, andrahandsuthyrning, förutsättningar för vräkning, svarthandel med mera. Jag kommer i mitt anförande i huvudsak att fokusera på hyressättningsfrågorna.

Fru talman! Det är knappast någon nyhet att den socialdemokratiska bostadspolitiken har totalhavererat. I bostadssocialismens kölvatten finner vi bostadsbrist i tillväxtorter. Vi finner långa köer och omfattande svarthandel.

Samtidigt rivs lägenheter på grund av bostadsöverskott på andra håll i Sverige. För Kristinehamns kommun var det exempelvis mer lönsamt att få betalt av staten för att riva lägenheter än att sälja dem till ett företag som ville bygga om dem till fritidsbostäder.

Bostadspolitikens haveri är inte bara tragiskt för alla dem som står i bostadskö. Haveriet medför också allvarliga samhällsekonomiska konsekvenser. I dag stryps företag redan på idéstadiet och många jobb förblir ojordade eftersom människor har svårt att finna en bostad utan höga kostnader och stora ansträngningar. Det gäller särskilt här i Stockholm, där bostadssituationen har blivit ett så stort problem att Internationella valutafonden i en av sina rapporter har tagit upp just det problemet som ett allvarligt hinder för hela Sveriges tillväxtpotentialer.

Fru talman! För närvarande byggs det färre lägenheter i Sverige än på mycket länge. Regeringens mål om att bygga 30 000 lägenheter per år framstår i dag som helt verklighetsfrämmande. Det lilla som byggs sker huvudsakligen i storstäderna och handlar företrädesvis om bostadsrätter och villor eftersom priserna där sätts på marknadsmässiga grunder. Trots att efterfrågan är stor på hyresrätter, framför allt i tillväxtorter, byggs det inte några hyresrätter – i alla fall inte särskilt många. Man kan fråga sig vad det beror på.

Givetvis finns det många orsaker till att det inte byggs. En del av dem är att vi har en relativt ineffektiv planprocess. Vi har krångliga regler och vi har höga skatter. Det finns också en bristande konkurrens på byggmarknaden. Men en stor bov i dramat är dagens hyresreglering, som får en rad negativa konsekvenser.

För det första, fru talman, hämmar hyresregleringen byggandet av hyresrätter eftersom det inte är lönsamt att bygga och förvalta hyresrätter.

Det är en av anledningarna till att vi har bostadsbrist i tillväxtorter och att köerna blir allt längre. All erfarenhet visar att om byggföretagen får verka på en normal marknad, där det finns lönsamhet, så vill de inget hellre än att bygga bostäder. Med friare hyressättning skulle således fler hyreslägenheter byggas.

För det andra leder hyresregleringen till orättvisa hyror. I tillväxtorter hålls i dag hyrorna tillbaka på en nivå under marknadsnivån, vilket leder till att hyresskillnaderna mellan attraktiva och mindre attraktiva lägen blir näst intill obetydlig. Då kan man fråga sig vem det drabbar. Samtidigt medför hyresregleringen att hyresnivåerna utanför de hetaste regionerna hålls på en alldeles för hög nivå. Trots att lägre hyror där skulle kunna skapa konkurrensfördelar tvingas många av de kommunala bostadsföretagen runtom i landet att riva hyresbostäder i stället för att sänka hyrorna. Om de hade sänkt hyrorna så skulle de ha behövt göra det även i det övriga beståndet på orten. Hur vansinnigt det än låter, fru talman, så har tusentals funktionsdugliga lägenheter rivits varje år under de senaste åren.

För det tredje är det ett problem att hyresregleringen leder till låg omsättning av lägenheter och framväxt av en svart marknad. Få som har kommit över en attraktiv lägenhet med låg hyra är villiga att lämna den. Omsättningen blir närmast obefintlig. Dessutom skapar skillnaden mellan hyresgästens betalningsvilja och den faktiska hyran ett utrymme för en svart marknad. Det ser vi inte minst här i Stockholm. Om hyrorna hade motsvarat hyresgästernas värdering av vad det är värt att betala för ett boende i ett visst område med en viss standard så skulle utrymmet för svarthandel försvinna.

Fru talman! I dagens hyresreglering är den så kallade bruksvärdesregeln central. Från början var den tänkt som ett skydd mot oskäligen hyreshöjningar, vilket var lovvärt och bra. Tillämpningen har dessvärre medfört att hyresgästernas åsikter och önskemål på många håll i landet har fått alldeles för lite genomslag i hyressättningen. Men bilden är delvis splittrad. På sina håll har en successiv marknadsanpassning av hyresstrukturen skett. Ett exempel är Malmö, där Malmös kommunala bostadsbolag, MKB, medvetet har försökt att hålla tillbaka hyrorna i bostadsområden med tomma lägenheter. I stället har man styrt över hyreshöjningarna till mer attraktiva områden, exempelvis det nu så omtalade Bo 01. En liknande anpassning av hyresstrukturen har även skett, eller håller på att ske, i Linköping och Gävle.

Men tyvärr är det alltför vanligt att det är fastigheternas byggår snarare än lägenheternas bruksvärde som är den avgörande faktorn för hyran.

I Stockholms innerstad ligger hyrorna under vad människor i allmänhet är beredda att betala. Absurt nog är de ibland till och med under hyresnivån för förortslägenheter. Det här bereder väg för både andra-, tredje- och ibland till och med fjärdehandsuthyrningar och för en omfattande svarthandel. Ett förstahandskontrakt i centrum är guld värt.

Fru talman! Vi moderater har under många år påtalat problemen med hyresregleringen. Därför är det mycket glädjande att fler och fler börjar inse att vi måste modernisera hyreslagstiftningen. Ett tydligt tecken på det är den så kallade trepartsöverenskommelsen mellan Hyresgästföreningen, SABO och Fastighetsägarna. I den är parterna överens om att

särbehandla hyror i nybyggda hyreshus. De är också överens om att den bristande överensstämmelsen mellan dagens hyror och vad hyresgäster i allmänhet anser vara rättvisa hyresskillnader bör rättas till.

Trepartsöverenskommelsen avslutades med en hemställan till regeringen om att tillsätta en utredning för att reformera hyreslagstiftningen. Pressmeddelandet som man skickade från trepartsöverenskommelsen kom redan den 16 januari. Strax därefter lovade bostadsminister Lars-Erik Lövdén att snabbt tillsätta en utredning. Trots att läget är rätt akut på bostadsmarknaden har det gått tre månader då absolut ingenting har hänt. Först i dag tillsatte regeringen lägligt nog en utredning. Jag anar att Leif Jakobsson har haft ett och annat med det att göra.

Sammanfattningsvis, fru talman, anser vi att den nuvarande ordningen möjliggör en politiskt styrd hyressättning. Den skapar osäkerhet om de ekonomiska förutsättningarna för att investera i hyresfastigheter och motverkar nybyggnation av hyreslägenheter. Därför vill Moderaterna reformera bruksvärdesprincipen genom att slopa allmännyttans hyresnormerande roll. Det innebär att hyran, vid en så kallad bruksvärdesprövning, inte bara ska jämföras med likvärdiga lägenheter i de kommunala bostadsföretagen utan med alla likvärdiga lägenheter på orten, oavsett vem som äger dem.

Fru talman! Eftersom vi tycker att det är särskilt angeläget att få i gång byggandet av hyresrätter vill vi avslutningsvis att regeringen skyndsamt ska återkomma med ett förslag om en friare hyressättning just för nyproduktion.

Anf. 64 NINA LUNDSTRÖM (fp):

Fru talman! I dag har riksdagen möjlighet att direkt påverka bostadsbyggandet i Sverige. Kommer riksdagen att vara beredd att ge bostadsmarknaden den möjlighet alla väntat på under en lång tid? Budskapet i dag till bostadsutskottets majoritet är: Anslut er till vår reservation angående friare hyressättning i nyproduktion! Regeringen behöver en tydlig signal från denna kammare.

Det är lätt att i dessa tider, som präglas av statsbudget, tro att enda tänkbara åtgärden som måste till för ökat bostadsbyggande handlar om pengar, det vill säga bidrag i olika former med krångliga regelverk från statens sida. Så är icke fallet. Vi i Folkpartiet tror att det finns en rad andra åtgärder som skulle möjliggöra ett ökat bostadsbyggande. Regeringen kunde ha återkommit för länge sedan i hyresrättsliga frågor för att underlätta för ökat bostadsbyggande. Ett exempel är bruksvärdesregelns tillämpning och utformning, det vill säga regelverket kring hyressättningen. Det anförde bostadsutskottet redan riksmötet 1998/99. Utskottet förutsatte då att regeringen skulle ta de initiativ som behövdes. Men ingenting hände.

Men marknadens tre stora aktörer, SABO, Fastighetsägarna och Hyresgästernas riksförbund har tagit initiativet till en överenskommelse, den så kallade trepartsöverenskommelsen. De har gjort det politikerna inte har mäktat med. Tongångarna var hårda inför valet – alla förslag om friare hyressättning i nyproduktion fick den felaktiga stämpeln ”marknadshyra” av socialdemokrater och vänsterpartister, tongångar som gjorde det omöjligt att föra en saklig diskussion om vilka åtgärder som

behövs för att få i gång byggandet och motverka svarthandel med bostäder.

Regeringen har i dag tillsatt en utredning, och utredningsdirektivet kommer att ha sin utgångspunkt i trepartsöverenskommelsen. Ytterligare ett-två år kommer att hinna passera innan regeringens och riksdagens behandling av trepartsöverenskommelsen är färdig. En stilla undran: Varför har man inte kommit i gång tidigare? Medan gräset gror dör kon. Bostadsbyggandet kommer att vara fortsatt lågt. Detta anser även regeringen numera, trots vallöften om 120 000 bostäder de kommande åren.

I dag har riksdagen möjlighet att vara tydlig med vad som borde ingå. Jag kommer kortfattat, fru talman, att presentera förslagen i Folkpartiets motion, synpunkter som vi även redovisar i våra reservationer i betänkandet. Jag vill passa på att yrka bifall endast till reservation 2, för tidsvinnande, men står självfallet bakom övriga reservationer.

Vi i Folkpartiet har många förslag om hur byggandet kan komma i gång. I dag behandlar vi de hyresrättsliga frågorna, men vårt program omfattar många fler grepp, inte minst den tredimensionella fastighetsbildningen som regeringen har fick i uppdrag att återkomma om redan år 1999.

Jag kommer att beröra främst tre områden i detta betänkande: hyresättning i nyproduktion, svarthandel med lägenheter och föreningsmonopolet i hyresförhandlingarna.

Ett viktigt skäl till att det inte byggs hyresbostäder är svårigheten att räkna hem en ekonomiskt hållbar kalkyl. Avkastningen blir helt enkelt för dålig sett till investeringen. Friare hyressättning för nyproducerade lägenheter behöver införas.

I dag formas hyrorna i skärningspunkten mellan tre avgörande faktorer: bruksvärdesprincipen, hyresförhandlingarna och allmännyttans roll. Det är uppenbart att den nuvarande ordningen inte håller. Om Sverige ska få en fungerande bostadsmarknad som bättre tillmötesgår människornas önskemål måste systemet moderniseras.

Bruksvärdesprincipen syftade ursprungligen till att skapa ett starkt besittningsskydd för hyresgästerna. En tydlig glidning har skett under de drygt 30 år som systemet har varit i bruk till att även ha som syfte att dämpa hyresutvecklingen. Av situationen på Stockholms bostadsmarknad kan vi dra slutsatsen att systemet förvisso har lyckats uppfylla målet vad gäller besittningsskydd och hyresdämpning. Men bristen på anpassningsförmåga till människors preferenser på en fri marknad har skapat en mängd avarter: bostadsbrist med långa köer, en stor andra-, tredje- och fjärdehandsmarknad och svarta lägenhetsaffärer.

Folkpartiet anser att en rad reformer behöver genomföras för att få fart på nyproduktionen av hyresrätter samt för att öka rörligheten och flexibiliteten på hyresmarknaden. Hyresgästens besittningsskydd och de fria förhandlingarna mellan hyresgäster och fastighetsägare på bruksvärdesprövningens grund är principer som det finns anledning att värna om. Men inom denna ram finns det utrymme för förändringar som bryter med det planekonomiska tänkandet.

Den så kallade lägesfaktorn måste ges större tyngd i hyresförhandlingarna, på det sätt som de senaste åren i praktiken skett i Malmö. En flexiblare hyressättning skapar en större mångfald i utbudet, med större sannolikhet att nya hyresgäster ska hitta något som överensstämmer med

deras önskemål. Ingen ifrågasätter att en bostadsrätt är billigare i en förort än i ett centralt stadsläge. Att steg tas i den riktningen även när det gäller hyresrätter kan knappast anses vara orimligt, även om det naturligtvis måste ske i sådana steg att hyresgästerna har bra förutsättningar att agera och anpassa efterfrågan utifrån detta. Ett ökat bostadsbyggande, där det långsiktigt blir en balans mellan utbud och efterfrågan, kommer att motverka prispressen uppåt. Från Folkpartiets sida ser vi det som självklart att byggbranschen har ett stort ansvar; produktionskostnadsutvecklingen måste man se upp med. Men man måste också fundera över hur prissättningen av bostäderna sker. Detta kommer vi i Folkpartiet att följa mycket noggrant.

Friare hyressättning för nyproducerade lägenheter behöver införas. Det skulle skapa förutsättningar att få fart på det bostadsbyggande som på många håll är *mycket* lågt. När byggföretagen inte kan ta ut sina kostnader eller när andra alternativ – bygga bostadsrätter eller kontorsfastigheter – framstår som ekonomiskt fördelaktigare är det inte underligt att väldigt få nya hyresrättslägenheter byggs, trots efterfrågan på hyreslägenheter.

I dag gäller att hyresnämnden vid prövning av en hyras skälighet i enlighet med bruksvärdesprincipen i första hand ska utgå från de allmännyttiga bostädernas hyror. Den nuvarande ordningen rymmer inneboende motsättningar. Å ena sidan ska vid fastställande av såväl prövningslägenhetens som jämförelselägenheternas bruksvärden helt bortses från produktions-, drifts- och förvaltningskostnader. Å andra sidan ska allmännyttans självkostnadsbestämda hyror tjäna som norm.

Särskilt tydlig blir denna motsättning i hyrestvister, som det uppmärksammade Oxtorgsmålet i Stockholm eller konsekvenserna av beslutet avseende hyressättning i S:t Eriksområdet i Stockholm efter borgarrådet Annika Billströms agerande. Utgången ställde såväl begreppet självkostnad som principerna för hela jämförelseprövningen på sin spets.

Det är självklart att osäkerheten om vilka hyresnivåer som kan tänkas godtas i framtiden allvarligt försvårar både den privata och den kommunala nyproduktionen av hyresrätter och styr över till det mer lönsamma och regelmässigt stabila byggandet av bostadsrätter. Vilken privat, eller kommunal, byggherre vill ta på sig att bygga hyresrätter om hyran kan komma att sänkas i efterhand så att alla kalkyler spricker? Enligt Folkpartiet bör därför hyresnämnden ha avgjort hyresnivån före byggstart.

Svarthandeln med hyresbostäder är ett omfattande problem. Svart-handeln är en konsekvens, ett symptom, en effekt, av en bostadsmarknad som inte fungerar. Vi tror att en reformering av hyressättningssystemet är viktig även för att komma åt svarthandeln med bostäder. Det är oerhört viktigt.

Vi tror också att allmännyttans hyresnormerande roll måste förändras. En översyn och förnyelse av hyressättningssystemet måste också innehålla en diskussion om allmännyttans roll. De kommunala bostadsbolagens funktion som förstahandsnorm vid hyressättning bör upphävas och ersättas av ett system där hyror i ett större utbud av bostäder, oavsett ägare, leder fram till ett bruksvärde.

Frågorna kring hyressättningen handlar alltså inte om pengar. Där vill vi vara tydliga i dessa dagar när statsbudgeten står i fokus. Det handlar om att fatta nödvändiga beslut för att öka bostadsbyggandet. Ta chansen i

dag så att vi kan få i gång ett ökat bostadsbyggande. Vi tycker från Folkpartiets sida att regeringen behöver den signalen från riksdagen.

Anf. 65 DAN KIHLESTRÖM (kd):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation nr 1. Självfallet står jag bakom de andra reservationer vi kristdemokrater har med, men för tids vinning i voteringen yrkar jag bifall till endast reservation nr 1.

Alla behöver en bostad som kan tillgodose de behov man har beroende på livssituationen. Att ha en bostad är också en social rättighet. En balans mellan tillgång till och efterfrågan på bostäder är en förutsättning för en god samhällsutveckling. Bostadsbrist skapar, liksom ett bostadsöverskott och ett ensidigt bestånd av bostäder, stora ekonomiska och sociala problem.

Kristdemokraternas boendepolitik formas utifrån den enskilda personens ansvar, möjligheter och skyldigheter. Den enskildes rätt till ägande måste tillgodoses, samtidigt som vi tillsammans behöver garantera en solidarisk bostadspolitik där även den som inte är köpstark har rätt till ett gott och tryggt boende.

Det är viktigt att de boende har reella möjligheter att påverka sin boendemiljö och sina boendekostnader genom medansvar och inflytande. Det ska vara möjligt att välja inte bara mellan olika upplåtelseformer och bostadsstorlekar utan också mellan bostäder med varierande standard. Det måste finnas förutsättningar för valfrihet mellan olika boendeformer som hyresrätt, kooperativ hyresrätt, bostadsrätt eller äganderätt.

Av den anledningen är frågorna kring hyresrätt och hyressättning viktiga. Det är något som nu behandlas i det dagsaktuella betänkandet. Det finns mycket att säga om detta, men jag vill koncentrera mig på några viktiga punkter som finns formulerade i våra reservationer.

Fru talman! Hyresgästföreningen, SABO och Fastighetsägarna Sverige har, vad jag kan förstå, formulerat ett gemensamt mål, nämligen att hyresrätten ska vara ett minst lika attraktivt boende som andra upplåtelseformer. Då är det viktigt att reglerna för hyressättningen är utformade på ett sådant sätt att det inte uppstår hinder, orättvisor och i förlängningen uteblivna nya lägenheter.

I reservation 1 tar vi upp bruksvärdessystemet och de kommunala bostadsföretagens hyresledande roll. Från början – precis som vi har hört förut – var bruksvärdessystemets syfte att skapa ett hållbart besittningsskydd för hyresgästerna och att motverka hyreshöjningar på bostadsmarknader med brist på lägenheter. Systemet skulle återspegla värderingarna på bostadsmarknaden. Dagens tillämpning är en annan.

De kommunala bostadsföretagens hyresledande roll motverkar i sig bruksvärdessystemets grundtanke. Det ska naturligtvis vara så att alla likvärdiga lägenheter – oavsett vem som äger fastigheten – ska ingå i jämförelseunderlaget när hyran för en lägenhet ska prövas. Ursprungstankarna med systemet ska vara vägledande för de förändringar av lagstiftningen som är nödvändiga. Finns denna viktiga fråga med i det utredningsdirektiv med uppdrag att lägga fram förslag om en reformerad bostadshyressättning som, enligt uppgift i dag, beslutats av regeringen?

Reservation 2 handlar om regleringen vid nyproduktion. Den nuvarande hyreslagstiftningen försvårar nyproduktion av hyreslägenheter. De

kommunala bostadsföretagens hyresledande roll är även på denna punkt ett stort hinder. Därför måste deras roll avskaffas. Men det krävs ytterligare åtgärder.

Den senaste tiden har vi i bostadsutskottets hört mycket om den trepartsöverenskommelse som har ingåtts mellan Hyresgästföreningen, Fastighetsägarna Sverige och SABO om en reformerad hyressättning. Det är ett gott steg i rätt riktning. Precis som vi uttrycker det i reservationen är det särskilt angeläget att öppna möjligheter till en friare hyressättning i nyproduktionen. Det är angeläget att den utredning som vi pratar om i dag genomförs skyndsamt. Det är faktiskt mycket som står på spel.

Fru talman! Till slut några ord om reservation 4, som vi kristdemokrater har tillsammans med Vänsterpartiet och Centerpartiet. Vi kräver att samrådsförfarande obligatoriskt ska erbjudas hyresgästen. I vårt alltmör hårdnande samhälle har personer som har vräkts, som har anmärkningar eller som har hamnat hos kronofogdemyndigheten mycket små möjligheter att få bostad. Samtidigt har ju alla rätt till en bostad. Därför måste enskilda, ofta de svaga, tidigt få hjälp och skydd. Detta samrådsförfarande kan regleras i hyreslagen på det viset att hyresvärdens medverkan i ett samråd görs till en förutsättning för att en vräkning ska få beslutas. Endast i de fall en hyresgäst inte deltar i samrådet eller förklarar att han eller hon inte önskar att samråd ska ske får hyresgästen vräkas. Genom en sådan åtgärd kan kommunen tillfälligt gå in och garantera den ekonomiska delen. En prövotid kan ges för bättring. Till detta område hör också – jag ska inte utveckla det vidare här – frågan om hemlösheten, som vi har pratat en hel del om i utskottet. Allt detta förtjänar en skyndsamt utredning och senare ett lagförslag till riksdagen.

Anf. 66 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Det är naturligtvis lockande att ägna större delen av inlägget åt att ta upp det som har sagts tidigare, men folk vill att vi ska begränsa talartiden. Jag ska begränsa den delen. Men jag kan konstatera att det hade varit roligt att göra sig lustig över Peter Danielssons exempel med Bo01:s och MKB:s bygge – det mest subventionerade som någonsin har byggts i Sverige – som ett exempel på den fria marknaden.

Det hade också varit ganska roligt att kommentera Nina Lundströms syn på att när marknaden är i balans går det alltid att räkna in investeringar som inte kan räknas in i en marknad där det inte finns balans.

Dessutom hade jag kunnat påpeka att vi i Vänsterpartiet länge har krävt avtalade hyror vid nybyggnation. Det är lite grann vad denna utredning kommer att handla om, och det är det trepartsöverenskommelsen gäller – bibevarande av bruksvärdesprincipen, bibevarande av allmännyttan som hyresledande och bibevarande av avtalsrätten även vid inflyttning. Men jag ska inte förlänga debatten.

Vi har till detta betänkande tyvärr varit tvungna att lägga fram åtta reservationer. Skälen till detta är flera, men framför allt är det utifrån att vi ser bostaden som en social rättighet som inte kan överlåtas till en marknad. Rätten att bo är en alldeles för stor fråga för att överlåtas till vinstintressen och tillfälliga kapitalintressen. För att vinna tid vid voteringen yrkar jag inte bifall till alla våra reservationer utan nöjer mig med att

yrika bifall till reservation 14. Men jag vill påpeka att jag självklart står bakom, precis som mitt parti gör, övriga sju reservationer.

Fru talman! Självklart är byggande av bostäder det enda sättet att komma till rätta med bristen på bostäder. Det är därför med en viss stolthet vi i Vänsterpartiet har lyckats driva fram och ställt oss bakom både investeringsbidraget och momsåterföringen för att få fart på byggandet av hyresrätter.

Men tyvärr räcker det inte att bara bygga för att skapa en social bostadspolitik, utan det krävs en rad andra åtgärder för att garantera allas rätt till en egen bostad.

I vår reservation nr 3 tar vi upp problemet med andrahandsuthyrningen eller, kanske riktigare benämnt, den sekundära bostadsmarknaden.

När Hemlösekommittén tittade på förhållandet med så kallade sociala kommunala kontrakt fann man att tillgången till sådana bostäder faktiskt ökade behovet av fler liknande bostäder. Än intressantare var det kanske att man fann att hemlösheten inte var mindre i kommuner som hade tillgång till den här typen av bostäder än i kommuner som faktiskt saknade sociala kommunala kontrakt.

Uppenbarligen blir effekten av de här sociala kontrakten att ribban höjs för rätten till egen bostad och eget kontrakt. Därför borde det vara en självklarhet att eftersträva ett eget kontrakt för alla boende och att förstärka besittningsskyddet för dem som i dag har ett socialt kommunalt kontrakt.

För en hyresgäst med socialt kontrakt sätts det upp regler för boendet som inte har sin motsvarighet någon annanstans på marknaden. Det är ofta integritetskränkande regler om tillsyn och kontroll över de boende, men det är också regler om allt från urinprov till förbud att ta emot övernattningsgäster. Det handlar om förbud att ha husdjur och så vidare.

På den sekundära bostadsmarknaden finns oftast också ett inslag av kontroll och uppfostran som tenderar att bli huvudmålet med upplåtelsen, det vill säga betydelsen av allas rätt till bostad ersätts av en tvångssituation som gör att många av dem som i dag bor på den sekundära bostadsmarknaden ofta känner sig hemlösa.

I stället för att ge relevant vård och relevant stöd i boendet används bostaden som utpressning för att uppnå mål som socialtjänsten eller annan offentlig verksamhet har för hyresgästen. Många gånger sätts reglerna i samarbete med fastighetsägarna, därför att fastighetsägarna har ett övertag, framför allt när bristen på bostäder är stor.

Fru talman! I reservationerna 4 och 5 berörs förstärkt stöd för hyresgäster som hotas av vräkning. Från slutet av 1980-talet fram till mitten av 1990-talet ökade antalet verkställda vräkningar mycket kraftigt för att därefter stagnera på en alldeles för hög nivå. Det huvudsakliga skälet till detta går att finna i de kraftiga hyreshöjningar som följde efter 1991 års skattereform, mellan Socialdemokraterna och Folkpartiet, samtidigt som kommunala och privata bostadsföretag började tillämpa en allt hårdare linje mot hushåll med hyresskulder. Flertalet av dem som vräkts, ungefär 85 %, har vräkts på grund av hyresskuld. Flertalet av dem har i sin tur blivit vräkta på grund av en hyresskuld som är under 20 000 kr, vilket faktiskt är betydligt mindre än vad en vräkning kostar att genomföra.

I Konsumentverkets rapport 1993/94:1 *Vräkt i laga ordning* konstateras att 80 % av dem som vräkts fortfarande ett år efter vräkningen saknar

ett eget kontrakt. I Socialstyrelsens undersökning från 1999 visas att situationen faktiskt har förvärrats sedan 1993. Till det kan man lägga Jan Flygheds undersökning i Stockholms län som visar att 10 % av de vräktas var spårlost försvunna och inte gick att hitta i något myndighetsregister. Enligt Flyghed är risken mycket stor att denna grupp lever ett marginaliserat liv i uteliggarmiljö.

10 % av dem som vräks i dag vräks på grund av upprepade försenade hyresinbetalningar, trots att ingen hyresskuld över huvud taget kvarstår vid vräkningen. Sådana förseningar kan bero på slarv eller bristande kunskap om hyreslagens regler och tillämpningar. För att stärka ställningen för de hyresgäster som har fastnat i en skuldfälla är det viktigt att man ser över hyreslagens regler från 1993 och förbättrar förutsättningarna för att de boende ska kunna behålla sina kontrakt. En normal konsekvens av sena inbetalningar är i andra sammanhang först en påminnelseavgift och därefter någon form av straffavgift. Det borde faktiskt vara en rimlig ordning också när det gäller försenade hyresinbetalningar. Ingen borde kunna avhysas enbart på grund av försenade inbetalningar.

Jag kan dessutom konstatera att det här används som en metod av vissa hyresvärdar genom att de över huvud taget inte skickar ut något hyresinbetalningskort och på det viset kan vräka hyresgäster därför att de inte har betalt i tid.

Fru talman! Samtidigt som vräkningarna fortfarande är på en alldeles för hög nivå har ingången till bostadsmarknaden blivit allt trängre. I vår reservation nr 12 tar vi upp problemet med den sortering av hyresgäster som sker på den svenska bostadsmarknaden. Det är en sortering som ofta handlar om ett diskriminerande ställningstagande från hyresvärdens sida.

En bostadssökande saknar i dag möjligheten att överklaga avslaget på ansökan om kontrakt. Med tanke på den sociala och etniska sortering som ofta ligger till grund för avslaget borde det vara en självklar rätt att få pröva hyresvärdens beslut, och det borde vara självklart att någon form av sanktionsmöjlighet gentemot hyresvärderna införs.

Alla de olika regler som finns i dag för att få kontrakt måste genomlysas. Vi föreslår att Boverket ska få det uppdraget. Jag är övertygad om att fler än Vänsterpartiet skulle kräva en rätt till överklagande när ett sådant uppdrag redovisas. Det handlar om att man inte får lov att ha socialbidrag. Man måste kunna betala en månadshyra när man flyttar in. Man måste ha en inkomst som motsvarar minst fem hyror för att få lov att bosätta sig. Man får inte lov att ha några skulder i sitt boende. Listan kan göras hur lång som helst.

När vi har rest runt i landet har vi, precis som Socialstyrelsen och Hemlösekommittén, kunnat konstatera att hemlöshet inte bara finns i kommuner med bostadsbrist utan också i kommuner med stort bostadsöverskott. Och regelverket för att få en bostad i de här kommunerna är inte annorlunda än någon annanstans. Att då sätta sitt hopp till att byggandet skulle avskaffa hemlösheten visar på en brist på insikt och en alldeles för hög grad av naivitet. För att få en rättvis fördelning av bostäder är det nödvändigt att ge kommunerna mer muskler. Från Vänsterpartiets sida är vi övertygade om att en obligatorisk bostadsförmedling kombinerad med en bostadsanvisningslag är en nödvändig förutsättning för att ge de grupper i samhället som i dag har svårast att komma in på bostadsmarknaden rätten till en egen bostad.

Fru talman! Jag är övertygad om att alla partier tar avstånd från svart-handel med hyresrätter och att vi alla vill se till att försvåra eller till och med avskaffa svarthandeln. I vår reservation nr 7 visar vi på en väg att komma till rätta med problemet med svarthandel. Genom att använda lägenhetsregister är det möjligt att komma till rätta med i alla fall den vanligaste formen av svarthandel, nämligen skenbyten. Genom att söka historiskt i registret, som Lantmäteriet håller på att utveckla, kan man enkelt kontrollera hur en byteskedja ser ut och om någon adress före-kommer oftare än andra i byteskedjorna.

I orter med bostadsbrist ökar andrahandsuthyrningen, fru talman. Många gånger är det ockerliknande hyresnivåer. För att komma till rätta med detta har vi i vår reservation nr 15 föreslagit att förmedling av andrahandslägenheter ska ske genom kommunal bostadsförmedling. I samma reservation vill vi också se till att regeringen ser över förutsätt-ningarna för fastighetsägarna att ta ett ansvar för att orimliga hyresnivåer inte förekommer. På sikt borde det kanske också vara intressant att se om oskäligt höga hyresnivåer i andrahandsuthyrningen faller under ockerla-gen. Då blir det dessutom straffbart för dem som tar ut de här höga hy-rona. Det handlar om att få ett stopp på de höga andrahandshyrorna.

Med det, fru talman, tackar jag för mig. Jag svarar naturligtvis villigt på de repliker som har begärts.

Anf. 67 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Sten Lundström kommer från Malmö, och jag använde Malmö som ett exempel i mitt anförande. Malmö Kommunala Bostads-bolag har ju anpassat hyrorna lite grann efter läget. Man har försökt hålla tillbaka hyrorna i de bostadsområden där det finns tomma lägenheter. Samtidigt har man styrt över hyreshöjningarna till de mer attraktiva om-rådena.

Jag undrar hur Sten Lundström ställer sig till MKB:s agerande.

Anf. 68 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Sten Lundström, som politiker, ställer sig egentligen inte särskilt mycket till det här. Jag tycker att den fria förhandlingsrätten när det gäller hyressättning är ganska viktig att bevara.

Man skulle naturligtvis kunna diskutera det här ur andra synpunkter. Hyran har ju inte sjunkit någonstans i Malmö. Däremot har kanske ök-ningen stannat upp i vissa områden i stan.

Som malmöbo kan jag konstatera att i vissa delar av Malmö har lä-gesfaktorn fått för stort genomslag – helt klart. Vi ser en segregation i boendet där vissa grupper inte längre kan efterfråga bostäder i centrala lägen. Det är mycket olyckligt.

Efter att ha hört Peter Danielssons anförande tidigare kan jag konsta-tera att vad ni pratar om är möjligheten att höja hyrorna. Släpp hyran fri så att vi kan höja den! Jag vet inte vilken verklighet moderater och folk-partister lever i, fru talman, men jag har aldrig någonsin sett en demon-stration på stan där man kräver högre hyror. Jag har aldrig hört en männi-ska gå ut och kräva högre hyror så att man har rätt att bo någonstans. Det jag normalt hör är att folk i dag betalar alldeles för mycket av sina in-komster för att bo. Därför ter sig den moderata retoriken i det här fallet närmast enfaldig.

Anf. 69 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Låt mig då fortsätta på min tidigare linje och fråga Sten Lundström om han tycker att hyresregleringen har varit framgångsrik när det gäller att motverka segregation.

Anf. 70 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag skulle nog hellre tala om den fria förhandlingsrätten för att sätta hyror utifrån bruksvärdesprincipen än om hyresregleringen. Mig veterligt har vi ingen statlig eller kommunal hyresreglering, utan detta sker utifrån ett förhandlingssystem. Detta kommer vi för övrigt att värna mycket hårt i den utredning som nu kommer att tillsättas, och det gör man även i trepartsöverenskommelsen, som jag sade tidigare.

Jag kan konstatera att detta till viss del har haft en segregationshämmande effekt, självklart. Malmö kommun, som är den jag kan bäst, har däremot tyvärr ofta planerat sitt bostadsbyggande på ett olyckligt sätt och lagt hyresrätter på ett ställe, bostadsrätter på ett annat ställe och egnahem på ett tredje ställe. Jag vill se att man bygger samhällen där de olika boendeformerna integreras fysiskt med varandra för att bryta segregationen.

Jag kan se en segregation i Malmös innerstad. Folk med låga inkomster har inte längre ekonomiska möjligheter att bo kvar utan tvingas flytta från centrala Malmö.

Det har egentligen inte funnits något hinder i bruksvärdesprincipen för att låta lägesfaktorn slå igenom i förhandlingarna. Det handlar bara om att komma överens mellan fastighetsägaren och hyresgäströrelsen.

Jag kan dock konstatera att i Malmö har detta fått negativa effekter. Det finns alltfler människor som inte har råd att bosätta sig i centrala Malmö.

Anf. 71 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Sten Lundström talar om rättigheter, om bostaden som social rättighet och om anvisning av lägenheter. Men, fru talman, dessa rättigheter avser obbyggda lägenheter. Det är ju bostadsbrist, och det finns inte mycket att fördela. Det är högst intressant att höra Sten Lundströms fokus på fördelning och sociala rättigheter när han inte återkommer till hur vi ska få ett ökat bostadsbyggande. Jag förstod att investeringsbidrag var ett sätt, och den vägen är ju prövad.

Vänsterpartiet intar i kammaren en inställning som innebär att man bedriver oppositionspolitik samtidigt som man faktiskt står bakom regeringens budget och de mål som finns. Min fråga till Sten Lundström är därför: Är Sten Lundström och Vänsterpartiet för eller emot den trepartsöverenskommelse som finns? Det jag kan förstå av Sten Lundströms anförande är att det råder stor osäkerhet. Kommer ni att gå emot trepartsöverenskommelsen och de resultat som kommer av utredningen?

Anf. 72 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är lite mycket begärt att jag ska kunna ta ställning till utredningsresultatet redan nu. Jag har sett direktiven till utredningen, och utifrån de direktiven är jag varken för eller emot. När utredningen presenterat sitt resultat kommer jag att ta ställning till dess förslag. Jag kommer att ta ställning utifrån om detta kommer att ha effekter som stänger ute alltfler människor från bostadsmarknaden.

Fru talman! Nina Lundström gör ett avgörande fel utifrån mitt resonemang. Jag inledde med att konstatera, eller sade i slutet av inledningen, att de investeringsbidrag som finns är ett sätt att få fart på byggandet. Vi är överens om att det måste byggas mycket mer. Vi är också överens i de tre partier som i dag utgör majoritet här i kammaren om att det behöver byggas minst 120 000 lägenheter under den här mandatperioden. Jag tror till och med att det skulle behöva byggas ytterligare lite mer, men 120 000 är nog vad vi mäktar med att klara av. Det är fullständigt självklart.

När det gäller de rättigheter jag talar om spelar det dock ingen roll vart man åker i landet. Det ser likadant ut i de kommuner där det finns överskott. Det sover folk på gatorna i kommuner där det står tomma lägenheter. Jag har träffat kommunala bostadsbolag som har regelverk som stänger ute en mängd bostadssökande trots att man har både 200, 300 och 400 tomma lägenheter. Det hjälper inte att bygga bort bristen på bostäder; det måste också till de muskler kommunerna har för att se till att alla medborgare i kommunen har förutsättning att få en bostad. Det godtycke som förekommer, tyvärr inom både det kommunala och det privata bostadsbeståndet, i fråga om vem som har rätt att bosätta sig måste brytas. Det måste bli en rättighet för alla medborgare i samhället att ha en egen bostad. Detta löser man inte med sänkta skatter, höjda hyror och fri marknad.

Anf. 73 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Släpp fångarna loss, det är vår! Jag hoppas ni känner att det är vår ute i luften. Med fångarna menar jag i det här fallet den bostadspolitik som bedrivs här i riksdagen.

Det är faktiskt dags för en reformering av bostadspolitiken. Det är dags att släppa loss bostadspolitiken, och det är läge nu. Intresset för bostadspolitiken, vill jag hävda, har aldrig varit större än vad det är nu. Dessvärre beror detta på den situation vi har i Sverige. Vi vet av rapporter från olika håll att man i över en tredjedel av kommunerna i Sverige har bostadsbrist. På andra håll är det överskott. Det är alltså dags för en hel reformering av bostadspolitiken. Det går inte att huka i bänkarna längre.

Det är också dags för en verklig reformering av hyressättningssystemet. Med verklig reformering menar jag att man måste våga ta tag i både det ena och det andra. Det är lite anmärkningsvärt att man från vänstersidan inte vågar anvisa ens någon väg som man tänker gå. Jag menar att vi verkligen måste se till att bygga nya bostäder. Vi måste ha ett bruksvärdesystem som inte är som det vi har nu. Vi måste få in fler aktörer på marknaden. Vi måste räkna med också de privata byggherrarna så att vi får in dem i detta hyressättningssystem.

Frågan är: Är det verkligen så farligt med marknadshyror? Ställ er frågan. Vad är faran?

Det är också dags att ta bort fastighetsskatten på hyreshus. Det är dags att släppa in fler konkurrenter. Det är dags att tro på människor själva, människors självbestämmande och människors förmåga att själva bestämma över hur hyreslägenheten ska se ut. Det är dags att välja till eller välja ifrån i sin bostad.

Hela bostadsutskottet har fått samlad information om de här frågorna, och jag märker ingen avig inställning från något parti när vi sitter med på dessa gemensamma informationer. Man tar ingen debatt då. Varför? Det har jag undrat.

Dessvärre har det alldeles för länge varit dags att göra något åt den svarthandel som vi är så väl medvetna om. Den frodas. Den omsätter miljontals kronor. Det är likadant med ockerhyrorna vid andrahandsuthyrning. Jag håller med om att det också är dags att se över hur det ser ut ute i kommunerna där man vräker människor från bostäderna. Det är dags att bli ödmjuk. Det handlar väldigt mycket om attityder. Det handlar om att våga ta en debatt om att vi verkligen vill ha en sund bostadspolitik i Sverige.

Det är dags, socialdemokrater, det är dags, vänsterpartister, det är dags, Miljöpartiets företrädare, att vara med oss andra.

Ni har chansen. Yrka bifall och anslut er till reservation 1! Det är dags för oss i bostadsutskottet att verkligen visa en enighet, en kraft och en vilja att vi är beredda att ta tag i bostadspolitiken, för utan bostäder stannar Sverige.

Utan bostadspolitiken blir det ingen tillväxt i Sverige. Folk mår illa när de inte har en egen bostad. Det driver upp sjukkostnaderna, och det gör att vi ständigt får se budgetar där man i alla fall år 1 efter ett val tar krafttag – och det slår mot både hög och låg, och främst mot dem som har det svårast i samhället. Vi i Centerpartiet kan inte godta det.

Vi måste på varje område se till att vi får i gång Sverige. Utan bostäder stannar Sverige. Det är dags att släppa fångarna loss!

Anf. 74 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Rigmor Stenmark efterlyste Vänsterns synpunkter. Jag har försökt att redovisa dem i mitt anförande.

Vi är ganska överens med trepartsöverenskommelsen. Bibehåll bruksvärdesprincipen, bibehåll allmännyttans hyresledande norm, och det ska vara förhandlade hyror vid nybyggnation – alltså hyror som förhandlas fram mellan hyresgäster och dem som tänker förvalta bostäderna längre fram, fastighetsägarna. Däremot ska det inte vara några fria inflyttningshyror. Det är det ingen som kräver i trepartsöverenskommelsen heller. Man kräver inte heller att hyresnämnden ska sätta hyresnivåerna, utan det ska vara förhandlade hyror. Det är vårt svar, och det försökte jag redovisa tidigare. Det är det här vi vill.

Däremot vill vi inte se en bostadsmarknad där hyrorna får sättas efter de principer som ni föreslår i reservation 1. Skulle det bli resultatet av utredningen kommer jag att gå emot det också.

När såg Rigmor Stenmark sist ett demonstrationståg för höjda hyror? När såg hon sist grupper som krävde högre hyror för att det på något sätt skulle vara rättvist?

Anf. 75 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! En liten bit på väg – ungefär så ser jag på att utredningen nu är tillsatt. Det är en liten bit på väg. Men frågan är: Är man beredd att se till att det blir något nytt? Vi i Centerpartiet tycker att det faktiskt är dags att se någonting nytt – att våga skaka på sig, ta bort det gamla och skrota det som inte fungerar.

Investeringsbidraget har inte fungerat annat än i vissa fall. Jag tycker att investeringsbidrag är en väg att gå när det gäller studentbostäder, men jag är faktiskt nästan beredd att ompröva även där. Frågan är om Vänsterpartiet vågar vara med och skrota det gamla och se till att det kommer in någonting nytt.

Anf. 76 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nej, Vänsterpartiet är inte berett att skrota något gammalt bara för att det ska komma något nytt. Tvärtom har historien rätt mycket att lära oss om hur man formar och bygger samhällen som är värt att ta vara på.

Man kan konstatera att den stora byggnation som ägde rum under efterkrigstiden och en bra bit in på 1970-talet byggde på att staten tog ansvar för byggandet. Sedan kan man ha olika uppfattningar om resultatet – hur husen ser ut – men vi kan inte ha olika uppfattningar om att man faktiskt byggde bort bostadsbristen med hjälp av statliga investeringsstöd i olika former. Det är den vägen vi visar på.

Räcker det inte med de investeringsbidrag som nu föreslås får vi väl se om det behövs ytterligare bidrag. Men jag tror inte att det kommer att behövas. Jag tror att det här kommer att räcka. Skulle det visa sig att det här är ett problem får vi se över det.

Vi har nu haft en lång period då det inte har funnits några investeringsbidrag, och det har inte byggts något över huvud taget. Den vägen har inte fungerat. Den nya vägen har visat sig inte leda någonstans. Man glömde att ha en slutstation på den nya vägen.

Vi är inte beredda att pröva något nytt bara för att det är nytt. Däremot är vi beredda att föra en bostadspolitik som garanterar alla människor rätten till en egen bostad.

Anf. 77 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! När vi i Centerpartiet går in i en utredning gör vi det på ett väldigt förutsättningslöst sätt. Det vore lite märkligt om man från början gick in och sade: Nej tack! Kom inte med nya förslag till oss, för dem tar vi avstånd ifrån.

Men vad vi ser är att vi måste få i gång byggandet av bostäder i vårt land. Det är byggandet av hyresrätter som måste komma i gång. Det är bara så.

I valrörelsen var jag på Gotland, där Vänsterpartiet vitt och brett redovisade hur många lägenheter man ville bygga – var det 40 000 lägenheter? – på ett år. Vi har inte sett något resultat av det. Ni måste också ta bort skyglapparna och våga någonting nytt.

Anf. 78 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Släpp hyrorna loss, det är vår – var det det vi skulle prata om en sådan vacker vårdag?

Jag tycker att vi tidigare har varit ganska eniga om att vi inte vill ha marknadshyror i det här landet. Men nu märker jag en politisk förskjutning. Redan innan replikerna kan jag tala om att det är alldeles meningslöst att försöka få mig över på den sidan. Det är ingen mening med att försöka få mig att rösta för reservation 1. Vi fick ju ett erbjudande om det.

I en moderatmotion lägger man fram ett förslag om att marknadshyror på sikt ska införas genom att de ska tillåtas vid varje nytt hyresavtal. Det är väl detta som ger flera av bostadsutskottets ledamöter glädjefnatt. De tror att en utredning på det här området ska leda till att vi på sikt ska införa marknadshyror. Jag hoppas att det inte blir så.

Rigmor Stenmark efterlyste debatt när vi får information om de här frågorna. Jag brukar ligga lite lågt när vi får information för att lyssna till vad de som informerar oss har att säga. Sedan tycker jag att vi har så många tillfällen att debattera de här sakerna, bland annat här i riksdagens kammare. Det är också där som allmänheten kan ta del av vad vi faktiskt säger, tycker och debatterar.

Det finns väldigt många trevliga saker i det här betänkandet, bland annat individuella saker som jag tycker om. Det finns en s-motion som vi lika gärna kunde tillstyrka och som handlar om debitering av värme och vatten och om individuella val i lägenheter. Det är något som utredningen ska ta fasta på, har vi skrivit i betänkandet. Jag kunde inte hitta något om det i direktiven, men jag hoppas att det ändå kommer att genomföras så småningom.

Det finns andra saker som är mycket väsentliga här. Det gäller svart-handel. Där har vi en motion. Jag står också bakom andra motioner som vi har. Vi har en om bostadsanvisning, reservation 14, och den har Sten Lundström yrkat bifall till. Jag tänker yrka bifall till reservation 9, som innehåller lite förslag på hur vi kan komma till rätta med svarthandel.

Vi möts av detta varje höst när ungdomar söker in vid universiteten. Väldigt många ungdomar från landsbygden, som inte kan bo kvar hos mamma och pappa, råkar ut för att inte kunna få någon bostad på studieorten. Man har kommit in på en utbildning som man är väl kvalificerad för och önskar genomgå, men man har inte möjlighet att göra det därför att det inte finns bostäder. Det är mycket allvarligt.

Många ungdomar har råkat ut för ganska vidriga saker för att få tag i en bostad. Det måste bli ett stopp på det. Jag önskar att det skulle gå lika lätt att få till stånd en utredning om det som om trepartsöverenskommelsen.

Jag tycker egentligen att detta är lite märkligt. Vid en information har jag sagt att jag ifrågasätter detta. Jag funderar på vad det egentligen är för hyror som är för låga. Tycker verkligen människor i Stockholms innerstad att deras hyror är för låga?

Hyresgästerna bor hos en privat fastighetsägare som kanske bara har denna enda fastighet och inte har några lån på den. Hyresintäkterna motsvarar kanske möjligtvis de kostnader som fastighetsägaren har för fastigheten. Det måste vara på det viset oavsett vad andra lägenheter kostar. Jag tycker att det är ett märkligt sätt att tänka.

Man tror att det ska ske en utjämning. På vilket vis ska det ske utjämning med den som bor i en billig lägenhet i innerstaden hos en privat fastighetsägare här i Stockholm? Tror man på något vis att den ökade intäkten ska komma en hyresgäst i ytterförort till del? Går inte intäkten direkt ned i fastighetsägarens ficka i det här fallet?

Hur har ni tänkt er det? Det liknar nästan lite grann en plan. Man ska föra över hyror och konfiskera intäkten på något vis. Sedan ska den gå till någon annan. Det verkar vara ett mycket kraftigare planmonopol än vad vi över huvud taget kan tänka oss i de samverkande partierna.

Nu föregriper jag utredningen här. Det är inte alls säkert att utredningen kommer fram till att det ska gå till så. Men eftersom man har haft möjligt att ha synpunkter på direktiven har jag haft det även i det här avseendet.

Det får inte ske någon hyreshöjning för dem som nu har låga hyror. I så fall är det något slags avundsjuka för att det finns människor i Stockholms innerstad som har låga hyror, bara för att jag inte har en låg hyra om jag bor någon annanstans. Jag förstår inte tankesättet.

Det är många grejer som man måste komma till rätta med när det gäller hyresrätten. Jag är glad att det är så många som värnar om hyresrätten. Dock har vi inte hört dessa tongångar förut när det gällt ombildning av hyresrätter till bostadsrätter.

Ett sätt att se till att vi har kvar en hög andel hyresrätter är att man försvårar ombildningen till bostadsrätter. Det är många som talar om att det är så svårt att få tag på lägenheter, och även jag har gjort det.

Det är hyresrätter det är fråga om. Det finns i tidningarna varenda söndag sida upp och sida ned bostadsrätter som är till salu. Det är någonting som är helt fel. Jag påstår att det är något sjukt på bostadsmarknaden.

Jag är väl inte direkt den som har medicinen till patienten för att komma till rätta med det. Det är något som vi får hjälpas åt med. Med det yrkar jag bifall till reservation nr 9.

Anf. 79 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! I alla diskussioner och vid kontakter med parter på hyresmarknaden får man alltid höra: Det är det nuvarande hyressättningsystemet som måste reformeras. Det är det nuvarande hyressättningsystemet som gör att vi inte kan bygga nytt. Det är bara att ta till sig de signalerna. Är vi seriösa bostadspolitiker måste vi lyssna på vad man säger ute på marknaden. Det är inte alls svårt att se att det är vad som behövs.

Vi måste fråga oss: Vad är det som gör att människor i Sverige har så väldigt höga boendekostnader? Kurvan pekar rakt upp om man tittar på siffrorna från Statistiska centralbyrån. Det handlar väldigt mycket om att vi har ockerpriser, andrahandsuthyrningar som driver upp priserna och svarthandel som också driver upp priserna.

Den enkla anledningen är att det inte finns tillräckligt med bostäder. Det har jag stått och sagt i riksdagen i snart tre mandatperioder. Ändå vägrar man från Miljöpartiet att inse sanningar. Miljöpartiet brukar i andra frågor vara mer lyhörda än vad man är i bostadspolitiken.

Jag förstår inte varför inte Helena Hillar Rosenqvist skulle kunna tänka till och lyssna lite grann också på oss andra.

Anf. 80 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Det tycker jag att jag har gjort i rätt stor utsträckning. Det beror möjligtvis på att vi tidigare har varit väldigt eniga om att vi inte velat ha marknadshyror. Men nu sällar sig även Centerpartiet till den falang här i riksdagen som på sikt vill införa marknadshyror, och då är jag inte längre med.

Jag håller med Rigmor Stenmark om att det är något sjukt. Det är något som är fel. Många pekar på vad det är för fel. Enigheten är inte alls så stor som Rigmor Stenmark tycks tro.

Jag har ett annat förslag. Nu är detta på skämt. Om vi verkligen vill komma till rätta med det skulle man kunna göra som man förr gjorde i Albanien. Alla människor betalade 25 % av sin inkomst till bostaden. Det är många människor som har väldigt höga inkomster i det här samhället. De skulle också få lägga 25 % av sin inkomst.

Många i bostadsutskottet har varit i Eriksbo i Göteborg. Vi fick höra talas om att människor hade både 50 % och 60 % av sin inkomst i bostadskostnad. Det är inte rättvist. Jag förstår inte hur man tror att man ska komma till rätta med det problemet i Sverige och få den utjämning som vi vill se. Det kanske är något mer i stil med Albanien som Rigmor Stenmark tycker att vi ska införa.

Anf. 81 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! För mig handlar inte bostadspolitiken bara om att ge skämtsamma förslag. Jag vet att det är väldigt svårt för många människor. Vi behöver bara var och en gå till vår egen familj så har vi någon som i dag inte har en bostad.

Detta är inget skämt, Helena Hillar Rosenqvist. Vi måste se över de bitarna där vi vet precis vad som är fel. Det gäller just hyressättningsssystemet, och det är hyresrätten som vi diskuterar här i dag.

Nu tycker jag att det är tråkigt att inte bostadsministern är med här i dag. Men han kommer att besvara min interpellation om samma fråga den 29 april. Jag välkomnar Helena Hillar Rosenqvist att också vara med i den debatten.

Det är mer än ett skämt. Det är ett stort allvar att människor inte mår bra i dag på bostadsmarknaden.

Anf. 82 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Nej, människor mår inte bra. Det finns de som framför allt blir väldigt rädda av resonemanget att på sikt införa marknadshyror. Det finns människor som har väldigt stor anledning att känna sig väldigt rädda för de idéer som Rigmor Stenmark med flera förfäktar att detta ska vara lösningen på bostadssituationen för väldigt många.

Jag anser att det är för stora klyftor. Många människor betalar absolut inte de 25 % av sin inkomst i hyra och har möjligheter att subventionera och dra av lån och annat. Det har jag själv till exempel. Andra människor får betala alldeles för höga hyror.

De människor som har kontrakt med hyror som nu är lite låga jämförelsevis med andra har verkligen anledning att känna sig väldigt rädda för utredningen som kommer till stånd. Det är framför allt många som nu ropar hurra för att en utredning ska komma till stånd som många önskar på sikt ska leda till att man inför marknadshyror. Jag hoppas att man inte kommer till den ståndpunkten.

Anf. 83 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt att det är lite upprörande när man som Helena Hillar Rosenqvist tolkar in någonting som inte ens finns i betänkandet eller i de anföranden som är gjorda här i dag.

Helena Hillar Rosenqvist envisas med att säga: Nu vill ni införa marknadshyror. Jag utgår från att hon menar bland annat oppositionen här. Läser man betänkandet, fru talman, kan man konstatera att ett enigt

utskott yrkar avslag på de motioner som behandlar marknadshyror. Det går att läsa innantill i betänkandet.

Precis som Sten Lundström i Vänsterpartiet var inne på handlar det om att fördela bostäder som inte finns, Helena Hillar Rosenqvist. Människor har ingenstans att bo. Ändå låtsas man som om att den verkligheten inte finns.

Helena Hillar Rosenqvist har en maktposition i riksdagen och kan vara med att fatta goda beslut och få genomslag för dem. Jag tycker att hon är skyldig att svara på frågan: Hur ska bostadsbyggandet komma i gång?

Det är oerhört bekymmersamt att detta med att tre stora aktörer som har enats och som visat på en möjlig väg att gå redan innan utredningen är färdig i princip ska förkastas. Helena Hillar Rosenqvist säger ju här att vi inte ska pröva att gå denna väg, vilket vore förskräckligt.

Här finns ett gott initiativ. Vi är skyldiga att se vart det kan leda. Men i stället får vi höra sådana här tongångar. Dessutom har vi insinuerandet kring marknadshyror, något som ingen har berört här i dag vare sig i betänkandet eller i anföranden.

Fru talman! Helena Hillar Rosenqvist borde svara på frågan hur vi ska se till att det byggs bostäder. Det sker ju inte i dag.

Anf. 84 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag måste bemöta det som Nina Lundström här säger. Menar Nina Lundström att ni står bakom bara en del av reservation nr 1? På s. 8 i betänkandet står det klart och tydligt att i yrkande nr 1 i den moderata motionen Bo239 lämnas förslag om att marknadshyror på sikt ska införas genom att de ska tillåtas vid varje nytt hyresavtal – ett förslag om tillkännagivande. Det står om det i början av betänkandet. Hinner man inte läsa hela betänkandet kan man åtminstone läsa det första som handlar om hyresrätt, hyressättning och den allmänna lagregleringen.

Så ser jag på detta, men vi har kanske olika betänkanden. Majoriteten i bostadsutskottet – i vilken jag själv ingår – vill för all del avstyrka förslaget. Det är jag väldigt tacksam för.

Bakom reservationen står Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centern. Det är mycket bra att Nina Lundström säger att man inte vill stå bakom just den delen. Men det hade varit ganska bra om vi hade fått det klagörandet tidigare. Jag kan alltså inte tolka det här på annat sätt.

I övrigt fullföljer Nina Lundström traditionen i bostadsutskottet att inte vilja ha marknadshyror. Jag ser självfallet gärna en reträtt där. Då kan vi kanske börja samarbeta i vissa frågor igen. Det kunde vi ju göra förra mandatperioden.

Anf. 85 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! På s. 26 i betänkandet finns reservationen i fråga. I inledningen står det att vi avstyrker de två motioner som avser yrkanden om marknadshyror. Det står klart och tydligt, så det är bara att läsa innantill i reservationen. Den beskrivning som Helena Hillar Rosenqvist var inne på var en beskrivning av motionerna i övrigt. Det är dock, som sagt, bara att läsa innantill i betänkandet.

Det intressanta, fru talman, är att Helena Hillar Rosenqvist inte har någonting att komma med vad gäller bostadsbyggandet. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att det inte finns någon strategi från Miljöpartiets sida om hur vi ska få till stånd de bostäder som Miljöpartiet vill fördela. Det ska vara en rättvis bostadspolitik med mera. Man kan stå här och säga nej till goda initiativ, men man har inget alternativ att komma med.

Med tanke på att Helena Hillar Rosenqvist bara har en replik kvar vore det intressant att få höra vad Miljöpartiet tänker göra för att det ska byggas bostäder, för vi har bostadsbrist i Sverige.

Anf. 86 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! I samarbete med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har vi tagit fram bland annat investeringsbidragen. Man försöker uppmuntra till nybyggnation på olika sätt. Detta är ingenting som jag ensam kan göra, utan det krävs att några går ihop för att få till stånd en sådan sak. Det har ju visat sig att det börjar byggas. Framför allt är det väldigt intressant att de som kan bygga billigt får utrymme att göra det.

Hemma i Östergötland finns det ett företag som nu har fått lov att bygga här i Stockholm, bland annat på Kungsholmen. Jag tror att man också kommer att bygga ett antal lägenheter i Hammarby. Man har kunnat konkurrera med billigt byggande utan att för den skull göra avkall på kvaliteten.

En sak som jag tycker är väldigt viktig är att det, även om vi ska sätta i gång med att bygga väldigt mycket nu, måste vara långsiktigt hållbart. Detta är väl så viktigt som att det byggs en mängd lägenheter.

Vad jag kan säga i sammanhanget är alltså att vi nog har försökt. Däremot krävs det väldigt mycket av kommunerna, som vi i riksdagen – de samverkande partierna – kanske inte direkt har ett inflytande över. Det gäller ju att det verkligen finns mark och att man får markanvisningar och sådant.

Jag vill gärna hålla fram de företag som både bygger och förvaltar. Det anser jag i längden vara det långsiktigt mest hållbara, så att vi inte får dem som bygger väldigt dyrt och säljer, som sedan alltså inte räknar med att själva förvalta och hyra ut.

Anf. 87 LEIF JAKOBSSON (s):

Fru talman! I dag behandlar vi ett antal motioner om hyresrättens villkor.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Trots att jag hela tiden lyssnat till den här debatten har jag inte funnit anledning att yrka bifall till någon av reservationerna.

Många ståndpunkter är kända sedan tidigare, men i dag är utgångspunkterna delvis nya på grund av den överenskommelse som hyresgästföreningen, Fastighetsägarna och SABO träffat om tillämpningen av bruksvärdessystemet.

Hur hyrorna sätts – hur höga de är eller blir – berör på ett mycket påtagligt sätt väldigt många människors privatekonomi. Vi har en tendens att tala om hyresnivåer och om ett makroperspektiv som ett underlag för avkastning, marknadsprinciper och annat. Men för många låg- och mellaninkomsttagare är hyran en stor del av hushållsutgifterna. Förändringar

i hyran kan vara skillnaden mellan lite guldkant på tillvaron och att det nätt och jämnt går ihop under månaden.

I många år har de borgerliga partierna med varierande krav argumenterat mot det nuvarande hyressättningsystemet. Det har handlat om allt, från att avskaffa allmännyttans hyresledande roll till rena marknadshyror. Bristen på nybyggnation av hyresrätter har använts som argument för krav på höjda hyror i befintligt bestånd – ofta redan välavkastande fastigheter.

Vi socialdemokrater har varit, är och kommer att vara entydigt mot marknadshyror. Vi kommer inte att medverka till något sådant. I det pressmeddelande som i dag har gått ut om utredningen framgår det klart att den inte ska syfta till marknadshyror.

Jag har här i dag hört Rigmor Stenmarks jättekliv högerut i och med den retoriska frågan om vad det är för fel på marknadshyror. Jag vet att Rigmor Stenmark inte lyssnar särskilt mycket på mig, så mina argument övertygar kanske inte. Men i det betänkande som vi i dag behandlar finns reservation nr 11 av Rigmor Stenmark. Reservationen handlar om marknadshyror på lokalhyresområdet. Där finns det en bra motivering om varför marknadshyror slår ut dem som är mindre bemedlade.

Så här skriver Rigmor Stenmark själv: ”När den lokala hyresmarknaden är överhettad riskerar de mindre företagen att slås ut.” Rigmor Stenmark, byt ut ”företagen” mot ordet ”hyresgästerna”, så har du ett argument för att backa från det du sagt tidigare här!

Vi menar att vår bostad – vårt hem – är så väsentlig i våra liv och inte minst för barnens trygghet att det är motiverat att begränsa marknadskrafterna. Om dessa tilläts verka fritt skulle vi få ett mycket otryggare samhälle.

Bruksvärdesssystemet behöver dock ständigt ses över och tillämpningen anpassas till dagens omvärld. Därför hälsar jag trepartsöverenskommelsen med glädje – inte bara därför att man lyckats nå åtminstone en principiell samsyn i en del frågor utan också, och framför allt, därför att de här aktörerna har tagit ett steg från att vara endast intressebevakare till att också ta ett större samhälleligt ansvar.

Framför allt ska hyresgästföreningen applåderas för det mod som det innebär att faktiskt gå från rollen att hävda lägsta möjliga hyra i enskilda fall till att faktiskt aktualisera en del tillämpningsproblem som i alla fall i debatten påstås hämma nyproduktion. Det innebär att hyresgästföreningen – och för den delen också Fastighetsägarna – ansluter sig till den svenska tradition som arbetsmarknadens parter står för: att kombinera ren intressebevakning för medlemmarna med ett bredare samhällsansvar på de områden där man verkar.

Detta är bra, för då kan den statliga inblandningen och regleringen vara mer generella. Dessutom kan parterna lokalt, med hänsyn till de lokala förhållandena, avtala om villkoren. Ett sådant vidgat ansvarstagande från parternas sida måste också följas av att synpunkter och remissvar från dem behandlas med stor respekt.

Jag uppmanar de borgerliga partierna, särskilt Moderaterna, att upphöra med sitt krypskytte och ifrågasättande av hyresgästföreningens legitima roll i bostadspolitiken.

Den viktigaste slutsatsen av trepartsöverenskommelsen är att kraven på marknadshyror och borttagandet av allmännyttans hyresledande roll i systemet numera kan arkiveras under rubriken Döda politiska idéer, och därmed också reservation 1 i dagens betänkande.

Överenskommelsen bygger på att bruksvärdesystemet behålls, att allmännyttans hyresledande roll behålls, att parterna lokalt ser över tillämpningen av bruksvärdet, att nyproducerade bostäder åsätts en förhandlad, överenskommen hyra som inte höjer hyresnivån i det befintliga beståndet samt att hyrorna bättre kan anpassas till hyresgästerna individuella krav på upprustning och service. Som flera har uppmärksammat tillsätts av regeringen lämpligt i dag en utredning för att se vilka justeringar som kan behövas i lagstiftningen för att den här överenskommelsen ska kunna tillämpas. Utredningen ska vara klar den 30 april nästa år. Därefter kommer en proposition till riksdagen, och vi kan då mera i detalj diskutera konsekvenserna av överenskommelsen.

Låt mig bara kommentera en diskussion, den om lägesfaktorn. Att läget har inflytande på bruksvärdet är fullständigt naturligt, precis som andra kvaliteter, som inredningsstandard och annat. Men i debatten förväxlas ordet läget ofta med närheten till city eller centrum. Det kanske är ett uttryck för preferenser från flera av de debattörer som har varit uppe i talarstolen i dag, journalisters och andras preferenser. Men det är faktiskt inte hyresgästernas allmänna uppfattning. För ett par år sedan gjordes en genomgripande och stor undersökning av vad hyresgästerna värderar och vad man är beredd att lägga i bruksvärdet. Allra högst, i ensamt majestät, kom tryggheten i boendet, tryggheten för sina nära och kära men också för att cykeln står kvar när man ställer den utanför kvällen innan. Därefter kom tillgång på närservice, miljö och kommunikationer. Först ganska långt ned på listan kom närheten till Dramaten, Operan och inneklubbar.

Jag påpekar det därför att den genomgång, den uppdatering, av bruksvärdena som ska ske lokalt utifrån lokala förhållanden kanske inte alls kommer att få de effekter som en del debattörer förutsätter och säger, nämligen att det är naturligt att det ska vara dyrare att bo i centrum. Det är faktiskt hyresgästernas preferenser som ska gälla, de lokala preferenserna, och det ska vara fria förhandlingar.

I övrigt handlar många av motionskraven om åtgärder mot svarta pengar i samband med en överlåtelse av hyresrätter, om de allt tuffare villkoren för att få förstahandskontrakt, om åtgärder mot hyresvärdar som alltför snabbt tar till vräkning. Många av motionsförslagen har sin grund i verkliga problem. Men jag tror att vi ändå måste hålla fokus på den viktigaste frågan: Bostadsbristen måste byggas bort. Många av de problem som tas upp är konsekvenser av att vi inte har tillräckligt många bostäder. Visst ska vi vara effektiva och bekämpa dem som profiterar på bristen, och visst ska vi stoppa kryphål i lagen och använda de metoder och möjligheter som finns, men än en gång: Viktigast måste vara att vi får bort jordmånen för avarterna, att vi bygger bort bristen.

I motionsfloden finns också krav på återinförande av bostadsanvisningslagen. I dag har kommunerna redan rätt att förmedla delar av det bestånd som uppförs med investeringsbidrag och även med hjälp av det nu kommande förslaget om skattereduktion. Det är en bra början. Frågan om återinförande av lagstiftningen övervägdes noga i Allbokommittén,

och majoriteten där ställde sig ganska positiv till en sådan lagstiftning men konstaterade samtidigt att efterfrågan hos de kommunalpolitiker som i så fall skulle använda lagen nästintill var obefintlig. Slutsatsen blev att råda regeringen att ha en hög beredskap på att lagstifta om bostadsanvisning när kommuner med bostadsbrist efterfrågar en sådan.

Slutligen skulle man om Centerpartiets vällovliga argumentation i reservation 11 mot marknadshyror på lokalhyresområdet kunna säga att den är omöjlig att genomföra. Den handlar om att ge en särställning till vissa näringsidkare – mindre serviceföretag och liknande. En sådan lagstiftning skulle omedelbart snedvrída alla konkurrensförutsättningar, och det är inte förenligt med vår lagstiftning. Men det är intressant att läsa den goda motiveringen till att marknadshyror inte ska få råda.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 88 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Jag förstår att det irriterar Socialdemokraterna lite grann att jag är tydlig och säger att vi verkligen måste få till stånd en översyn av hyressättningssystemet. När det gäller hyran för mindre serviceföretag ska man inte läsa bara några meningar, utan man ska läsa helheten. Jag tror att även Socialdemokraterna vet att vi i Centerpartiet vill slå vakt om småföretag. Jag ber att få läsa innantill från min reservation:

”För att den lokala utvecklingskraften skall få fäste krävs bra och billiga lokaler. När den lokala hyresmarknaden är överhettad riskerar de mindre företagen att slås ut. Lokalhyreslagstiftningen bör därför ses över så att mindre serviceföretag inte drabbas av oskäligen hyreshöjningar som i sin tur medför att tillgång till service går förlorad.” Blanda nu inte ihop äpplen och päron!

Anf. 89 LEIF JAKOBSSON (s) replik:

Fru talman! Rigmor Stenmark redogör för precis de mekanismer som innebär att om man skulle låta marknadshyror råda på hyreslägenheter skulle de mindre bemedlade, de med låga inkomster, omedelbart slås ut. Marknadshyror skulle ju innebära att hyrorna höjdes, och de skulle inte kunna bo kvar. Besittningsskyddet skulle bli en chimär, och vi skulle få en segregation utan like i det här landet. Det är exakt samma mekanismer. Men förstår jag Centerpartiet och Rigmor Stenmark rätt är Centerpartiet mer intresserat av att ge ett lagskydd för mindre företag än att ge familjer möjlighet att bo kvar i sina lägenheter.

Anf. 90 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Även bland småföretagare, som oftast är familjeföretagare, finns det människor som behöver bostad. Det är samma sak. En oskäligen hyra för lokalen där man bedriver sin affär eller för sin bostad vill vi i Centerpartiet inte se. Tillvita mig inte någonting som jag inte har sagt, och tillvita inte Centerpartiet oriktiga upplysningar. Vi ber att få marknadsföra vår egen politik, för då blir det rätt. Är det uppfattat? Centerpartiet vill inte ha några oskäligen hyror vare sig för småföretagen eller för bostäderna. Däremot vill vi ha ett kraftigt nytänkande när det gäller hyressättningssystemet så att vi får i gång byggandet och får lokaler både för småföretag och för människor att bo i.

Anf. 91 LEIF JAKOBSSON (s) replik:

Fru talman! Jag rekommenderar Rigmor Stenmark att titta i protokollet när det är utskrivet och läsa sitt eget anförande. I den här talarstolen för några tiotals minuter sedan utropade Rigmor Stenmark: Vi måste tänka om, vad är det för fel på marknadshyror? Var så god och läs!

Anf. 92 NINA LUNDSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till Leif Jakobsson: Anser Leif Jakobsson att trepartsöverenskommelsen mellan SABO, Fastighetsägarna och Hyresgästernas Riksförbund kommer att kunna bidra till ett ökat bygande av hyresrätter?

Anf. 93 LEIF JAKOBSSON (s) replik:

Fru talman! Ja, jag tror att det kommer att göra det. Det finns så pass mycket okunskap och osäkerhet i debatten i dag att jag tror att ett klarläggande av vad som ska gälla och vad som ska råda kommer att göra nytta.

Låt mig påpeka en sak när det gäller nyproduktion. Det förslag som nu finns innebär en hårdare reglering. I dag är ofta fallet, så är det till exempel i min hemkommun, att i de nya hyresfastigheterna har fastighetsägaren satt hyran utan att förhandla den. Det som föreslås i trepartsöverenskommelsen är att hyresgästföreningen ska vara med och förhandla fram och avtala om en inflyttningshyra. Notera den skillnaden. Jag har hört språkbruket om fri hyressättning i nyproduktion. Det är inte alls tal om det, utan det är tal om att reglera hyressättningen i nyproduktionen.

Men jag tror att fasta spelregler och klarhet i vad som råder kommer att innebära att det blir en del nybyggen, ja.

Anf. 94 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Det är härligt att också kunna få vara glad i kammaren. Leif Jakobsson ger uttryck för att det i alla fall finns en möjlig väg framåt, och det välkomnar vi. Vi tycker att det är väldigt positivt efter de ganska trista beskederna från Vänsterpartiet och Miljöpartiet här i dag.

Vi skulle självfallet välkomna att Leif Jakobsson ansluter sig till reservation nr 2. Den är ju i enlighet med det som Leif Jakobsson säger, så välkommen att ansluta sig till den reservationen vad gäller friare hyressättning i nyproduktion.

Anf. 95 LEIF JAKOBSSON (s) replik:

Fru talman! Vi har i vårt i partis program om bostadspolitiken talat om att vi kan tänka oss att inte längre tillämpa efterhandskontrollen av hyran, om hyran är avtalad och förhandlad. Därför har vi inga problem med denna överenskommelse.

Men ska vi göra ändringar i lagstiftningen ska det gå till på rätt sätt. Det ska utredas och göras konsekvensbeskrivningar så att vi har möjlighet att ta ställning. Det är den utredningen som regeringen har tillsatt i dag, så jag har väldigt svårt att förstå vad den reservationen skulle göra för nytta.

Anf. 96 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Jag ska byta spår.

Leif Jakobsson sade att det var väldigt många kommunalpolitiker som inte ville ha bostadsanvisningslagen.

Egentligen är det här en politisk filosofisk diskussion om vad som är statens roll och vad som är kommunernas roll. För mig är det en självklarhet att vi som statlig organisation har som huvudsyfte att bevaka individens rättigheter även gentemot kommunerna.

Vi behöver bara gå till vår egen gemensamma hemkommun för att konstatera att i dag ökar hela tiden antalet hemlösa i Malmö. Kommunen säger att man inte har några verktyg, att man saknar muskler och att man inte kan få fram några lägenheter.

Vi antog för en tid sedan en bostadsförsörjningslag enligt vilken man skulle kunna ålägga kommunerna att starta en bostadsförmedling. Men regeringen har inte lyckats med detta regeringsuppdrag. Varken Malmö kommun eller Göteborgs kommun har någon bostadsförmedling, i alla fall inte i den bemärkelsen som en bostadsförmedling identifieras i bostadsförsörjningslagen.

Kan inte Leif Jakobsson se att kommunerna i dag med dålig ekonomi – framför allt i storstadsområdena – saknar möjlighet att erbjuda bostäder, även när kommunerna så önskar?

Vore det inte rimligt att ha en bostadsanvisningslag som trots allt gav kommunerna en möjlighet att leva upp till det ansvar som anges i bostadsförsörjningslagen och det ansvar som anges i regeringsformen om allas rätt till en bostad?

Kan inte Leif Jakobsson se en poäng med att det finns en rättighet för människor att ha någonstans att bo?

Det är inte bara bostadsbristen som är orsaken till problemen. Hade det varit så enkelt hade jag kanske delat Leif Jakobssons uppfattning, men i de flesta kommuner med tomma lägenheter finns det i dag hemlösa. Reglerna om rätten till en bostad omgärdas så mycket att de stänger ute vissa människor, trots att de till och med river bostadshus i en del kommuner.

Anf. 97 LEIF JAKOBSSON (s) replik:

Fru talman! Om Sten Lundström är filosofen är jag kanske praktisk. Jag har lite svårt att se finessen med att riksdagen inför en lagstiftning som uppenbarligen inte kommer att tillämpas. Det är ju inte fråga om att tvinga kommunerna att tillämpa reglerna utan det är ett redskap som vi har gett till dem.

Vi i samtliga partier har ett gemensamt ansvar – även utifrån våra olika utgångspunkter och utifrån det som står i regeringsformen om den enskildes rätt till bostad – att se till att aktivera våra kommunalpolitiker i det här jobbet.

Jag tror inte så mycket på pekpinna från den här kammaren, utan jag tror mer på att vi gemensamt försöker att se till att få fart på inte minst kommunalpolitiker så att de använder de instrument som finns, planmonopolen är till exempel ett fantastiskt fint instrument, om man bara förmår och tycker att det är viktigt att man aktiverar sig.

Anf. 98 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att det enda instrument som man i dag har på den kommunala nivån är det egna bostadsbolaget. Tyvärr kan man konstatera att det inte är särskilt många kommunfullmäktigeförsamlingar som orkar ge ägardirektiv som är starka nog till de kommunala bostadsbolagen om att de ska ta sitt sociala ansvar.

Men det finns också många kommunpolitiker som skulle vilja ha lite mer makt, framför allt socialpolitiker. De skulle behöva ha möjligheten att skaffa fram de bostäder som folk så väl behöver.

Det börjar kanske bli dags att lyssna lite mer på de grupper som står utanför, på kommittéer för hemlösa, på de hemlösas egna organisationer och på frivilligorganisationer som jobbar med hemlösa – de som tar strid för individens rättighet att ha någonstans att bo – och lyssna lite mindre på finanskommunalråd runtom i landet.

Jag tror att socialdemokratin, och framför allt de människor som i dag är utan bostad, skulle tjäna på en lite mer vidsynt politik.

Anf. 99 LEIF JAKOBSSON (s) replik:

Fru talman! Detta satte ju det hela i fokus. Sten Lundström säger att det är väldigt många kommuner som inte ens orkar ge starka ägardirektiv till sina kommunala bostadsbolag. Hur skulle vi i riksdagen kunna följa upp detta? Skulle vi införa en lag om starka ägardirektiv? Det låter kanske lite raljant, men vad jag försöker säga är att vi faktiskt måste aktivera oss, våra partikamrater och allihop på det kommunala planet för att få i gång det här arbetet.

Jag tror att när man väl kommer i gång och ser vilka problem det finns framför allt på bostadstörterna tror jag att det kommer att ställas krav på någon form av bostadsanvisningslag eller på något annat sätt för att fördela bostäder rättvist. Då är jag i allra högsta grad positivt inställd till en sådan lagstiftning.

Anf. 100 PETER DANIELSSON (m):

Fru talman! Jag vill återkomma till hyresregleringen.

Leif Jakobsson talar i sitt anförande om att det är viktigt att skydda de mindre bemedlade människorna. Jag vill då ställa frågan: Vem är det som tjänar på dagens hyresreglering? Är det låginkomsttagarna som är vinnarna?

Jag vill påstå att det är precis tvärtom. Genom dagens hyresreglering sker det en stor omfördelning av resurser från fattiga förortsbor till mer välbeställda innerstadsbor. Det systemet som också har skapat en brist på bostäder gynnar absolut inte de som har en tunn plånbok. Det är hundratals som vill ha varje lägenhet som blir ledig i tillväxtorter. Fastighetsägaren kan välja och vraka mellan dessa personer.

Vem tror Leif Jakobsson att fastighetsägaren väljer, en person med god ekonomi eller en med tunn plånbok?

Anf. 101 LEIF JAKOBSSON (s):

Fru talman! Jag vet inte om det sista var ett argument för bostadsanvisningslagen eller vad det kan ha varit.

Ni gör precis samma tankefel, att lägesfaktorn automatiskt innebär att det ska vara billigare att bo utanför city och att det ska vara dyrare att bo inne i stan.

Mellan Peter Danielssons och min hemkommun ligger en kommun vars bostadsmarknad vi båda känner till lite grann. Det resonemanget skulle inte hålla bland hyresgästerna där.

Det finns olika preferensen, och återigen: Vi har inte statlig hyresreglering i Sverige. Vi ha ett lokalt, decentraliserat förhandlingssystem där hyresgästföreningen och fastighetsägaren gör upp om hur hyresstrukturen ska se ut. De trepartsöverenskommelser som det nu handlar om gäller de orter där man inte har uppdaterat sig eller där de inbördes förhållandena mellan olika områden har varit likadana i 10–15 år. Det är nu dags för en omvärdering, precis som man har gjort i Malmö.

Det är detta som ska ske. Det är inte vi här i riksdagen som ska tala om att det ska vara dyrare att bo inne i stan.

Anf. 102 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag säga att det inte var ett argument för något slags bostadsanvisningslag.

Det är glädjande att höra att Leif Jakobsson är så positiv till en differentiering av hyresnivåerna och att detta ska skötas av parterna.

En rak och konkret fråga: Kan jag tolka detta som att Leif Jakobsson tycker att det som MKB har gjort i Malmö är bra när man har hållit tillbaka hyreshöjningarna i de mindre attraktiva områdena samtidigt som man har höjt hyrorna i mer attraktiva områden?

Anf. 103 LEIF JAKOBSSON (s):

Fru talman! Malmö är intressant på ett sätt. Det som var bakgrunden till den omfördelning av hyrorna som gjordes var att Malmö är uppbyggt med årsringar. Nu är vi tillbaka i tiden med 40- och 50-talsbebyggelse. En tvårumslägenhet från den tiden har kanske 10–20 kvadratmeter mindre yta jämfört med en tvårumslägenhet i de senast byggda områdena. Malmöbor är så funtade att de inte räknar hyran i kvadratmeter utan de räknar på kostnaden för en tvårumslägenhet, trerumslägenhet eller fyrrumslägenhet.

Det var bakgrunden till att hyresgästföreningen och det kommunala bostadsbolaget började värdera om hyrorna. Det var för att hyresgästerna uppfattade saken på det sättet. Det har inte heller fått den självklara följden att ju mer centralt, desto högre hyra. Vi kan till exempel ta ett område som tidigare hade stora problem, Holma. Där har hyresgästerna jobbat aktivt med självförvaltning och annat. Där har man värderat upp området, som hade varit ett naturligt förortsområde, som man kallar det här.

Jag tycker att hyresgästerna i fria förhandlingar med fastighetsägarna ska bestämma de inbördes förhållandena mellan bostadsområdena.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 19 §.)

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2002/03:SoU16
Vissa alkohol- och tobaksfrågor (prop. 2002/03:87).

*Vissa alkohol- och
tobaksfrågor*

Anf. 104 CARL-AXEL JOHANSSON (m):

Fru talman! Åhörare och ledamöter! Jag vill börja med att yrka bifall till den del av vår reservation som faller under punkt 3 i detta betänkande, men jag står också bakom resterande del av vår reservation.

Vi debatterade alkoholpolitiken i denna kammare den 11 april, och jag hänvisar till detta protokoll beträffande vår alkoholpolitik. I fråga om dagens betänkande, som bland annat behandlar procentgränsen för tillåten reklam för alkoholhaltiga drycker, kan jag inte annat än instämma i Lagrådets kritik. Man tillstyrker inte regeringens förslag eftersom man inte på ett godtagbart sätt uppfyllt bland annat beredningskraven i ett lagstiftningsärende av detta slag. Upplýsning och yttrande borde ha inhämtats av berörda myndigheter. Även sammanslutningar och enskilda borde ha fått möjlighet att yttra sig.

Men, fru talman, regeringen och statsrådet Morgan Johansson har nu slagit in på ett nytt arbetssätt. Är man inte med från början på regeringens förslag och linje lämnas man utanför beredningen. Detta markerade statsrådet redan då förslaget om alkoholreklam skulle förberedas. Vi moderater blev helt enkelt inte inbjudna till denna diskussion. Det var väl enklast så, fru talman. Då behövde ju statsrådet inte tänka nytt. Så är det ju när man omger sig med ja-sägare. Och det hastade också. Annars riskerade vi folkhälsan här i landet på grund av den ökande alkoholkonsumtionen.

Fru talman! Den ökande alkoholkonsumtionen *är* ett hot mot folkhälsan. Det är vi alla överens om. Men vi är inte överens om hur vi kan minska riskerna och konsumtionen. Det är inte genom ett reklamförbud på alkohol, som man nu föreslår i detta betänkande.

I januari minskade Systembolagets försäljning av spritdrycker och starkvin. Samtidigt fördubblades försäljningen av alkoholisk liksom för cider. Trenden är tydlig: Vi köper mindre sprit men mer alkoholsvaga drycker. Och nu vill man tillåta reklam för just dessa drycker, för allt som inte överstiger 15 volymprocent alkohol.

Fru talman! Jag måste verkligen fråga mig om detta kommer att minska den stigande konsumtionen. Och, ärligt talat, har inte svenska staten en dubbelmoral i denna reklamfråga? Jag säger bara: Absolut vodka! Då borde alla, inklusive statsrådet Morgan Johansson förstå vad jag menar. Hur kan man genom reklam utomlands låta marknadsföra en svensktillverkad spritprodukt på 40–45 volymprocent och därtill uttrycka stolthet för denna produkt allteftersom den vinner marknadsandelar?

Nej, jag uppmanar regeringen att börja se folkhälsoarbetet i fråga om alkohol i ett EU-perspektiv och att agera därefter. Det finns fler frågor än alkoholen som skulle tjäna på detta perspektiv. Vi måste harmonisera vår alkoholpolitik med EU, för att säga något kort om detta. I ett gränsöverskridande Sverige kommer ett förbud mot reklam för alkoholhaltiga över 15 volymprocent inte att förbättra folkhälsan. Detta förbud har ingen acceptans och möter ingen förståelse bland de flesta av oss.

Jag föreslår att riksdagen avslår det här betänkandet och ber statsrådet Morgan Johansson inleda samtal med berörda aktörer, som vin- och sprithandlare, tidningsbranschen och restaurangnäringen, för att frivilligt komma överens om att alkoholreklam inte införs i tidskrifter riktade mot ungdom under 18 år. Jag är säker på att de berörda tar detta moraliska och etiska ansvar för att främja det goda bruket av alkohol. Med det nu liggande förslaget kan dessa tidskrifter ta in reklam för alkoholhaltiga drycker som alkohölsk, öl och vin. Är det så majoriteten vill ha det?

Återigen, fru talman, yrkar jag bifall till den del av vår reservation som faller under punkt 3.

Anf. 105 MARTIN NILSSON (s):

Fru talman! Riksdagen har nu till uppgift att behandla ett betänkande som handlar om flera olika saker. Dels handlar det om inköp av alkohol i vissa fall, dels om partihandel med alkohol, dels om en förändring i tobakslagen som innebär möjlighet att ingripa mot vilseledande marknadsföring. I dessa delar vill jag å utskottets vägnar yrka bifall till förslaget i utskottets majoritetstext. Vi har ju ett bifall i utskottet till regeringens förslag.

Därutöver handlar, som Carl-Axel Johansson var inne på, förslagen i regeringens proposition om alkoholreklam. Det är väl känt att detta är föranlett av Marknadsdomstolens dom i det så kallade Gourmetfallet. Man kan, och bör kanske, ha synpunkter i olika sammanhang på domstolens bedömning. Nu är det ett beslut, och det innebär, som Carl-Axel Johansson påpekade, att vissa sorters alkoholreklam kommer att vara tillåten. Vi kan tycka att det är bra eller dåligt, men det är ett domslut som vi har att rätta oss efter.

Då får vi förstås göra vad som är möjligt. Det är bara att konstatera i det sammanhanget att förbudet mot alkoholreklam är en viktig del av arbetet mot alkoholmissbruk. Vi vet att reklam, om än inte uteslutande men till stor del, definitivt resulterar i ökad konsumtion. Den syftar till det, och den resulterar i det. Vi vet genom undersökningar att reklam, oavsett om den inriktad på det eller inte, påverkar barn och ungdomar. Därför är det viktigt att i dag, så långt det är möjligt, försöka värna de verktyg vi har, att försöka göra inskränkningar i möjligheterna att föra ut reklam för alkoholhaltiga drycker.

Regeringen lämnar nu ett förslag till riksdagen som är i linje med vad som kan göras. Det är väl motiverat. Det ansluter till annan lagstiftning på området. Det utnyttjar det utrymme som enligt bedömning faktiskt finns när man ser på andra länders lagstiftning och så vidare. Det anknyter också till skälen för folkhälsopolitiken.

En majoritet i utskottet stöder förslaget. Det är väl förankrat i bred enighet. Det enda parti som avviker är Moderaterna. För dem som lyssnade på den alkoholpolitiska debatten i fredags är det ingen nyhet. Det var ju en väl dokumenterad skiljelinje i svensk alkoholpolitik som kom till uttryck i fredagens debatt. Det kanske blir något mer tydligt i detta fall än det blir i många andra fall. Jag tycker att det är sällan man ser att de så tydligt väljer producentintresset framför folkhälsopolitiken.

Jag kan inte låta bli att citera en mening ur Moderaternas reservation. Enligt Moderaterna kan ”missbruk av alkohol endast långsiktigt motverkas genom information, upplysning och attitydförändringar.” Innan dess

ska vi alltså släppa loss oerhört mycket större resurser än vad samhället kan släppa loss i den här kampanjen för att göra just det motsatta. Vi ska släppa loss resurser i reklambranschen för information, upplysning och attitydförändringar till förmån för ett ökat bruk av alkohol. Jag tror att det är en direkt kontraproduktiv politik. Det är att sätta producentintresset före folkhälsan.

Jag yrkar avslag på reservationen och bifall till utskottets förslag.

Anf. 106 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara påpeka att det förslag som nu ligger riktar sig mot vin, öl och alkoholprodukter under 15 volymprocent, den dryck som ungdomarna dricker allra mest och där konsumtionen ökar.

Vad vi föreslår är att man på frivillighetens väg ska minska reklamutbudet i tidskrifter riktade mot den här ungdomsgruppen. Så gör man inte i betänkandet. Man kommer genom bifall av förslaget i det här betänkandet att förstärka reklamen gentemot ungdomsgrupperna, som redan använder dessa produkter mer än tidigare. Är det rätt väg?

Anf. 107 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är ingen hemlighet – det står i betänkandet – att utskottets majoritet och regeringen också förordar en utredning för att diskutera hur man kan reglera även annan form av reklam, just för att undvika det som Carl-Axel Johansson är inne på.

Men man kan ju inte komma ifrån det faktum att all reklam för alkohol i stor utsträckning spelar på just attityder, värderingar och sådant som vi vet speciellt påverkar barn och ungdomar. Det är ju väl känt. Det finns i forskningsresultat. Det finns tydligt dokumenterat. Just därför finns det anledning att så långt som möjligt försöka begränsa alla former av alkohol och att försöka göra det mindre förknippat med ungdomars attityder och värderingar att dricka alkohol. Då kan man inte börja med att släppa loss en mångmiljonverksamhet som har till främsta syfte att sälja så mycket alkohol som möjligt. Det är inte starten för att försöka förändra attityder och värderingar bland ungdomar. Jag tycker att Carl-Axel Johansson delvis pratar emot sig själv.

Anf. 108 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att vi pratar emot oss själva alls. Det reklamförbud som man nu inför innebär faktiskt att man godkänner reklam gentemot dessa åldersgrupper, samtidigt som sprit, vin och öl flödar in över gränserna. Det är viktigt att man ändå för en politik som gör att vi harmoniserar hela alkoholpolitiken gentemot EU.

Anf. 109 MARTIN NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är Marknadsdomstolen som i dom har godkänt en viss sorts reklam. Vad vi diskuterar här i dag är om vi ska förbjuda den reklam vi kan förbjuda enligt svensk lag och enligt EG-rätt. Vi vill det. Moderaterna vill det inte. Det är den stora skiljelinjen – inte vad man ska göra med reklam för alkoholhaltiga drycker som ligger under 15 volymprocent. Där finns ingen fråga här i dag. Frågan är: Vad gör vi åt den reklam vi faktiskt kan göra någonting åt?

Anf. 110 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Sedan Sverige gick med i EU har alkoholkonsumtionen ökat med 25 % i stället för att minska med 25 %, som vi hade hoppats och satt upp som mål. Skadorna ökar också, tyvärr. I det läget behöver vi inte mer reklam för alkohol.

Det är ett besvärligt läge som har skapats genom att en grupp jurister i Marknadsdomstolen med större känsla för marknadsföring än för folkhälsa har satt den svenska lagstiftningen ur spel. Väl att märka är det alltså inte EG-domstolen som har underkänt den svenska lagstiftningen.

Alkoholreklam ligger inte i konsumenternas intresse, i synnerhet inte i Sverige, där konsumenterna har tillgång till opartisk information genom Systembolagets kataloger och Varunytt och dessutom ett stort antal oberoende vinskribenter. Alkoholreklamen kanske är bra för producenter, importörer, reklambyråer och tidningar, men den ger ingen vägledning för konsumenterna, det vet var och en som har tagit del av alkoholreklam.

Nu klagas på att det lagförslag som regeringen har lagt fram i det här läget är ofullständigt berett. Ja, tyvärr är det en följd av EU-systemet att domstolar kan skapa ett laglöst tillstånd eller i varje fall ett oklart rättsläge genom en sådan här dom som Marknadsdomstolens. Då måste lagstiftaren agera snabbt. Jag tycker att regeringen är värd en eloge för att man har handlat snabbt men inte alltför snabbt. Det har ändå varit en beredning.

Man säger också att den procentgräns som finns i lagförslaget nu är godtycklig, och det är klart: Varje gräns kan på sitt sätt vara godtycklig. Men det finns ju en gammal tradition i svensk alkoholpolitik att främja övergång från starkare till svagare drycker. Det betyder ju inte att man bagatelliserar riskerna med vare sig vin, öl eller alkoholisk, men som Martin Nilsson var inne på finns det inom EU redan lagar som gör skillnad när det gäller möjligheten till alkoholreklam just med hänsyn till alkoholhalten. Men jag tycker, precis som utskottet också säger, att det är bra att man samtidigt har tillsatt en utredning för att se om man inom EG-rättens ram kan hitta andra sätt att begränsa alkoholreklamen än denna anknnytning till alkoholstyrka.

Min slutsats är, i all korthet, att vi även på det här området måste arbeta inom EU för att skapa ökad förståelse för behovet av att hålla tillbaka alkoholreklamen. Jag ber att få yrka bifall till förslaget i socialutskottets betänkande nr 16.

Jag vill ge Carl-Axel Johansson rätt i att det finns ett inslag av statlig dubbelmoral när det gäller alkoholreklam, nämligen att svenska staten genom sitt tillverkningsföretag gör sitt bästa för att göra reklam för starkare drycker där det är tillåtet. Jag tycker att man borde upphöra med det, men det är ingenting som vi kan göra något åt i det här sammanhanget. Dubbelmoral är aldrig särskilt bra moral – det kan vi vara överens om.

Jag vill också understryka att det inte genom det beslut som föreslås riksdagen nu finns något hinder för alkoholnäringsen att frivilligt sanera reklamen så att den inte riktar sig till barn och ungdom genom att komma in i särskilda barn- och ungdomstidskrifter och liknande. Det kan man gott göra även om det inte står i lagen. Det finns heller inget hinder för regeringen att ta initiativ till sådana diskussioner. Tyvärr är det så att internationella erfarenheter visar att sådana här försök till självsanering i

regel har varit helt meningslösa. Det finns tillräckligt många cyniker och sabotörer inom alkoholindustrin som är för att utnyttja alla möjligheter att skaffa sig kunder så tidigt som möjligt. Det är ju så: Den bästa kunden för alkoholindustrin är ju den som börjar tidigt och blir alkoholberoende – tyvärr.

Prot. 2002/03:92
16 april

*Vissa alkohol- och
tobaksfrågor*

Anf. 111 ULRIK LINDGREN (kd):

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i socialutskottets betänkande om vissa alkohol- och tobaksfrågor, som bland annat innehåller frågan om att begränsa alkoholreklamen så gott det går, efter att nu domen i Stockholms tingsrätt och i Marknadsdomstolen slagit fast att vårt generella alkoholreklamförbud i EG-rättslig mening är för långtgående.

Det finns ingen säkerhet om att den föreslagna 15-procentsnivån kommer att rättsligt vinna vid ett överklagande. Finnarna har klarat att få behålla en något högre procentgräns, och förhoppningsvis kan vi klara lite lägre än en 15-procentig gräns för reklamen.

Vi hade givetvis helst sett att vi hade fått behålla vårt generella förbud mot annonser för sprit, vin och starköl. Det är ett elände att alkoholäskan nu kommer att få en myckenhet av reklam. Det kan vi ju med viss säkerhet förutspå. Men vi välkomnar att försöka göra bästa möjliga av den situation vi står inför.

Kristdemokraterna välkomnar även att regeringen i detta ärende har agerat med viss hast. Domen i Marknadsdomstolen kom den 5 februari, och den här reklambegränsningen ska kunna träda i kraft den 15 maj. Det gäller att agera innan en ordning har satt sig med reklam, som sedan är svår att rubba.

Fru talman! Vi kan åter konstatera att alkoholkonsumtionen har ökat dramatiskt de sista fem åren, trots att alkoholreklam *inte* har varit tillåten. Med fritt fram för marknadsföring av alkohol finns det naturligtvis anledning att frukta att konsumtionen drivs upp ytterligare. Marknadsföringen av en vara är ju inte konstigare funtad beträffande alkohol än beträffande någon annan produkt. Om ett företag värderar att man får igen sin marknadsföringskostnad genom inkomster av försäljning blir det marknadsföring. Därför har vi en omfattande ölreklam, och vid en legalisering av övrig reklam för alkohol skulle vi förstås få en omfattande reklam som skulle driva upp alkoholkonsumtionen ytterligare. Svenska statens reklam för Absolut vodka är ju ett illustrativt exempel på detta.

Vi har inget behov av fler faktorer som driver upp konsumtionen. Vi har i stället ett närmast desperat behov av att hitta mekanismer, förändrade attityder med mera, som pressar ned konsumtionen.

Det är naivt att tro att branschen och tidningar med hårt trängda ekonomier på frivillig grund skulle avstå alkoholannonsering. Somliga tidningar kommer säkert, i namn av yttrandefrihet, att tvärtom maximalt driva möjligheten att ta in annonser för alkohol. Medierna behöver snarare lagstiftningens stöd.

Det är välkommet att propositionen och utskottets betänkande anger att det bör övervägas om det är möjligt att införa mer ingripande begränsningar i rätten till marknadsföring av alkoholdrycker i kommersiella annonser utan att det krockar med EG-rätt. Det är angeläget att driva frågan i botten, så långt vi kan gå. EG-rätten medger undantag från kra-

vet på fri rörlighet för varor och tjänster då det är motiverat av bland annat folkhälsoskäl. Denna EG-rätt ska vi nyttja maximalt.

Kristdemokraterna kommer att nogsamt följa hur regeringen fortsätter arbetet med att nyttja detta undantag i EG-rätten i folkhälsans intresse.

Kristdemokraterna ställer sig även avvisande till de återkommande försöken att på olika sätt bryta upp detaljhandelsmonopolet, som i motionskravet att även de som har tillfälliga serveringstillstånd ska få göra sina inköp från andra leverantörer än Systembolaget.

Fru talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets förslag till beslut!

Anf. 112 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Jag ämnar följa uppmaningen från talmannen i morse att vi ska begränsa oss. Jag kan göra det med tanke på att tidigare talare noga har redogjort för dagens ärende i detta tunna men mycket viktiga betänkande som har kommit fram snabbt och bra. Jag tänker i alla fall säga några meningar om det.

Av folkhälsoskäl har vi i Sverige sedan lång tid varit mycket restriktiva när det gäller marknadsföring av och reklam för alkohol. Den politiken har varit relativt lyckosam och bidragit till att många har blivit medvetna om att bruk av alkohol medför risker för hälsan. Men vi kan helt klart konstatera att så kallade kontinentala dryckesvanor ökar i Sverige. Trycket att förändra vår alkoholrestriktiva politik har sedan vi gick med i EU ökat markant.

Inom EU är fri rörlighet för varor och tjänster överordnat målet om god folkhälsa. Förståelsen inom EU för Sveriges alkoholpolitik är ganska liten, om den ens finns där. Vi tvingas alltmer att följa EG:s lagstiftning på detta område.

Den alltmer ökande öl-, vin- och spritkonsumtionen har redan visat att alkoholrelaterade sjukdomar har ökat. Det är inte alls bra. Det motverkar en god folkhälsa.

Fru talman! Marknadsföring har stor genomslagskraft. Producenter av öl, vin och sprit är mycket väl medvetna om att om de satsar stora summor på välinformerad och målinriktad reklam så kommer vi att köpa mer alkohol.

Jag välkomnar att Sveriges regering och en helt övervägande majoritet i riksdagen fortfarande står fast vid en alkoholpolitik som försöker skydda folkhälsan genom att begränsa marknadsföringen av alkohol. Det är i detta sammanhang också viktigt att påtala att det är angeläget att regeringen ser över vilka ytterligare lagändringar som kan göras inom detta område.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till förslagen i socialutskottets betänkande i deras helhet.

Anf. 113 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Alkoholreklam är vad vi minst av allt behöver i ett läge där alkoholkonsumtionen i Sverige ökar kraftigt, inte minst bland våra tonåringar. Jag och Centerpartiet säger därför nej tack till alkoholreklam.

EG:s regelverk måste ändras så att medlemsländerna i likhet med vad som gäller tobaksreklam ges rätten att bestämma om alkoholreklam ska vara tillåten eller inte. Här har regeringen en viktig uppgift. Men en änd-

ring av EG:s regler kommer att ta tid. Under tiden riskerar vi att alkoholkonsumtionen fortsätter att öka.

Därför är dagens betänkande viktigt. Det råder ingen tvekan om att alkoholreklamen syftar till att öka efterfrågan av alkoholdrycker och att möjligheten att begränsa marknadsföringen är ett viktigt alkoholpolitiskt instrument. Mot bakgrund av att den restriktiva alkoholpolitiken sedan EU-inträdet underminerats på flera sätt måste vi agera skyndsamt dels för att försvara vår svenska alkoholpolitik, dels för att hitta nya instrument för att begränsa alkoholkonsumtionen och dess skadeverkningar.

Centerpartiet ställer sig bakom betänkandet SoU16 i dess helhet. Vi har deltagit i överläggningar inför framtagandet av propositionen. Frågan har enligt min uppfattning hanterats på ett bra och ansvars-kännande sätt av berörd minister och utskottet. Att lyssna in och tänka efter före har visat sig leda till bred uppslutning, vilket är särskilt angeläget i denna typ av frågor. Finns viljan går det att gå snabbt fram med ärenden.

Centerpartiet anser att det som ett första steg nu görs vad som går att göra.

Vi tillstyrker också att regeringen påbörjat en utredning om vilka ytterligare lagändringar och åtgärder som kan vidtas för att begränsa möjligheterna att införa alkoholreklam i tryckta skrifter. En av utgångspunkterna kan och bör vara att endast specialtidningar tills vidare ges möjlighet till alkoholreklam, allt i syfte att skydda och värna folkhälsan.

Fru talman! Det kan också vara på sin plats att, precis som Gabriel Romanus, erinra om att ingen tvingar tidningarna att ta in alkoholreklam. Det är alltså fullt tillåtet att avstå. Det borde inte vara svårt för seriösa tidningar att ta sitt samhällsansvar i en svår situation för folkhälsan. Även vi konsumenter kan faktiskt påverka medieföretagen. Vi kan tala om att vi inte vill ha alkoholreklam i den tidning som vi köper eller prenumererar på.

Den debatt vi har haft och har och det faktum att sex ansvarstagande partier nu markerar har säkert också bidragit till att dämpa intresset för att satsa på alkoholreklam. Enligt statistik från Sifo fanns det första kvartalet i år alkoholreklam för 7,3 miljoner kronor i tidningar, radio, TV, fack- och populärpress. Det innebär en ökning jämfört med motsvarande period förra året men ändå en ganska blygsam nivå. Med hänvisning till det sociala ansvaret tillåter jag mig tycka att de borde avstå från alla former av alkoholreklam.

Fru talman! Centerpartiet står upp för en ansvarsfull alkoholpolitik. Därför står vi också bakom förslagen i propositionen och betänkandet, vilka jag således yrkar bifall till.

Anf. 114 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Några har tolkat det som att utskottet vill ha reklam för alkohol, öl och vin. Så är det inte. Nu har vi gjort så långt det är möjligt just nu, och jag är glad för det. Jag är också glad över utredningen som ska försöka hitta andra sätt.

Någonstans har jag läst att den här sortens reklam har vissa restriktioner. Den får inte vara frestande. Men då undrar jag varför man har reklam, om den inte ska fresta. Det är väl det som är meningen med reklam.

Dagens Nyheter har skyndat sig, i det här tomrummet utan lag. I går hade tidningen en jätteannons om whisky. Bara jag har lite ledigt så jag hinner göra det ärendet ska jag säga upp mitt abonnemang på Dagens Nyheter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

*Vissa frågor om
Försvarets
anpassningsförmåga*

15 § Vissa frågor om Försvarets anpassningsförmåga

Föredrogs
försvaretsutskottets betänkande 2002/03:FöU3
Vissa frågor om Försvarets anpassningsförmåga (skr. 2002/03:48).

Anf. 115 ALLAN WIDMAN (fp):

Fru talman! Folkpartiet liberalerna känner oro för den tilltagande när-synthet som utvecklats inom svensk försvarspolitik. Den är förställd på så sätt att hotet om väpnad konflikt i vårt närområde känns avlägset. Kalla kriget är över. Lejonparten av de länder som ingick i Warszawa-pakten är på intåg i antingen Nato eller Europeiska unionen – eller både-och. Med något undantag är Europa i dag en kontinent av fria demokratier.

Den frontposition, fru talman, som Sverige hade inom ramen för öst-västkonflikten har förbytts i en köposition i den nya spänning som många skönjer mellan nord och syd.

Med denna världsbild på näthinnan har nya uppgifter kommit i fokus för det svenska försvaret. Främst handlar det om vår förmåga till internationella insatser, men även om uppgiften att stödja det civila samhället vid svåra påfrestningar i fredstid. En konsekvens har blivit att vi prioriterar utbildning och materiel som behövs för dessa närliggande uppgifter samtidigt som vi tenderar att glömma behovet av och förmågan till anpassning till en annan omvärldsbild.

Fru talman! Det vore förmätet, för att inte säga dumdrigt, att anta att den blodiga europeiska historien nu nått vägs ände. Därför tror vi att de frågor som aktualiseras i regeringens skrivelse är viktiga, inte bara genom att föreslagen materielavveckling är ett beslut i miljardklassen, utan också genom att det gäller vår förmåga att anpassa oss till en framtida, ännu okänd, hotbild.

Folkpartiet liberalerna har i grunden ingen annan uppfattning än att materiel som blir oanvändbar ska avvecklas oavsett om det beror på teknisk utveckling eller ändrad utbildning av våra förband. Under mycket lång tid har vi betonat vikten av ett vassare och mera modernt försvar. Men detta får inte innebära att varje materielavveckling ska bifallas. Avvecklingen i fråga måste alltid vägas mot kostnader och den nytta som materielen trots allt representerar ur försvarssynpunkt.

Den motion som vi väckt utmynnar i att det saknas två viktiga förutsättningar för den aktuella materielavvecklingen. Dels gäller det en utredning om alternativkostnaden, det vill säga kostnaden för att i stället hålla materielen förrädsställd under ytterligare ett antal år, dels gäller det en ny realistisk tidsplan för det pågående avvecklingsarbetet.

Det är anmärkningsvärt att regeringen inte lämnar något ekonomiskt underlag för sitt beslut. Var i vårt samhälle skulle ett beslut fattas som involverar värden för miljarder utan att en enda siffra anges beträffande kostnaderna för fortsatt avveckling eller fortsatt förrådsställning? Bara under förra året uppgick kostnaderna för Försvarets materielavveckling till 639 miljoner kronor. Det är förhållandevis dyrt att avhända sig det som tidigare betingat ett högt pris för skattebetalarna. Om priset är alltför högt kommer vi dessvärre inte att få veta.

Uppenbart är också att avvecklingen sker under former som är betänkliga. I en kritisk rapport från Riksdagens revisorer – *Skänka, sälja eller slänga?* – tecknas en närmast panikartad bild av läget. Den nu pågående materielavvecklingen har kommit i gång sent, och revisorerna varnar i sin rapport för att den snäva tidsramen – senast 2004 – kan leda till slöseri med skattebetalarnas medel. I massmedierna har vi redan kunnat iakta flera exempel på detta, och fler kommer sannerligen att följa.

Det behövs en ny och realistisk tidsplan om materielavvecklingen ska ske i ordnade och för den offentliga hushållningen acceptabla former.

Fru talman! Det är värt att notera att utskottsmajoriteten till del hör sammat våra synpunkter. Man ställer sig bakom föreslagen avveckling men understryker att vinsterna endast uppnås om ”materielen avvecklas kostnadseffektivt, och under rimliga tidsförhållanden, och att kostnaderna för detta vägs mot andra åtgärder”.

Problemet är bara att medan vi uppställer dessa krav som en förutsättning för klartecken till avveckling blir utskottsmajoritetens ställningstagande inte mer än en from och i efterhand framförd förhoppning. Mot bakgrund av de färskas erfarenheterna på detta område och de starka drivkrafterna inom departementet och Försvarets makt ska vi nog dessvärre inte hoppas på för mycket.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 116 MARIE NORDÉN (s):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Ett modernt försvar behöver modern materiel. Försvaret har i dag undanställd materiel som ska kunna användas för att vid behov bygga upp olika förband. Materielen för förbanden är sammanförd i materiella mobiliseringsenheter. Dessa enheter består till stor del av materiel som tidigare användes i den nu avskaffade krigsorganisationen. Det handlar bland annat om äldre pansarbandvagnar och understöds- och underhållsmaterial för till exempel markstridsförband, kustartilleripjäser, transportbåtar och flygbasmaterial.

Försvarets makt konstaterar nu att viktiga delar av materielen inom den närmaste tiden riskerar att bli omodern och inte kommer att kunna uppfylla de operativa krav som kan komma att ställas. Man bedömer det inte heller som troligt att de krigsförband som skulle kunna organiseras kan ingå i en större gemensam operation. I vissa fall är materielens status till och med så dålig att somliga system inte kan användas över huvud taget.

Vi anser att det är rimligt att avveckla materiel som efterhand blivit omodern och inte längre uppfyller de krav som kan förutses i den framtida krigföringen. Kostnaderna för att underhålla och förrådshålla materiel, samt upprätthålla personalens kompetens, måste stå i proportion till

den operativa effekt som dessa krigsförband kan komma att ha efter en femårig uppbyggnad.

Mot bakgrund av det säkerhetspolitiska läge som Sverige befinner sig i är det rimligt att den minskade operativa effekt som den föreslagna förändringen innebär kan accepteras. Det är viktigare att kunna använda de frigjorda medlen exempelvis till en ökad utbildnings- och övningsverksamhet och på så sätt höja den operativa effekten av de krigsförband som kan behövas i ett mer kortsiktigt perspektiv.

Självklart ska avvecklingen göras på ett så kostnadseffektivt sätt som möjligt, under rimliga tidsförhållanden och genom att kostnaderna för avvecklingen vägs mot andra åtgärder. Vad som kan komma att ingå i de materiella mobiliseringsenheterna kommer att variera över tiden. Det viktiga är att vi använder försvarets krympande resurser så effektivt som möjligt. Ett led i detta är att avveckla oanvändbar materiel.

Anf. 117 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Fru talman! Marie Nordén säger att många av de förband som är tänkta att använda den materiel som det är fråga om i detta ärende inte kan operera i ett större sammanhang. Jag har inte tillräcklig kunskap för att motsäga henne på den punkten. Jag skulle dock vilja höra om all den materiel som det är fråga om i detta fall – alltså materiel för två hela armébrigader, amfibiebataljon, kustartilleri med mera – enligt Marie Nordéns uppfattning är betydelselös och oanvändbar för det svenska försvaret eller om det finns delar i den som man menar sig kunna behålla. Det var den ena frågan.

Den andra frågan gäller den turordning som har gällt för detta ärende och för utskottets ställningstagande. Delar Marie Nordén uppfattningen att det vore rimligt att först få ett fullgott beslutsunderlag och därefter fatta beslutet i stället för att göra tvärtom som utskottsmajoriteten faktiskt gjort i detta fall?

Anf. 118 MARIE NORDÉN (s) replik:

Fru talman! Jag är inte heller kompetent att bedöma i vilken ordning man bör göra avvecklingen. Det överlåter jag till Försvaretsmakten. Det är Försvaretsmakten som ska ha avgörandet när det gäller vilken materiel som inte går att använda och vilken materiel som man kan skjuta fram avvecklingen av eller använda på annat sätt. Det är Försvaretsmaktens kompetens som måste utnyttjas där. Om detta inte påverkar den operativa verksamheten i större utsträckning än att vi måste fatta andra beslut tycker jag att Försvaretsmakten bör ha möjlighet att göra dessa förändringar.

Anf. 119 ALLAN WIDMAN (fp) replik:

Fru talman! Min fråga var närmast i vilken ordning som saker och ting ska ske när man hanterar ett sådant ärende. Vi har i vår reservation och i den motion som föregick reservationen efterlyst ett underlag som vi skulle kunna grunda vårt beslut på i försvarsutskottet. Nu har vi förstått att utskottsmajoriteten hör samman detta. Men min fråga är: Är det inte alltid i politiska sammanhang en fördel om man först får ett fullgott beslutsunderlag och därefter fattar beslutet i stället för att göra tvärtom som man har gjort i detta fall?

Anf. 120 MARIE NORDÉN (s) replik:

Fru talman! Vi kanske borde få en lista på något sätt från försvaret. Men detta är en fråga som har diskuterats länge av riksdagen och i utskottet. Det är alltså ingen ny fråga som dyker upp på vårt bord i dag.

Vi vet att detta är något som har efterfrågats av många i Försvarsberedningen där man i detalj diskuterar dessa frågor.

Jag undrar om man från Folkpartiet har ändrat uppfattning eftersom man driver två olika linjer. Man driver nämligen i Försvarsberedningen väldigt bestämt att det ska vara en sund avveckling.

Jag kan förstå frågan om i vilken ordning som man ska ta detta. Och ibland undrar jag om det kanske tar lite för lång tid att gå igenom alla listor och om vi har rätt kompetens här. Jag tror faktiskt att vi måste bestämma om vilka mål vi ska ha och vad försvaret ska leva upp till när det gäller operativ verksamhet. Vi vet att vi kommer att återkomma till frågan om övertalig materiel igen. Jag kan därför tyvärr inte svara mer på den frågan.

Anf. 121 ROLF GUNNARSSON (m):

Fru talman! Jag är medveten om de vädjanden som gjordes i morse om att vi ska snabba på. Men vi i försvarsutskottet har inte så ofta ärenden i kammaren. Det är ytterst sällan. Jag kanske därför är föranlåten att ta några minuter i anspråk.

Vi ser också ärendet som mycket viktigt. Ordet anpassning, som är dagens ämne, har fått en helt ny betydelse efter vårbudgetens intåg i huset i går. Det går inte att stå här nu och låtsas som om den delen inte finns. Ordet anpassning har som sagt fått en ny betydelse så snabbt att vi inte har hunnit debattera dagens ärende.

Den skrivelse som är grunden till dagens debatt var och är en tämligen slätstruken skrivelse. Jag behövde läsa sidorna ett antal gånger innan jag kom fram till funderingarna om vad regeringen egentligen ville med denna skrivelse. Det är knappast den del av försvaret som tas upp i skrivelsen som man i dessa dagar funderar på och reagerar på. Ordet anpassning har väl en vidare innebörd nu i och med vårbudgeten, och dagens ärende borde ha haft rubriken Försvarets avvecklingsförmåga.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat frågan om att på medellång sikt kunna organisera fler krigsförband än de förband som riksdagen har beslutat successivt ska sättas upp. Det är med detta i tankarna som det inte går att isolera frågan utan att fundera på hur dagens ärende påverkas av miljardbesparingarna där ordet anpassning får betydelsen avveckling, som, om man vill vara snäll så här före påsk, också är en sorts anpassning.

Jag ska ta ett exempel för att visa vilka summor som vi talar om. Vad är exempelvis 1 miljard i det här fallet? Hela Bodens garnison kostar ungefär 800 miljoner att driva ett år. Då förstår man vad anpassningen betyder. Allan Widman har berättat lite grann vilka summor som fjolårets avvecklingsverksamhet i fråga om materiel kostade.

En fråga som man också kan fundera på är hur ÖB reagerar på dagens ärende. Det släpper han väl igenom ganska enkelt. Men eftersom ordet materiel kom in i huset i går på ett allvarligare sätt måste han få en helt ny dimension i sitt tänkande. Och hur kommer förbanden att påverkas av detta? Den frågan tycker jag i högsta grad är berättigad.

Dagens ärende som gäller anpassning har fått en annan innebörd på ett ganska dramatiskt sätt i och med gårdagens framläggande av vårpropositionen. Man funderar självklart på sin kammare över hur olika platser kommer att drabbas av detta. Hur kommer Boden, Halmstad, Strängnäs och Ronneby att drabbas av dessa nedskärningar? Andra exempel är Kristinehamn, Göteborg, Gotland, Stockholm och Revinge. Hur kommer Marie Nordéns hemlän Jämtland att klara sig? Det är också en fråga.

I det perspektivet kommer dagens ärende om anpassningsförmågan och en del som gäller avyttring av äldre materiel att vara ett ärende likt den berömda jämförelsen mellan myran och elefanten. Så känns det i alla fall i dag. Vi är i och med dagens ärende eniga om själva myran, men jag gissar att det blir betydligt tuffare när vi ska diskutera elefanten.

Jag ska först ta upp skrivelsen och vår behandling av den. Det går att instämma i mycket och många av de farhågor som Allan Widman och Folkpartiet tar upp i sin reservation i dagens ärende. Men vi moderater har alltså inte gått så långt som Folkpartiet, men självklart kräver vi yttersta och högsta aktsamhet och noggrannhet då försvarsmateriel avvecklas och skattebetalarnas pengar ska hanteras, som Allan Widman var inne på. Det instämmer vi i.

Jag tror att de flesta inom försvaret då vi talar om anpassning och förmågan direkt kopplar till vad som väntar oss. Det känns nattståndet som jag sade och till och med lite historiebevingat att ta ställning till dagens ärende utan att se på verkligheten. Och vår oro finns om hur reaktionen blir hos försvarets ledning och då främst ÖB. Hur ser han nu på materieldelen i det här? Att han kan svälja själva anpassningen tror jag är okej, men vad händer mer? Vi vet vad ÖB har sagt om hela ekonomin.

Hösten 2002 sade ÖB: ”Jag ser på kort och medellång sikt inga möjligheter till en fortsatt reducering av försvarets anslag.”

I Sälen sade ÖB: ”Jag ser själv, under de närmaste åren, inte några realistiska möjligheter att reducera försvarets kostnader.”

I Försvarsforum sade ÖB: ”För att kunna ställa upp på önskvärda förmågor i internationella insatser behöver vi snarare mer pengar!”

Jag ska ta upp äldre materiel, som vi diskuterar i dag, som vi inte har nytta av och som vi inte kan nyttja. Denna ska vi självklart avveckla. Men vi vill framföra en varning. Man borde iaktta en viss försiktighet. Med den överenskommelse om dramatiska besparingar som har gjorts kanske vi inte längre kan ha det nyaste och det bästa inom materielområdet.

Det är enligt vår mening rätt att avveckla materiel som inte behövs om vi vet vad vi ska ha i stället. Däremot är det enligt vår mening fel att i dag avveckla modern materiel om vi inte vet vad vi ska ersätta den med. Frågan om materiel och hur den ska avvecklas har, tycker vi, definitivt kommit i ett nytt läge bara under de dagar och veckor som har gått sedan vi satt i utskottet och behandlade detta ärende.

Vi tycker att det är viktigt – från och med i går ännu viktigare – och nödvändigt att utskottet, precis som hösten 2002, pekar på att om ytterligare avveckling av så kallade materiella mobiliseringsenheter även framtiden är motiverad ska regeringen återkomma till oss i riksdagen med en redovisning av detta. Den redovisningen ska tydligt visa att det under denna period inte föreligger något behov av aktuellt förband eller aktuell

materiel, även inom ramen för förändrade uppgifter, för att en avveckling ska kunna ske.

Det här är viktiga meningar för oss moderater och en av anledningarna till att vi inte har ansett oss behöva ha någon reservation i detta ärende.

Vi ska när det gäller materielanslaget se på utvecklingen och jämföra den med Försvarsmaktens tydliga budskap. Redan i dag är det ett stort gap mellan ambitioner och tilldelade resurser. Detta gap ökar och uppgår för närvarande till minst 2 och kanske 4 miljarder kronor. Försvarsmakten begär nu tidigare beslut före försvarsbeslutet 2004 för att kunna vidta anpassningsåtgärder för att möjliggöra förändringar.

Jag hoppas – trots att vi har lite tidspress – att majoritetens företrädare i debatten, Marie Nordén, vill svara på några få frågor och funderingar om ärendet. De har indirekt definitivt med dagens ärende att göra, och man kan inte enligt vår mening isolera det här anpassningsärendet och låtsas som att allt är frid och fröjd och att inga hot finns bakom hörnet. Frågan om materiel har som sagt fått en ny dimension under de senaste timmarna i detta hus.

Tror Marie Nordén att ÖB kan sitta kvar när den ekonomiska uppgörelsen har gjorts när det gäller materieldelen? Nu har ju Socialdemokraterna också tenderat att säga att vi inte behöver någon ÖB, så det kanske löser sig på det sättet – vad vet jag?

Hur tror Marie Nordén att exempelvis hennes hemstad Östersund kommer att påverkas när man ska göra besparingarna på materielsidan? Det behövs ju en rejäl anpassning.

Det var snälla frågor eftersom man ska vara snäll så här till påsk. Eftersom jag också vet att det var jungfrutalet för Marie Nordén har jag hållit mig snäll.

Som jag sade inledningsvis borde dagens ärende ha haft rubriken Avvecklingsförmåga.

Fru talman! Jag vill därmed yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 122 BERIT JÓHANNESSEN (v):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till försvarsutskottets förslag i betänkandet. Vi är överens, förutom att det finns en reservation i frågan.

Jag vill ändå ge en del synpunkter på ärendet. Där redovisas tidigare utskottsbetänkanden om anpassning. I diskussionerna var det bara en anpassning uppåt som redovisades och som regeringen och Försvarsmakten gav försvarsutskottet uppgifter om. Men anpassning är faktiskt också en reducering eller att eljest förändra. Anpassning är alltså inte bara upp, utan det är också att dra ned försvaret och att förändra det på andra sätt.

I det här sammanhanget krävde Vänsterpartiet att Försvarsmakten också skulle redovisa just hur en neddragning skulle genomföras och hur den skulle påverka olika delar av Försvarsmakten.

Betänkandet visar också en utveckling från att spara för säkerhets skull till en insikt om att det inte går att spara det som inte är operativt motiverat. Det är en bra utveckling, tycker jag.

När invasionshotet nu är begravt och vi har en omstrukturering som pågår måste det också naturligtvis påverka materielförråd och inriktning på anpassning. Vänsterpartiets krav på omförhandlingar av det alldeles

för stora antalet JAS-plan klingade ohört länge. Men för något år sedan beslutades det att man skulle få lov att leasa ut en del av de 40 JAS-plan som Försvaretsmakten själv säger är för många. Trots det – det har inte varit så många som har leasats ut – kommer naturligtvis JAS-planen att binda både pengar för hangarer och personal för skötsel av planen, som är till förfång för andra satsningar såväl inom som utanför Försvaretsmakten. Det visar också den tröghet som finns för omstrukturering.

Det har förts, och det förs, en mängd diskussioner om avveckling av materiel. Det är uppenbarligen känsliga frågor. Vi har fört diskussioner här i riksdagen förut, och det kommer att bli fler. Det är vettigt, bra och nödvändigt att avveckla materiel som inte bedöms behövas. Jag delar utskottets mening att avvecklingen ska vara kostnadseffektiv. Det ligger ett stort ansvar på Försvaretsmakten för att planera och verkställa avvecklingen till minsta möjliga kostnad för skattebetalarna, men också med all möjlig och tänkbar miljöhänsyn.

Försvaretsmakten beräknar att avvecklingen av materiel totalt sett kommer att minska behovet av förråd med en miljon kvadratmeter. Det är ganska stora ytor som kan frigöras. Förra försvarsministern hade räknat ut att detta motsvarade 1 430 plenisalar! Om beräkningarna stämmer och om detta genomförs helt ut kommer en hel del pengar att kunna frigöras bara vad gäller hyror och skötsel av de här angelägna områdena. Jag ställer mig helt bakom betänkandet.

Anf. 123 CLAES VÄSTERTEG (c):

Fru talman! Sveriges säkerhetspolitiska situation har under de senaste årtiondena förändrats radikalt. Vi i Centerpartiet har varit med och tagit ansvar för att förändra och anpassa Försvaretsmakten i enlighet med den nya hotbilden.

Betänkandet visar tydligt att vi måste vidta en del åtgärder för att anpassa försvaret till de nya förutsättningarna. Då blir det en naturlig del att man anpassar och avvecklar materiel som efter hand har blivit omodern och kommer att bli omodern. Vi i Centerpartiet finner därför ingen anledning att Försvaretsmakten ska ha kvar materiel som är omodern och inte tillför något nämnvärt i krigsorganisationen.

Vi vill snarare se ett försvar som är anpassat till framtidens förhållanden och förhållanden med en allt större internationell inriktning för Försvaretsmakten. Därför är det nu ännu viktigare att se till så att frigjorda medel kan användas i en ökad utbildnings- och övningsverksamhet. En utökad övningsverksamhet är avgörande för att kunna höja den operativa effekten på de krigsförband som behövs.

Men självfallet ska materielen avvecklas kostnadseffektivt, och självfallet ska den avvecklas under rimliga tidsförhållanden. Det är något som utskottet har lyft fram både i detta och i tidigare betänkanden. Precis som det står i betänkandet är det nu regeringens och Försvaretsmaktens ansvar att förverkliga avvecklingen på det sätt som utskottet har krävt.

Samtidigt kan jag erkänna att den kortsiktiga besparingen kan vara begränsad, bland annat beroende på avvecklingskostnader, som dock är av engångskaraktär. Däremot är jag övertygad om att besparingarna på längre sikt blir betydande, inte minst med tanke på det som Berit Johansson sade tidigare om hur många plenisalar färre vi behöver ha till materieförråd. Därför är det enligt min mening inte särskilt hållbart att

binda ekonomiska resurser i onödan för att kunna anpassa ett försvar till en situation som inte längre är motiverad. Därför kan delar av det nuvarande innehållet i de materiella mobiliseringsenheterna avvecklas.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

16 § Svenskt deltagande i Förenta nationernas fredsoperationer i Demokratiska republiken Kongo

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande 2002/03:UU15

Svenskt deltagande i Förenta nationernas fredsoperationer i Demokratiska republiken Kongo (prop. 2002/03:58).

Anf. 124 CARINA HÄGG (s):

Fru talman! Kriget i Kongo-Kinshasa har enligt organisationen International Rescue Committee, IRC, och dess nyligen presenterade sammanställning kostat minst 3,3 miljoner människoliv. Inte sedan andra världskriget har så många människor dött i ett krig och så många människor fått lida. Det är ett krig som många länder har varit mer eller mindre djupt involverade i, med mycket egenintresse. Därför var det positivt att utöver de krigförande parterna flera andra statschefer från världsdelen var närvarande när fredsavtalet undertecknades i Sydafrika den 2 april i år. I huvudstaden Kinshasa kunde man följa förhandlingarna i radio och TV.

Rapportörer säger att så många kongoleser var så glada. De kunde inte tro sina öron. De trodde att de drömde när de såg och hörde före detta rebelledare lova att de skulle byta ut sina uniformer mot kostymer. Låt oss hoppas att dessa människors drömmar om en tryggare vardag också infrias. Vi vet ju att Sverige har försökt följa och stödja processen. Vi vet att Svenska Missionsförbundet har en hundraårig tradition i regionen och att NGO:er finns där. Det finns också många invandrare från Kongo som kan det här området och som har följt konflikterna.

Kongo-Kinshasas nutidshistoria är bitter och svår och fylld av externa inblandningar. Jag ska för tids vinnande inte här ge er den historie- och bakgrundsbeskrivning som jag egentligen tycker att ärendet förtjänar. Men jag kan rekommendera den som inte har läst den mycket intressanta boken *Kung Leopolds vålnad* att ägna lite påsktid åt den.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de ställningstaganden som utskottets majoritet har ställt sig bakom, det vill säga till utskottets förslag i betänkandet.

Försvarsutskottet har lämnat ett yttrande som är beaktat och bilagt betänkandet.

Genom dagens beslut som snart fattas här i kammaren visar vi att Sverige är berett att bidra till utvecklingen genom att sända 90 personer under tolv månader till Förenta nationernas fredsoperation i Demokratiska republiken Kongo. Styrkan beräknas vara på plats i Kindu i början av juni, kanske något tidigare. En rekognoseringsstyrka har varit på plats.

Prot. 2002/03:92
16 april

*Svenskt deltagande i
Förenta nationernas
fredsoperationer i
Demokratiska
republiken Kongo*

Styrkan vi talar om är en stationär flygfältsenhet som ska vara ett stöd för MONUC:s rörelsefrihet.

I ett så vidsträckt land som Kongo, med ett så bristfälligt vägnät, blir flyget extra viktigt. Jag skulle vilja säga att det är oundgängligt. Flyget måste fungera för att man ska kunna utveckla landet och för att den här styrkan ska kunna jobba. Arbetsuppgifterna sträcker sig över fältet: flygledning, säkerhetskontroller, trafikledning, lasthantering, passagerarservice och meteorologi. Kostnaden beräknas till 200 miljoner kronor.

Genom detta beslut fortsätter vi att följa en lång tradition av engagemang i Kongo-Kinshasa. Sverige har varit engagerat i fredsprocessen, och jag tycker att det här är ett väl avvägt bidrag till MONUC. Det bevisar att vi även framdeles är beredda att stödja en utveckling i Kongo-Kinshasa och regionen. Jag tycker att det finns all anledning att vi tillsammans framöver också funderar på vad vi kan göra ytterligare när det gäller vårt engagemang i den här regionen, när vi nu på det här aktiva sättet har visat att vi bidrar även framdeles.

Med dessa ord och med tanke på tidsaspekten vill jag sluta här och önska dem lycka till som ska åka ned och delta i den här styrkan. Jag vet att de har stora utmaningar framför sig och ett mycket viktigt jobb. De ska känna att de har vårt samlade stöd.

Anf. 125 CECILIA WIGSTRÖM (fp):

Fru talman! Folkpartiet ställer sig bakom utskottets förslag att Sverige ska delta i Förenta nationernas fredsoperation i Demokratiska republiken Kongo.

Kongo har de senaste åren varit spelplats för en väpnad konflikt med många inblandade länder. Angola, Zimbabwe, Rwanda, Uganda och Namibia har deltagit, liksom inhemska rebellrörelser. Cirka tre och en halv miljon människor beräknas ha fått sätta livet till. Det är en mänsklig katastrof som tyvärr inte är den första i Kongos historia.

Carina Hägg rekommenderade läsning av boken *Kung Leopolds vålnad*. Det kan jag instämma i. I den boken kan vi läsa att ungefär 10 miljoner kongoleser dödades under kung Leopold av Belgiens kolonialstyre i slutet av 1800-talet. Gummiutvinningen sköttes med befolkningen som slavar och med vilka hänsynslösa metoder som helst.

En annan envåldshärskare som också sugit ut landets rikedomar är förstås den beryktade Joseph Desiré Mobutu.

Förhoppningsvis kan Kongo nu få en bättre, fredligare och mer demokratisk framtid. Fredsprocessen är inne i ett känsligt och avgörande skede, avgörande för Kongo och för hela regionen. Den positiva utvecklingen måste understödjas genom att världssamfundet effektivt ställer upp med fredsbevarande trupp på marken, såsom FN gjort under ett par år. Eftersom utvecklingen sedan i höstas gått bra behövs nu förstärkning av FN:s insatser. Och vi i Folkpartiet ställer oss bakom att Sverige bidrar med en styrka på 90 personer. Det är personer som är militärt utbildade men som jobbar civilt ute på flygplatser runtom i Sverige. Truppen kommer att ha till uppgift att sköta flygplatsen i Kindu, vilket är en viktig uppgift med tanke på det stora landet och de få vägar som finns.

Det är alltså en trupp som inte är utskickad för väpnat uppdrag men som kommer att vara beväpnad för självförsvar. FN:s fredsbevarande operation MONUC har fredsbevarande uppgifter. Det innebär att på

frivillig basis få milisgrupper att gå med på avväpning, demobilisering och reintegration i samhället, i Kongo eller i hemländerna, främst Rwanda. MONUC har också, om behov uppstår, ett fredsframtvängande mandat att skydda civilbefolkningen enligt FN:s stadga artikel 7.

Det är en känslig situation för fredsprocessen just nu. Fredsavtalet är påskrivet, men det har kommit rapporter om massakrer i östra Kongo, och delar av Ugandas armé har ännu inte dragit sig ur området. Så vårt svenska bidrag kommer att innebära en viktig insats.

Det är också viktigt att vi, som enda europeiska land, ställer upp i en FN-insats i Afrika just nu. Det är en viktig signal till Afrikas länder. Det visar att vi är beredda att ställa upp solidariskt även för att hjälpa folken på denna kontinent.

Vid en framtida översyn av det svenska bidraget borde vi också värdera om vi inte skulle kunna ställa upp med beväpnad trupp. Det vore att ännu tydligare uttrycka vår solidaritet genom att liksom andra länder vara beredda att aktivt skydda det kongolesiska folket.

Sveriges insats för Kongo sträcker sig givetvis förbi detta truppbidrag som vi skickar ut i dag. Vårt bistånd är en viktig delkomponent för att hjälpa Kongo. Landet har stora behov, och just nu är vatten- och livsmedelsbristen ett stort akut hot. Vi måste vara beredda att under lång tid framöver stödja Kongos uppbyggnad efter att fredsprocessen är avslutad, när landet ska ta sig an att bygga upp nya demokratiska institutioner.

Anf. 126 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Kongo, Afrikas hjärta. Jag känner en stor stolthet och en stor glädje över det beslut som kammaren kommer att fatta om att sända de här 90 personerna till FN:s fredsbevarande projekt.

Jag har gång på gång i den här kammaren talat om hur viktig Sveriges roll är just när det gäller att kunna vara med i det fredsbevarande arbetet i Kongo, både i Kongo-Brazzaville och i Kongo-Kinshasa.

FN har en unik roll att spela nere i Kongo-Kinshasa. Vi har en historia från Dag Hammarskjölds tid som generalsekreterare. Hans tid innebar också snabba ingripanden från världsorganisationerna vid krig och terror. Vi vet också att det höjs röster i USA i dag om att man ska spela en viktigare roll i Kongo-Kinshasa. Svenska FN-soldater behövs i de fredsbevarande missionerna. Då tänker jag på den etik som våra soldater ändå har.

Till slut, fru talman, skulle jag vilja läsa lite grann av en text som jag tog från Svenska Missionsförbundets hemsida som har mycket bra information om Kongo-Kinshasa.

Det här är en liten kille. Han heter Eddy. Han är kort, mager och soldat. Han är bara tolv år, och han har varit soldat i två år. Uniformen är för stor och vapnen för tunga. Nu strider han på rebellsidan.

Barnsoldaterna finns överallt i östra delen av Kongo. Hjälparbetare uppger att Ituriområdet har flest barnsoldater, och rapporter finns om att barn från sex år har dragits med ut på slagfälten. Hjälparbetare uppger också att fattigdomen i regionen kommer att fortsätta att sända barn till vapnen så länge det pågår strider. Deras föräldrar är för fattiga och har ingen mat att sätta fram. Barnen lämnar skolorna. Livet bland rebellerna är konstigt nog attraktivt.

Det här är vardagen nere i Kongo-Kinshasa, detta fantastiska land.

Som sagt, jag känner stor stolthet över att Sverige nu kommer att finnas på plats i Kongo-Kinshasa.

Jag vill också yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 127 NYAMKO SABUNI (fp):

Fru talman! Jag är inte bara svensk utan också kongoles, född 1969. Som ni kan läsa i utrikesutskottets betänkande har Kongo sedan självständigheten från kolonialmakten 1960 aldrig varit fredligt utan präglats av oro med ett flertal rebeller och självständighetsrörelser som ofta har verkat med direkt stöd från utländska regeringar. Därför är jag inte född i Kongo utan i grannlandet Burundi som flyktingbarn. I dag är jag mor till två pojkar födda här i Sverige av samma orsak.

Att uppnå fred och demokrati i världen i allmänhet och i Kongo i synnerhet är därför en prioriterad fråga för mig. Därför ser jag mycket positivt på regeringens beslut att ställa en väpnad styrka till förfogande för Förenta nationernas fredsoperation i Kongo.

För att ni ska veta hur viktig den svenska insatsen i Kongo är vill jag passa på att berätta om det som kongoleser har fått uppleva sedan maj 1997 då rebellerna intog Kinshasa under ledning av Laurent Kabila och som inte står i betänkandet.

Nära tre och en halv miljon människor har dött till följd av kriget, vilket gör det inte bara till Afrikas värsta krig utan till den konflikt som kostat mer liv än någon annan sedan andra världskriget. Endast 10 % av de döda har stupat i krigsaktioner. Alla övriga har dött av svält och undernäring till följd av de många stridande parternas härjningar i landet. Kongoleser har utsatts för en humanitär katastrof av fasansfulla och chockerande proportioner. Trots det har konflikten fått ringa uppmärksamhet från internationella bidragsgivare och medier.

Det eldupphöravtal som undertecknats av de stridande parterna utgör en grund och en förutsättning för arbetet att nå fred. Men det finns samtidigt anledning att vara orolig för den fredsprocess som utspelas i Kongo i dag. Fortfarande ockuperas delar av Kongo av utländska trupper. Ett viktigt steg i fredsprocessen är tillbakadragande av dessa trupper. Det är samma trupper som har intresse av att ha ett oroligt och instabilt Kongo, bland annat på grund av de enorma plundringar av landets naturtillgångar som de bedriver och av rädsla för att ställas inför rätta för den humanitära katastrof de har åsamkat landet. Av den anledningen är det ytterst tveksamt om dessa grupper respekterar det eldupphöravtal som har undertecknats så länge de finns kvar i landet.

Ett starkt internationellt engagemang inom ramen för FN är nödvändigt för att säkerställa fred och landets övergång till ett demokratiskt system. Därför är det beklagligt att EU och resten av västvärlden som talar om fattigdomsbekämpning, demokrati och mänskliga rättigheter inte kan mobiliseras inom ramen för FN för att sätta stopp för den humanitära katastrofen och barbariet i Kongo. I ett läge där inget annat europeiskt eller västerländskt land har bidragit till denna FN:s fredsbevarande operation blir denna svenska punktinsats inte tillräcklig för ett så gigantiskt och katastrofhärjat land som Kongo.

Kongo saknar såväl grundlag som fungerande politiska institutioner. Mycket arbete återstår därför innan fria val kan hållas och demokrati

etableras. Det arbetet borde den rika delen av världen, som nyttjat och fortfarande nyttjar Kongos rikedomar, ta stort ansvar för.

Fru talman! Jag yrkar också bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

17 § Europa–Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Algeriet

Föredrogs

utrikesutskottets betänkande 2002/03:UU17

Europa–Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Algeriet (prop 2002/03:115).

Anf. 128 CECILIA WIGSTRÖM (fp):

Fru talman! Folkpartiet liberalerna har reserverat sig mot utrikesutskottets förslag att vår kammare ska ratificera Medelhavsavtalet mellan Europeiska unionen och Algeriet.

Avtalet ingår som ett led i EU:s Medelhavspolitik. Det är en politik som syftar till att upprätta samarbetsrelationer mellan de sydliga grannländerna och EU och stimulera ett samarbete i hela området. Det rör sig om EU:s sydliga grannar från Marocko i väster till Jordanien i öster. Ett konkret mål i samarbetet är att upprätta en frihandelszon. Det är som ett led i detta som det bilaterala avtalet har slutits med Algeriet.

I avtalets artikel 2 slås fast att ”respekten för de demokratiska principerna och grundläggande mänskliga rättigheterna skall vara vägledande för parternas inrikes- och utrikespolitik”. De ska utgöra en väsentlig beståndsdel av avtalet. Folkpartiet anser att det inte går att ingå ett sådant avtal när vi redan i utgångsläget vet att Algeriet inte kommer att respektera artikel 2. Därtill bryter Algeriet mot den artikeln i stor omfattning.

Algeriet utmärker sig som värst bland de länder EU samarbetar med inom den så kallade Barcelonaprocessen. Situationen för mänskliga rättigheter och demokrati är under all kritik. Undantagstillstånd infördes i landet 1992 för att kväsa oppositionen. Amnesty International beräknar att det sedan dess förekommit minst 100 000 fall av försvinnanden, summariska avrättningar, godtyckliga arresteringar och tortyr utförda av landets säkerhetstjänst. Myndigheterna vägrar att häva det gamla undantagstillståndet som gör det möjligt att förbjuda offentliga sammankomster och sanktionerar att personer på lösa grunder fångas och hålls i häkte i flera år.

Human Rights Watch påpekar i sin rapport för år 2002 att regeringen trots löften inte utreder brott begångna av den egna säkerhetsstyrkan. De åtnjuter i praktiken straffrihet. Algeriet är också det enda land runt Medelhavet som vägrar att släppa in FN:s representanter som vill undersöka förhållandena när det gäller tortyr, summariska avrättningar och försvinnanden. Inte heller fristående människorättsorganisationer som Amnesty International släpps in.

Folkpartiet anser att EU inte bör ingå detta avtal med ett land som i en sådan omfattning och redan från utgångsläget bryter mot avtalets

Prot. 2002/03:92
16 april

*Europa–Medelhavs-
avtalet mellan Euro-
peiska gemenskapen
och dess medlemsstater
och Algeriet*

principer om respekt för demokrati och mänskliga rättigheter. Det skickar helt fel signaler. Avtalets ord om mänskliga rättigheter och demokrati blir tomma ord, utan innehåll och praktisk verkan. Vi får inte så enkelt sälja ut dessa ideal. Vi måste ha en politik som premierar dem som går på rätt väg mot demokrati och mänskliga rättigheter. Jag undrar om EU:s Medelhavspolitik gör detta.

När det gäller EU:s ekonomiska bistånd som förutses i avtalet vill jag direkt citera ur regeringens proposition: ”Det finansiella samarbetet skall särskilt inriktas på att främja reformer för att modernisera ekonomin, förbättra ekonomisk infrastruktur och investeringsklimatet samt underlätta införandet av frihandelsområdet.” Ingen del av EU:s bistånd ska alltså gå till demokratiuppbyggnad.

Det är bra att EU strävar till att ha goda relationer med grannländerna för att främja fred och stabilitet, men det är inte bra att behandla alla lika. Det behövs tydliga incitament där de som arbetar för demokrati och mänskliga rättigheter premieras. Det skulle tydligare stimulera till en positiv utveckling i Algeriet. Regeringen hävdar i propositionen att avtalet kan användas för att främja mänskliga rättigheter och demokrati genom att det skapas en politisk dialog där ministrarna möts en gång per år. Det är tveksamt.

I avtalet specificeras denna politiska dialog. Den ska särskilt syfta till att utveckla ömsesidig förståelse, beakta varandras ståndpunkter och intressen, samråda om internationella frågor, bidra till säkerhet och stabilitet i området och främja gemensamma initiativ. Det är inte ett ord om mänskliga rättigheter eller demokrati.

Algeriet har alltså på intet sätt förbundit sig att tala om dessa frågor eller att arbeta i en demokratisk riktning. Jag befärar att utskottsmajoriteten har behandlat ratifikationen slentrianmässigt. Europaparlamentet tillstyrkte avtalet men passade också på att samtidigt kräva att Algeriet genomför omfattande reformer för att uppnå bättre respekt för mänskliga rättigheter. Europaparlamentet vill också se tydligare mekanismer för att följa upp avtalets artikel 2.

Folkpartiet vill skicka en tydlig signal till Algeriet om att de har mycket kvar att göra innan de definitivt kan anses ha slagit in på vägen mot bättre respekt för de algeriska medborgarnas rättigheter.

Vi vill därmed avstyrka ratificeringen av detta avtal. Jag yrkar bifall till vår reservation nr 1.

Anf. 129 KAJ NORDQUIST (s):

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att man väljer sin strategi, att man väljer sin taktik, att man väljer sina verktyg och att man väljer sina arenor. Vi i utskottsmajoriteten är inte på något sätt likgiltiga inför de fakta som Cecilia Wigström presenterar.

Jag skulle först vilja teckna lite grann av en bakgrund till varför vi vill tillstyrka det här associeringsavtalet mellan Europeiska unionen och Algeriet.

Inom Europeiska unionen har man utvecklat någonting som kallas Medelhavsstrategin. Den handlar om att Europeiska unionen vill utveckla bra förbindelser med länder i närheten av Medelhavet. Man vill skapa stabilitet. Man vill verka för fred, säkerhet och politisk och social stabilitet i länderna. Man vill verka för en integration mellan de länder som vi

talar om här. Det handlar om en integration mellan Europeiska unionens medlemmar men också om att länderna som finns runt Medelhavet själva ska utveckla en bra process.

Det här bygger i grund och botten på tre pelare. Man vill verka för en ökad respekt för demokratiska och mänskliga rättigheter. Man vill verka för ett frihandelsområde som utvecklas på olika sätt och som gör det möjligt att finansiera en utveckling av fattiga länder. Och man vill utöka samarbetet inom det sociala och kulturella området.

Det här är en del av en större process som bygger på Barcelonadeklarationen från 1995. Jag tycker att det är intressant att titta på vilka länder det var som pekade ut den här färdriktningen för den politiska utvecklingen kring Medelhavet. Länderna är: Marocko, Algeriet, Syrien, Egypten, Israel – inte minst viktigt – Jordanien, Tunisien, Libanon, den palestinska myndigheten, Turkiet, Cypern och Malta.

Är det någonting som man har kunnat se om man har följt med i nyhetsfloden på sistone är det att det finns många bekymmer i de här länderna och i närheten av dem. Det är väldigt viktigt, tycker jag, att EU tar sitt ansvar och försöker skapa ett frihandelsområde till 2010 och försöker skapa ett ökat samarbete mellan de här länderna.

Den här processens grundstenar är de associeringsavtal som sluts mellan Europeiska unionen och de olika länderna. Det finns nu avtal med Israel, Tunisien, Marocko och flera andra länder utöver dem. I den här processen är vi nu framme vid att det finns färdiga avtal med Algeriet och Libanon som ska ratificeras. De är alltså inte klara än, eftersom de inte har ratificerats av allihop. Det pågår fortfarande förhandlingar med Syrien. Cypern, Malta och Turkiet har redan speciella avtal med EU.

Jag tycker att det viktiga är att vi som finns i Europeiska unionen utnyttjar vårt inflytande till att försöka verka för att detta med mänskliga rättigheter utvecklas i de här länderna. Vi vill verka för en demokratisk och naturligtvis en ekonomisk utveckling av de här länderna, och det finns alla möjligheter att göra det. Vi vill skaffa oss ett verktyg för att kunna göra det, och det är de här associeringsavtalen, där vi pekar på olika saker som är viktiga. Det är precis det som Cecilia Wigström pekar på. Det är exakt det som vi vill verka för, men vi vill göra det via associeringsavtalen, via den fasta institutionella ram som skapas av associeringsråden, det vill säga att ministrar från EU-länderna diskuterar med ministrar från de här länderna en gång om året. Avtalen utvärderas förlöpande, och Europeiska unionen använder sin möjlighet att påverka länderna.

Det är oerhört centralt att man gör på det viset. All erfarenhet som vi har av freds- och konfliktlösning visar att samtalet och dialogen är mycket viktigare än isoleringen, undanträngandet och förtigandet av situationen.

Vi bör också ta vårt ansvar för att hjälpa det algeriska folket på olika sätt. Folkpartister brukar framhålla att en ekonomisk utveckling är viktig för en demokratisk utveckling, och är det någonting vi verkar för i det här fallet så är det just det. Vi tror att förutsättningen för ett mer demokratiskt Algeriet bland annat är en ekonomisk utveckling. Vi tror att en annan förutsättning är att man har relationer med hela Europa, hela Europeiska unionen, och inte bara med den före detta kolonialmakten, det vill säga Frankrike i Algeriets fall.

Prot. 2002/03:92
16 april

*Europa–Medelhavs-
avtalet mellan Euro-
peiska gemenskapen
och dess medlemsstater
och Algeriet*

Därför tycker vi att Sverige inte ska vägra att ratificera ett sådant här avtal. Det skulle ramponera hela den Medelhavsstrategi som Europeiska unionen arbetar för. Vi tycker inte att vi kan ta på vårt ansvar att göra någonting sådant. Vi tycker att utvecklingen i hela den här regionen är alldeles för viktig för att man inte ska ratificera det här avtalet och gå framåt i samverkan runt Medelhavet mellan EU och de länder som jag nyss rabblade upp.

Den folkpartistiska ståndpunkten, som jag förstår den, är väl egentligen att man bör vänta tills situationen har blivit bättre kring de mänskliga rättigheterna i Algeriet. Jag kan känna en stor sympati för den ståndpunkten, men jag tror faktiskt att vi ska försöka utnyttja de möjligheter som den här institutionella ramen skapar, som avtalet skapar. Det handlar om den utveckling som kan komma till stånd, och därmed blir det en säkrare ställning för demokratisk utveckling i Algeriet.

Jag tror, som sagt, att man hela tiden ska stå för samtalet och dialogen och inte förtrötts. Vi måste från EU:s sida visa vägen, hur man löser konflikter. Det gör man inte genom blockader och genom att tränga ut människor på olika sätt.

Fru talman! Utifrån det jag har sagt hittills vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på Folkpartiets reservation.

Anf. 130 CECILIA WIGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag vill betona att Folkpartiets reservation inte på något sätt innebär att vi vill skapa någon blockad gentemot Algeriet. Det är viktigt med samtal och dialog.

Det är också viktigt att framhålla att vi måste behandla länder olika, även om Medelhavsprocessen är viktig – det är viktigt att vi får en stabilitet i det här området. Man ska premiera arbetet för mänskliga rättigheter och demokrati.

Är det rimligt att Algeriet, som i stor omfattning bryter mot de mänskliga rättigheterna och redan nu i utgångsläget bryter mot avtalets skrivningar i dessa avseenden, får samma ekonomiska stöd som exempelvis Marocko? Det finns ingenting i avtalet som kräver att just mänskliga rättigheter och demokrati tas med i den politiska dialogen. Det finns inte heller några straffmekanismer om situationen i Algeriet förvärras eller förblir lika dålig som den är i dag.

Jag vill fråga ledamoten Kaj – ursäkta, nu kommer jag inte ihåg efternamnet: Är du helt obekymrad över den signal du skickar den algeriska regeringen genom att utan förbehåll ratificera detta avtal?

Anf. 131 KAJ NORDQUIST (s):

Fru talman! Nej, jag är inte obekymrad över det. Men jag tror att vi nu skapar en institutionell ram där vi från hela EU kan skicka ungefär den signal som Cecilia Wigström frågar efter. Jag tycker att det är detta det handlar om.

Att vi ger samma villkor beror på att de här avtalen är konstruerade på ett sådant sätt. Vi har dock en löpande utvärdering av detta varje år. Vi kan mycket väl från EU:s sida skicka signaler om att vi är djupt bekymrade och utgår från att man ska förbättra situationen, annars kommer vi att strypa detta avtal. Det finns möjligheter både för kommissionen, för

det europeiska parlamentet och naturligtvis för oss från vår sida att via våra europeiska kanaler ta fram detta.

Jag är fullständigt medveten om att situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna i Algeriet absolut inte är bra. Det är mera en fråga om metodik, så att säga. Jag vet också att hundra tusen människor har dött de senaste tio åren. Jag vet också att man haft ett långvarigt undantagstillstånd. Detta är ingenting som är upphävt ännu.

Det finns positiva tendenser, men jag tycker att det viktigaste är att man kommer in i den här gemenskapen. På annat håll har taktiken inte varit speciellt framgångsrik att avvisa länder och inte gå in i en bra dialog. Jag tror absolut att vi från europeisk sida mycket väl kan tala om detta. Vi kan tala om det för personer inom den algeriska regimen som definitivt måste lyssna. De vinner så att säga mycket mer på att ha ett frihandelsavtal med oss än motsatsen.

Jag tror att vi ska utnyttja den här möjligheten. I princip vill vi faktiskt tala om samma saker. Metodiken är lite annorlunda, strategin är lite annorlunda och taktiken är lite annorlunda, men det vi vill är i grund och botten samma sak.

Anf. 132 CECILIA WIGSTRÖM (fp):

Fru talman! Det är sant att vi i grund och botten vill samma sak. Vi vill dock från Folkpartiets sida poängtera det orimliga i att skriva under ett avtal där orden om mänskliga rättigheter och demokrati bara blir tomma ord i och med att det inte sätts någon kraft bakom dem. Det finns inga mekanismer i avtalet som ser till att detta efterlevs.

Jag vill också betona att det inte är bara ett frihandelsavtal vi talar om. Avtalet innehåller också många andra aspekter – kulturellt samarbete, socialt samarbete och samarbete inom rättsliga och inrikespolitiska frågor. Det är också en pengapåse häftad till avtalet. Det handlar alltså om bistånd. Då tycker jag att det är rimligt att vi sätter upp krav på mänskliga rättigheter och demokrati och att vi ser till att inte alla länder behandlas på samma sätt. Marocko, som har kommit mycket längre, kan inte behandlas på samma sätt som Algeriet, som är det land i Medelhavsområdet som på det grövsta och mest omfattande sättet kränker de mänskliga rättigheterna.

Anf. 133 KAJ NORDQUIST (s):

Fru talman! Som jag säger är det lite grann en taktikfråga. Vi har faktiskt slutit avtal via FN med många länder om mänskliga rättigheter där vi sedan vet att man inte, när delegationerna väl rest hem och det vanliga politiska arbetet pågår, respekterar dessa avtal speciellt mycket. Vi skriver på dem ändå och försöker fylla dem med ett bra innehåll utifrån de politiska instrument som vi har till vårt förfogande.

När det gäller Marocko skulle jag vilja påminna om att det var en ganska lång och intensiv debatt innan samma avtal skrevs med Marocko. Då hävdade Cecilia Wigströms partiföreträdare samma sak: Vi borde inte ha skrivit på detta. Jag hoppas att en orsak till att det har varit en mer positiv utveckling i Marocko har varit just att man funnits med i den här processen. Min förhoppning för framtiden är naturligtvis att man ska kunna uppnå den effekten även när det gäller Algeriet.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag upprepa att jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

18 § Genomförande av ett nytt direktiv med tillämpningsföreskrifter till in drivningsdirektivet

Föredrogs
skatteutskottets betänkande 2002/03:SkU15
Genomförande av ett nytt direktiv med tillämpningsföreskrifter till in drivningsdirektivet (prop. 2002/03:106 delvis).

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 19 §.)

19 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU12 Straffansvar för terroristbrott

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet
2. res. 1 (v, mp)

Votering:

239 för utskottet

34 för res. 1

76 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 34 fp, 26 kd, 16 c

För res. 1: 22 v, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 14 fp, 7 kd, 8 v, 6 c, 5 mp

Punkt 2 (Lagen om straff för terroristbrott)

1. utskottet
2. res. 2 (m)

Votering:

214 för utskottet

45 för res. 2

13 avstod

77 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 35 fp, 26 kd, 8 v, 16 c, 12 mp

För res. 2: 45 m

Avstod: 13 v

Frånvarande: 27 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 9 v, 6 c, 5 mp

Rossana Dinamarca (v) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2002/03:92
16 april

Punkt 5 (Utvärdering av rättstillämpningen)

1. utskottet
2. res. 3 (fp)

Votering:

222 för utskottet

35 för res. 3

19 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 26 kd, 4 v, 17 c, 12 mp

För res. 3: 35 fp

Avstod: 19 v

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU10 Straffrättsliga frågor

Punkt 1 (Upplopp)

1. utskottet
2. res. 1 (v)

Votering:

241 för utskottet

35 för res. 1

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 35 fp, 26 kd, 17 c

För res. 1: 23 v, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 2 (Barnpornografi)

1. utskottet
2. res. 2 (fp, kd, c)

Votering:

199 för utskottet

69 för res. 2

8 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 1 fp, 23 v, 12 mp

För res. 2: 26 fp, 26 kd, 17 c

Avstod: 8 fp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Heli Berg (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl.)

1. utskottet

2. res. 3 (fp)

Votering:

190 för utskottet

35 för res. 3

50 avstod

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 26 kd, 1 v

För res. 3: 35 fp

Avstod: 21 v, 17 c, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 8 v, 5 c, 5 mp

Punkt 4 (Olaga diskriminering m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Votering:

264 för utskottet

12 för res. 6

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 35 fp, 26 kd, 23 v, 17 c

För res. 6: 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 9 (Narkotikabrott)

1. utskottet

2. res. 9 (m)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 15 (Livstidsstraffet)

1. utskottet

2. res. 14 (fp, kd, v, mp)

Votering:

177 för utskottet

92 för res. 14

5 avstod

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 44 m, 1 v, 15 c

För res. 14: 34 fp, 24 kd, 22 v, 12 mp

Avstod: 1 s, 1 m, 1 kd, 2 c

Frånvarande: 26 s, 10 m, 14 fp, 8 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 17 (Villkorlig frigivning)

1. utskottet
2. res. 17 (v)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Prot. 2002/03:92

16 april

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU12 Skadeståndsrättsliga frågor

Punkt 1 (Ersättning för sorg och saknad)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp)

Votering:

193 för utskottet

82 för res. 1

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 24 kd, 22 v, 17 c, 12 mp

För res. 1: 45 m, 35 fp, 2 kd

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 8 v, 5 c, 5 mp

Lars Gustafsson (kd) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkterna 2–5

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU13 Vissa frågor rörande fastigheter

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 3 (Fastighetsmäklare m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

152 för utskottet

123 för res. 1

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 22 v, 12 mp

För res. 1: 45 m, 35 fp, 26 kd, 17 c

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 8 v, 5 c, 5 mp

Punkt 4 (Herrelösa fastigheter)

1. utskottet
2. res. 2 (m, fp, kd, c)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

LU14 Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken

Punkt 1 (Miljömålet i konsumentpolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

240 för utskottet

36 för res. 1

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 44 m, 26 kd, 23 v, 17 c, 12 mp

För res. 1: 1 m, 35 fp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 5 (Frivillig märkning)

1. utskottet

2. res. 5 (m)

Votering:

231 för utskottet

45 för res. 5

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 35 fp, 26 kd, 23 v, 17 c, 12 mp

För res. 5: 45 m

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 6 (Etisk märkning)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

241 för utskottet

35 för res. 6

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 35 fp, 26 kd, 17 c

För res. 6: 23 v, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU14 Reklam för kemiska produkter, m.m.

Punkt 6 (Blyförbud vid skjutbanor och jakt)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd, c)

Votering:

190 för utskottet

84 för res. 2

2 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 2 m, 35 fp, 23 v, 12 mp

För res. 2: 43 m, 26 kd, 15 c

Avstod: 2 c

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 7 (Bekämpningsmedel)

1. utskottet

2. res. 3 (v, mp)

Votering:

241 för utskottet

35 för res. 3

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 35 fp, 26 kd, 17 c

För res. 3: 23 v, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 8 (Miljöpåverkan från läkemedel samt kosmetiska och hygieniska produkter)

1. utskottet

2. res. 4 (fp, kd)

3. res. 5 (mp)

Förberedande votering:

67 för res. 4

12 för res. 5

197 avstod

73 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Huvudvotering:

191 för utskottet

61 för res. 4

24 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 11 v, 17 c

För res. 4: 35 fp, 26 kd

Avstod: 12 v, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 9 (Bromerade flamskyddsmedel)

1. utskottet
2. res. 6 (kd, v, c, mp)

Votering:

198 för utskottet

78 för res. 6

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 35 fp

För res. 6: 26 kd, 23 v, 17 c, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 14 (HA-olja)

1. utskottet

2. res. 8 (kd)

Votering:

237 för utskottet

39 för res. 8

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 35 fp, 23 v, 16 c

För res. 8: 26 kd, 1 c, 12 mp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU7 Hyresrätt m.m.

Punkt 1 (Hyressättningen – den allmänna lagregleringen)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd, c)

Votering:

153 för utskottet

123 för res. 1

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 23 v, 12 mp

För res. 1: 45 m, 35 fp, 26 kd, 17 c

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 2 (Hyressättningen – regleringen för nyproduktion)

1. utskottet
2. res. 2 (m, fp, kd, c)

Votering:

153 för utskottet

123 för res. 2

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 118 s, 23 v, 12 mp
För res. 2: 45 m, 35 fp, 26 kd, 17 c
Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 8 (Svarthandel)

1. utskottet
2. res. 9 (mp)

Votering:

155 för utskottet
12 för res. 9
109 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 3 m, 5 fp, 26 kd, 3 c
För res. 9: 12 mp
Avstod: 42 m, 30 fp, 23 v, 14 c
Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Punkt 14 (Bostadsanvisning)

1. utskottet
2. res. 14 (v, mp)

Votering:

165 för utskottet
34 för res. 14
77 avstod

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 4 fp, 26 kd, 17 c
För res. 14: 23 v, 11 mp
Avstod: 45 m, 31 fp, 1 mp
Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU16 Vissa alkohol- och tobaksfrågor

Punkt 3 (Alkoholreklam)

1. utskottet
2. res. i motsvarande del (m)

230 för utskottet
46 för res.

73 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 34 fp, 26 kd, 23 v, 17 c, 12 mp
För res.: 45 m, 1 fp
Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

FöU3 Vissa frågor om Försvarsmaktens anpassningsförmåga

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Nytt beslutsunderlag och ny tidsplan för avveckling av materiel)

1. utskottet

2. res. (fp)

Votering:

240 för utskottet

35 för res.

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 44 m, 26 kd, 23 v, 17 c, 12 mp

För res.: 1 m, 34 fp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 14 fp, 7 kd, 7 v, 5 c, 5 mp

UU15 Svenskt deltagande i Förenta nationernas fredsoperation i Demokratiska republiken Kongo

Kammaren biföll utskottets förslag.

UU17 Europa–Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Algeriet

1. utskottet

2. res. (fp)

Votering:

240 för utskottet

35 för res.

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 118 s, 45 m, 26 kd, 22 v, 17 c, 12 mp

För res.: 35 fp

Frånvarande: 26 s, 10 m, 13 fp, 7 kd, 8 v, 5 c, 5 mp

SkU15 Genomförande av ett nytt direktiv med tillämpningsföreskrifter till indrivningsdirektivet

Kammaren biföll utskottets förslag.

20 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

2002/03:68 Tullfrihet för vissa vapen och militär utrustning, m.m.

21 § Anmälan om interpellationer

Prot. 2002/03:92
16 april

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 16 april

2002/03:291 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till socialminister Lars Engqvist

Vård i livets slutskede

2002/03:292 av *Margareta Andersson* (c) till finansminister Bosse Ringholm

Ersättning för statliga uppdrag

2002/03:293 av *Axel Darvik* (fp) till statsrådet Lena Hallengren

Gymnasiets fjärde år

2002/03:294 av *Ingegerd Saarinen* (mp) till statsrådet Ulrica Messing

Biologisk mångfald i skogen

2002/03:295 av *Mariam Osman Sherifay* (s) till statsrådet Mona Sahlin

Rätten att bära slöja

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 april.

22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 15 april

2002/03:807 av *Martin Andreasson* (fp) till finansminister Bosse Ringholm

Bostadsrättsföreningar och samhällsservicen

2002/03:808 av *Hans Backman* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Polisbristen

2002/03:809 av *Rosita Runegrund* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Högskolan i Trestad

2002/03:810 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Språkstudier i gymnasieskolan

2002/03:811 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Jan O Karlsson

Förvar av asylsökande

2002/03:812 av *Mariam Osman Sherifay* (s) till statsrådet Mona Sahlin

Maktutredning utan invandrare

2002/03:813 av *Anne Marie Brodén* (m) till socialminister Lars Engqvist

Läkare och privat verksamhet

2002/03:814 av *Anne Marie Brodén* (m) till socialminister Lars Engqvist

Hjälpmedel för hörselskadade

2002/03:815 av *Magdalena Andersson* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Skatteregler och nyföretagande

2002/03:816 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Morgan Johansson

Ökande konsumtion av alkoholisk

den 16 april

2002/03:817 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Morgan Johansson
Missbruk bland unga

2002/03:818 av *Carina Hägg* (s) till socialminister Lars Engqvist

Vården av kvinnor med klimakteriebesvär

2002/03:819 av *Mats Odell* (kd) till finansminister Bosse Ringholm

Kapitalstruktur i statliga bolag

2002/03:820 av *Kristina Zakrisson* (s) till statsrådet Mona Sahlin

Förutsättningar för idrottsföreningar i Malmfälten

2002/03:821 av *Johan Löfstrand* (s) till statsrådet Ulrica Messing

Lokalisering av ny EU-myndighet

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 april.

23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 15 april

2002/03:761 av *Eva Flyborg* (fp) till försvarsminister Leni Björklund

Säkerställan av baseringsmöjlighet i Göteborg

den 16 april

2002/03:773 av *Ina Järlesjö* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Prostitution

2002/03:774 av *Magdalena Andersson* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Innehav av Rohypnol

2002/03:775 av *Lennart Axelsson* (s) till statsrådet Hans Karlsson

Ensamarbete

2002/03:776 av *Annelie Enochson* (kd) till statsrådet Hans Karlsson

Provanställningar

2002/03:777 av *Annelie Enochson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Utbildningsplatser vid Chalmers

2002/03:780 av *Magdalena Andersson* (m) till statsrådet Berit Andnor

Alternativ rehabilitering för funktionshindrade

2002/03:781 av *Luciano Astudillo* (s) till justitieminister Thomas Bodström

Föreningen KRIS

2002/03:782 av *Stefan Hagfeldt* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Avdragsrätt för sponsring av symfoniorkestrar
2002/03:783 av *Christer Nylander* (fp) till statsrådet Lena Hallengren
Bullernivån i barnomsorgen
2002/03:788 av *Tasso Stafilidis* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Utvisning efter avtjänat straff
2002/03:789 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildningsminister Thomas Östros
Ungdomar till lärarutbildningen
2002/03:790 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till kulturminister Marita Ulvskog
Samarbete mellan kultur och näringsliv
2002/03:791 av *Christin Nilsson* (s) till statsrådet Berit Andnor
Sjukersättning från försäkringskassan
2002/03:792 av *Anne Marie Brodén* (m) till statsrådet Berit Andnor
Insatser för äldre och funktionshindrade
2002/03:793 av *Johan Linander* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Besöksförbud på anstalt för brottsoffer
2002/03:794 av *Jan-Evert Rådström* (m) till utbildningsminister Thomas Östros
Kvalificerad yrkesutbildning
2002/03:795 av *Tasso Stafilidis* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Utvisning efter avtjänat straff
2002/03:796 av *Birgitta Sellén* (c) till försvarsminister Leni Björklund
Skogsbrandsbevakning
2002/03:797 av *Else-Marie Lindgren* (kd) till försvarsminister Leni Björklund
Sotningsmonopolet

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 29 april.

24 § Kammaren åtskildes kl. 17.02.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till och med 8 § anf. 31 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 12 § anf. 60 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 14 § anf. 105 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om ändring av motionstid	1
3 § Meddelande om inlämning av interpellationer	1
4 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	1
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
6 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 11 april.....	2
SoU7 Mål för folkhälsan	2
SoU4 Vissa tobaksfrågor.....	3
SoU6 Alkoholfrågor.....	4
SoU5 Vissa narkotikafrågor	6
JuU13 Resultatskrivelse om narkotika	7
MJU13 Vatten- och luftvård	7
7 § Straffansvaret för terroristbrott	8
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU12.....	8
Anf. 1 BEATRICE ASK (m)	8
Anf. 2 ALICE ÅSTRÖM (v).....	9
Anf. 3 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	11
Anf. 4 SUSANNE EBERSTEIN (s).....	11
Anf. 5 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	13
Anf. 6 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	13
Anf. 7 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	13
Anf. 8 SUSANNE EBERSTEIN (s) replik	13
Anf. 9 RAGNWI MARCELIND (kd).....	13
Anf. 10 JOHAN LINANDER (c).....	15
Anf. 11 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	15
Anf. 12 JOHAN LINANDER (c) replik.....	16
Anf. 13 LEIF BJÖRNLOD (mp) replik	16
Anf. 14 JOHAN LINANDER (c) replik.....	16
Anf. 15 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	16
Anf. 16 JOHAN LINANDER (c) replik.....	17
Anf. 17 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	17
Anf. 18 JOHAN LINANDER (c) replik.....	17
Anf. 19 ALLAN WIDMAN (fp).....	17
Anf. 20 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	18
Anf. 21 BEATRICE ASK (m)	20
Anf. 22 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	20
Anf. 23 BEATRICE ASK (m)	20
Anf. 24 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	21
(Beslut fattades under 19 §.)	21
8 § Straffrättsliga frågor	21
Justitieutskottets betänkande 2002/03:JuU10.....	21
Anf. 25 JEPPE JOHNSSON (m).....	21
Anf. 26 TORKILD STRANDBERG (fp).....	23
Anf. 27 PETER ALTHIN (kd).....	24

Anf. 28 ALICE ÅSTRÖM (v).....	25
Anf. 29 JOHAN LINANDER (c).....	27
Anf. 30 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	28
Anf. 31 LENNART NILSSON (s).....	29
Anf. 32 PETER ALTHIN (kd).....	30
Anf. 33 LENNART NILSSON (s).....	30
(Beslut fattades under 19 §.).....	30
9 § Skadeståndsrättsliga frågor.....	31
Lagutskottets betänkande 2002/03:LU12.....	31
Anf. 34 BERTIL KJELLBERG (m).....	31
Anf. 35 CHRISTINA NENES (s).....	31
Anf. 36 JAN ERTSBORN (fp).....	33
Anf. 37 YVONNE ANDERSSON (kd).....	33
Anf. 38 VIVIANN GERDIN (c).....	34
(Beslut fattades under 19 §.).....	35
10 § Vissa frågor rörande fastigheter.....	35
Lagutskottets betänkande 2002/03:LU13.....	35
Anf. 39 BERTIL KJELLBERG (m).....	35
Anf. 40 JAN ERTSBORN (fp).....	36
Anf. 41 INGEMAR VÄNERLÖV (kd).....	37
Anf. 42 REZENE TESFAZION (s).....	38
Anf. 43 RONNY OLANDER (s).....	39
Anf. 44 CHRISTER ADELSBO (s).....	40
Anf. 45 VIVIANN GERDIN (c).....	42
(Beslut fattades under 19 §.).....	42
11 § Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken.....	43
Lagutskottets betänkande 2002/03:LU14.....	43
Anf. 46 HENRIK VON SYDOW (m).....	43
Anf. 47 MARTIN ANDREASSON (fp).....	44
Anf. 48 TASSO STAFILIDIS (v).....	45
Anf. 49 MARIANNE CARLSTRÖM (s).....	47
Anf. 50 HENRIK VON SYDOW (m) replik.....	49
Anf. 51 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik.....	49
Anf. 52 HENRIK VON SYDOW (m) replik.....	49
Anf. 53 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik.....	50
Anf. 54 ULF HOLM (mp).....	50
(Beslut fattades under 19 §.).....	51
12 § Reklam för kemiska produkter, m.m.....	51
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU14.....	51
Anf. 55 LARS LINDBLAD (m).....	51
Anf. 56 MARIE WAHLGREN (fp).....	52
Anf. 57 SVEN GUNNAR PERSSON (kd).....	53
Anf. 58 KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	54
Anf. 59 JAN ANDERSSON (c).....	56
Anf. 60 GUNNAR GOUDE (mp).....	56
Anf. 61 CHRISTINA AXELSSON (s).....	58
Anf. 62 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m).....	60
(Beslut fattades under 19 §.).....	61
13 § Hyresrätt m.m.....	61

Bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU7	61
Anf. 63 PETER DANIELSSON (m).....	61
Anf. 64 NINA LUNDSTRÖM (fp).....	63
Anf. 65 DAN KIHLESTRÖM (kd).....	66
Anf. 66 STEN LUNDSTRÖM (v).....	67
Anf. 67 PETER DANIELSSON (m) replik	70
Anf. 68 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	70
Anf. 69 PETER DANIELSSON (m) replik	71
Anf. 70 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	71
Anf. 71 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik.....	71
Anf. 72 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	71
Anf. 73 RIGMOR STENMARK (c)	72
Anf. 74 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	73
Anf. 75 RIGMOR STENMARK (c) replik	73
Anf. 76 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	74
Anf. 77 RIGMOR STENMARK (c) replik	74
Anf. 78 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	74
Anf. 79 RIGMOR STENMARK (c) replik	76
Anf. 80 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	76
Anf. 81 RIGMOR STENMARK (c) replik	77
Anf. 82 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	77
Anf. 83 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik.....	77
Anf. 84 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	78
Anf. 85 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik.....	78
Anf. 86 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik	79
Anf. 87 LEIF JAKOBSSON (s).....	79
Anf. 88 RIGMOR STENMARK (c)	82
Anf. 89 LEIF JAKOBSSON (s) replik.....	82
Anf. 90 RIGMOR STENMARK (c) replik	82
Anf. 91 LEIF JAKOBSSON (s) replik.....	83
Anf. 92 NINA LUNDSTRÖM (fp).....	83
Anf. 93 LEIF JAKOBSSON (s) replik.....	83
Anf. 94 NINA LUNDSTRÖM (fp) replik.....	83
Anf. 95 LEIF JAKOBSSON (s) replik.....	83
Anf. 96 STEN LUNDSTRÖM (v)	84
Anf. 97 LEIF JAKOBSSON (s) replik.....	84
Anf. 98 STEN LUNDSTRÖM (v) replik.....	85
Anf. 99 LEIF JAKOBSSON (s) replik.....	85
Anf. 100 PETER DANIELSSON (m).....	85
Anf. 101 LEIF JAKOBSSON (s).....	85
Anf. 102 PETER DANIELSSON (m) replik	86
Anf. 103 LEIF JAKOBSSON (s).....	86
(Beslut fattades under 19 §.)	86
14 § Vissa alkohol- och tobaksfrågor.....	87
Socialutskottets betänkande 2002/03:SoU16	87
Anf. 104 CARL-AXEL JOHANSSON (m).....	87
Anf. 105 MARTIN NILSSON (s).....	88
Anf. 106 CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik.....	89
Anf. 107 MARTIN NILSSON (s) replik.....	89

Anf. 108	CARL-AXEL JOHANSSON (m) replik	89
Anf. 109	MARTIN NILSSON (s) replik	89
Anf. 110	GABRIEL ROMANUS (fp).....	90
Anf. 111	ULRIK LINDGREN (kd).....	91
Anf. 112	GUNILLA WAHLÉN (v)	92
Anf. 113	KENNETH JOHANSSON (c)	92
Anf. 114	KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	93
	(Beslut fattades under 19 §.).....	94
15 §	Vissa frågor om Försvarsmaktens anpassningsförmåga	94
	Försvarsutskottets betänkande 2002/03:FöU3	94
Anf. 115	ALLAN WIDMAN (fp)	94
Anf. 116	MARIE NORDÉN (s)	95
Anf. 117	ALLAN WIDMAN (fp) replik	96
Anf. 118	MARIE NORDÉN (s) replik	96
Anf. 119	ALLAN WIDMAN (fp) replik	96
Anf. 120	MARIE NORDÉN (s) replik	97
Anf. 121	ROLF GUNNARSSON (m).....	97
Anf. 122	BERIT JÓHANNESSON (v)	99
Anf. 123	CLAES VÄSTERTEG (c).....	100
	(Beslut fattades under 19 §.).....	101
16 §	Svenskt deltagande i Förenta nationernas fredsoperationer i Demokratiska republiken Kongo	101
	Utrikesutskottets betänkande 2002/03:UU15	101
Anf. 124	CARINA HÄGG (s).....	101
Anf. 125	CECILIA WIGSTRÖM (fp).....	102
Anf. 126	ROSITA RUNEGRUND (kd).....	103
Anf. 127	NYAMKO SABUNI (fp)	104
	(Beslut fattades under 19 §.).....	105
17 §	Europa–Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Algeriet	105
	Utrikesutskottets betänkande 2002/03:UU17	105
Anf. 128	CECILIA WIGSTRÖM (fp).....	105
Anf. 129	KAJ NORDQUIST (s)	106
Anf. 130	CECILIA WIGSTRÖM (fp).....	108
Anf. 131	KAJ NORDQUIST (s)	108
Anf. 132	CECILIA WIGSTRÖM (fp).....	109
Anf. 133	KAJ NORDQUIST (s)	109
	(Beslut fattades under 19 §.).....	110
18 §	Genomförande av ett nytt direktiv med tillämpningsföreskrifter till indrivningsdirektivet	110
	Skatteutskottets betänkande 2002/03:SkU15	110
	(Beslut fattades under 19 §.).....	110
19 §	Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	110
	JuU12 Straffansvar för terroristbrott	110
	JuU10 Straffrättsliga frågor	111
	LU12 Skadeståndsrättsliga frågor	113
	LU13 Vissa frågor rörande fastigheter	113
	LU14 Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken	114

MJU14 Reklam för kemiska produkter, m.m.	115
BoU7 Hyresrätt m.m.	116
SoU16 Vissa alkohol- och tobaksfrågor.....	117
FöU3 Vissa frågor om Försvarsmaktens anpassningsförmåga	118
UU15 Svenskt deltagande i Förenta nationernas fredsoperation i Demokratiska republiken Kongo	118
UU17 Europa–Medelhavsavtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater och Algeriet.....	118
SkU15 Genomförande av ett nytt direktiv med tillämpningsföreskrifter till indrivningsdirektivet	118
20 § Bordläggning.....	118
21 § Anmälan om interpellationer	119
22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	119
23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	120
24 § Kammaren åtskildes kl. 17.02.	121

